spiritualitate | **religie** | teologie | eseu

PAUL JOHNSON

VIAȚA LUI ISUS
povestită de un credincios

Traducere de Liliana Donose Samuelsson

HUMANITAS

Paul Johnson
Viața Lui Isus
Povestită De Un Credincios

Paul Bede Johnson (născut în 1928 la Manchester) este un bine-cunoscut ziarist şi istoric englez. A studiat la Stonyhurst College, apoi la Magdalen College (Oxford). S-a afirmat ca jurnalist în anii ’50, la *The New Statesman.* În anii ’70, a început să aibă concepții tot mai conservatoare; pe fundalul problemelor economiei britanice, s-a opus mişcării sindicale. Susținător al lui Margaret Thatcher, a devenit unul dintre consilierii ei şi i-a scris o serie de discursuri. Din 1981 până în 2009, a deținut o rubrică în *The Spectator.* S-a preocupat de problemele şi evenimentele care indicau, în opinia sa, declinul general, de la educație la practicarea religiei şi comportamentul social. A scris regulat în *The Daily Telegraph* şi într-o serie de publicații americane (*The New York Times, The Wall Street Journal, Commentary*, *The Național Review).* Johnson este un critic al modernității. Îi dezaprobă pe cei care folosesc teoria evoluționistă pentru a-şi justifica ateismul sau pentru a-şi promova experimentele biotehnologice. Catolic conservator, Johnson priveşte teologia eliberării ca pe o erezie şi pledează pentru celibatul preoților, deşi consideră că există motive întemeiate pentru hirotonirea femeilor. În anul 2006, Johnson a

primit din partea preşedintelui George W. Bush The Presidential Medal of Freedom.

Bibliografie selectivă: *The Offshore Islanders: A History of the English People* (1972), *Elizabeth I: a Study în Power and Intellect (1974), The Life and Times of Edward III (*1974), *Pope John XXIII (1974), A History of Christianity* (1977), *Ireland: A Concise History from the Twelfth Century to the Present Day* (1981), *Pope John Paul II and the Catholic Restoration* (1982), *A History of the Modern World from 1917 to the 1980s* (1983; *O istorie a lumii moderne,* Humanitas, 2002), *The History of the Jews* (1987), *Intellectuals* (1988; *Intelectualii,* Humanitas, 1999, reed. 2006, 2011), *To Hell with Picasso Other Essays* (1996; *La naiba cu Picasso şi alte eseuri,* în curs de apariție la Humanitas), *A History of the American People* (1997), *Napoleon* (2002), *Churchill* (2009), *Jesus: A Biography from a Believer* (2010; trad. Rom. În versiunea de față sub titlul *Viața lui Isus povestită de un credincios), Socrates: A Man for Our Times* (2011; în curs de apariție la Humanitas).

Mamei mele,
Anne Johnson,
prima care m-a învățat despre Isus

Introducere
Om Şi Dumnezeu

Isus din Nazaret a fost, din punctul de vedere al influenței sale, cea mai importantă ființă omenească din istorie. În acelaşi timp, este omul despre care s-a scris şi s-a discutat cel mai mult. Cel mai vechi document existent în care se vorbeşte despre el, *întâia epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel,* a fost răspândit (cu alte cuvinte copiat şi publicat) în deceniul şase al primului secol d. Cr., la aproximativ douăzeci de ani după moartea lui Isus. Pe vremea aceea, circulau şi biografii scrise în aramaică, limba în care se exprima Isus, însă ele s-au pierdut. Ne-au parvenit totuşi patru biografii în limba greacă, publicate în decurs de cincizeci de ani de la moartea lui Isus. Până spre sfârşitul secolului, apăruseră patruzeci şi cinci de documente autentice despre el, care au supraviețuit şi ele. De atunci, au fost publicate în număr tot mai mare şi în toate limbile, mai întâi documente şi apoi cărți întregi despre acest subiect. Numai în Anglia există la ora actuală peste o sută de mii de biografii, alături de numeroase monografii. Peste o sută au apărut deja în primul deceniu al secolului XXI.

Religia care comemorează învățăturile, moartea şi învierea lui Isus era bine împământenită în şase țări în jurul anului 50 d. Cr. Adepții acestei religii

erau deja cunoscuți sub numele de „creştini”, denumire pe care credincioşii au adoptat-o cu multă bucurie, deşi fusese creată în Antiohia, bine cunoscutul oraş al neologismelor argotice. De atunci, numărul creştinilor a tot crescut, ajungând azi la 1.25 de miliarde. În ciuda faptului că în unele părți ale lumii cifra a rămas neschimbată sau este în declin, creştinismul câştigă teren în Asia, America Latină şi mai ales în Africa. Primul loc de cult datează de prin anul 50 d. Cr., iar azi multe dintre cele aproape un milion de capele, biserici, bazilici, abații şi catedrale se numără printre cele mai mari, mai remarcabile şi mai frumoase construcții clădite vreodată: într-adevăr, influența creştinismului a fost poate factorul suprem în dezvoltarea arhitecturii de-a lungul ultimelor două milenii. Imaginea lui Isus este motivul preferat în pictură şi sculptură, dar influența creştinismului este de asemenea predominantă în poezie, muzică şi toate celelalte arte, în afară de fotografie, film şi mediile electronice, cu toate că şi în acestea se întâlnesc adesea imagini ale lui Cristos. Viața lui Isus şi religia pe care ea a generat-o sunt în multe privințe – dar mai cu seamă sub aspect cultural şi moral – evenimentele centrale în istoria umanității, în jurul cărora gravitează totul, şi prevăd că aşa va fi şi în viitor.

Ne-am referit mai sus la influența lui Isus ca om. Dar motivul importanței lui ca om nu rezidă doar

în natura sa umană şi în personalitatea sa, sau în acțiunile sale, ci în faptul – de care toți creştinii sunt convinşi ca şi mine – că Isus era şi este în acelaşi timp şi Dumnezeu. Acest eveniment unic, adică apariția pe pământ a unei ființe care să fie şi Dumnezeu, şi om, este esența creştinismului.

Cum se explică acest fenomen de excepție? Este un mister, aidoma multor alte chestiuni fundamentale de care ne izbim în viață, cu privire la care nu putem decât să emitem presupuneri. Cum să-i faci pe oameni demni să existe alături de Creatorul lor? Răspunsul ni se dă în Ioan 3, 16: „Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică".

De vreme ce Dumnezeu este atotştiutor şi omniprezent, trebuie să presupunem că planul mântuirii – şi deci cea din urmă consecință umană – a fost prefigurat în crearea timpului şi spațiului şi că, de aceea, Dumnezeu a fost *ab initio* trinitar prin natura sa, monoteist, dar şi trei-în-unul: Tată, Fiu şi Duh Sfânt. Din ce cauză procesul mântuirii a devenit posibil în anul 4 înaintea erei creştine, odată cu naşterea lui Isus, şi nu mai devreme sau mai târziu? Întrucât Dumnezeu există dincolo de timp şi spațiu – acestea fiind doar nişte instrumente efemere care-i permit umanității să evolueze, să fie pusă la încercare şi apoi să fie mântuită –, întrebarea (deşi mi se pare firească) este zadarnică. La fel de zadarnic este să ne

punem întrebări în legătură cu natura lui Isus şi a lui Dumnezeu, sau cu preexistența sa de la începutul începutului, fiindcă aceste lucruri nu pot fi cunoscute, ca să nu mai vorbim de viitor, care ne este încă ascuns.

Ceea ce putem face totuşi este să scriem despre viața lui Isus-omul, în timpul căreia, potrivit Sfântului Ioan, „S-a sălăşuit între noi [...] plin de har şi de adevăr" (1, 14). Viața lui a fost povestită mai des decât viața oricărui alt om, cu o varietate infinită de amănunte provenite din vaste surse de erudiție, care au dus adesea la controverse şi au trezit resentimente. Erudiția este, ca orice altceva, determinată de modă. Spre sfârşitul secolului XIX şi la începutul secolului XX, era la modă să se nege existența lui Isus. Niciun erudit serios al zilelor noastre nu mai susține această opinie, şi e greu de imaginat cum a putut ea să apară, având în vedere abundența dovezilor privitoare la existenta lui Isus. Pentru autorii laici romani, mult mai apropiați de epoca în care a trăit el, de pildă Pliniu, Tacit, Suetoniu, existenta sa era un lucru de la sine înțeles, ca de altfel şi pentru conştiinciosul istoric evreu Iosephus, care a scris în generația de după moartea lui Isus. Mai mult, spre deosebire de majoritatea covârşitoare a figurilor ilustre din Antichitate, a căror existentă n-a fost nicicând pusă la îndoială, Isus a făcut obiectul a patru biografii, dintre care una e scrisă de un martor ocular şi celelalte sunt transcrieri ale relatărilor

orale făcute de martori oculari. Toate au fost puse în circulație între treizeci şi patruzeci de ani de la moartea lui şi toate concordă în punctele esențiale. Multe detalii sunt confirmate în scrisori din acel timp, răspândite de discipolii lui.

Când scrii despre viața lui Isus, problema nu e atât sărăcia surselor, cât abundența lor, precum şi dificultatea de a pătrunde în spatele textului scris şi de a tălmăci pe deplin spusele şi episoadele care trebuie explicate din nou fiecărei generații. O altă problemă este cum să prezinți unor cititori aflați la două milenii distanță personalitatea unui om atât de extraordinar şi de versatil, înflăcărat şi chibzuit, clar şi subtil, plin de autoritate, uneori chiar aspru, şi totuşi nemărginit de bun, înțelegător, iertător şi iubitor, atât de strălucitor în desăvârşirea sa, încât cei din preajmă îi acceptau fără şovăire caracterul divin. Şi totuşi, una dintre splendorile creştinismului este că scriitori din toate timpurile au simțit că se pot încumeta să facă propriile portrete ale omului Isus.

Schița ce urmează este realizată cu trăsături largi de pensulă, dar uneori pointillist, şi reflectă ani îndelungați de lecturi şi studii istorice. În afara referințelor la textele Evangheliei (toate din King James Version[1]), nu citez alte autorități, dar sunt

---

[1] Toate citatele biblice din traducerea de față urmează *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994. *(n. tr.)*

pregătit, la nevoie, să-mi apăr afirmațiile bazându-mă pe documente. Am încercat să mă exprim clar şi concis, în dorința de a transmite bucuria şi hrana pe care le capăt mergând pe urmele lui Isus şi meditând asupra vorbelor lui.

I
Naşterea, Copilăria, Tinerețea

Isus s-a născut într-o lume dură, violentă, crudă şi instabilă. Era, în acelaşi timp, o lume materialistă şi tot mai prosperă. Realitatea geopolitică era dominată de Roma, cu posesiunile ei, pe cale să se transforme din republică în imperiu. Ocupa acum toate coastele Mediteranei, pe care unul dintre iluştrii romani, Pompei, o curățase definitiv de plaga piraților, folosind metode de o brutalitate necruțătoare, torturi şi execuții publice pe scară largă. Rezultatul a fost rapida dezvoltare a comerțului şi, implicit, faptul că un număr mare de oraşe şi indivizi şi-au dublat bogățiile în generația imediat anterioară naşterii lui Isus.

Roma, lăsând în urmă Mediterana şi avansând în interiorul continentelor, a ocupat întreaga Italie, Spania, Grecia, Egiptul şi ceea ce numim azi Turcia. Între cincizeci şi şaizeci de milioane de oameni se aflau acum sub legislația Romei. Cu cincizeci de ani înainte de naşterea lui Isus, Iulius Caesar alipise teritoriului roman întreaga Galie

(Franța timpurilor moderne) şi efectuase două misiuni de recunoaştere în Britannia, care a fost însă cucerită abia la cincisprezece ani după moartea lui Isus. Extinderea imperiului avea la bază mai curând forța muşchilor decât tehnologia, şi asta datorită celor aproximativ cincisprezece milioane de sclavi, care reprezentau o treime din populația urbană şi a căror viață a fost descrisă foarte lapidar de Aristotel: „muncă, pedeapsă şi mâncare”. Prețul unui sclav calificat era costul hranei sale pe doi ani. Romanii nu erau nici oameni de ştiință, nici tehnicieni; erau jurişti şi constructori. Legile lor, aceleaşi pentru întreaga lume civilizată, erau aplicate cu o severitate înfiorătoare, iar instrumentul justiției era răstignirea, răufăcătorii fiind bătuți în cuie şi lăsați să moară. Romanii au construit drumuri superbe şi au descoperit calitățile cimentului, care, amestecat cu aglomerate, producea betonul. Imperiul Roman era fondat pe beton, care le dădea romanilor posibilitatea să construiască apeducte imense ca să aducă apă proaspătă în oraşe, precum şi să ridice enorme clădiri publice. Roma n-a produs o cultură la fel de strălucitoare ca aceea a Greciei. Majoritatea statuilor cu care îşi împodobeau romanii oraşele erau copii după modele greceşti, şi nici nu se puteau mândri cu ceva asemănător Partenonului din Atena. Dar Forumul din Roma era deja spectaculos în măreția sa, iar Panteonul oraşului, construit în timpul

vieții lui Isus, era revoluționar prin dimensiunile sale. Roma avea şi o literatură în plină dezvoltare. Poetul ei național, Vergiliu, a murit cu cincisprezece ani înainte de a se naşte Isus, iar cel mai de seamă poet liric al Romei, Horațiu, cu patru ani mai devreme. Dar Ovidiu, poetul dragostei, era încă în viață în anul 4 î. Cr. Şi avea treizeci şi nouă de ani. Titus Livius şi-a terminat monumentala sa istorie a Romei când Isus era adolescent. Seneca, dramaturg şi filosof, s-a născut în acelaşi an ca Isus. Imensa sculptură cunoscută sub denumirea *Laocoon şi fiii săi,* care se află la Muzeele Vaticanului, a fost creată în timpul copilăriei lui Isus.

Dezvoltarea culturală din timpul vieții lui Isus a fost posibilă datorită stabilității impuse de succesorul lui Cezar, Octavian, devenit Caesar Augustus, primul împărat al Romei după războiul civil. A murit când Isus avea optsprezece ani, dar în timpul urmaşului său, Tiberiu, Roma era atât de înfricoşată de garda pretoriană, încât împăratul îşi putea permite să ducă o viață de plăceri pe insula Capri, în timp ce comandantul gărzii, Seian, veghea la menținerea păcii. În locul pe care-l numim Palestina domnea aceeaşi linişte când s-a născut Isus, sub tirania plutocratică a lui Irod cel Mare. Abilitatea lui în materie de bani l-a făcut omul cel mai bogat din imperiu. Timp de mai bine de treizeci de ani, prin servilismul față de Cârmuitorii romani (şi oferind daruri

somptuoase), a fost stăpân peste străvechiul regat al iudeilor. A fost cel mai vestit constructor al timpului său. A creat un port nou la Cezareea în Samaria, a refăcut şi a extins Templul din Ierusalim, a construit băi publice, apeducte şi ceea ce noi am numi centre comerciale în şase oraşe, precum şi o serie de fortărețe puternice, printre care masiva fortăreață Antonia (numită astfel după Marcus Antonius) din Ierusalim, care domina Templul şi enormul lui palat. A fost un mare binefăcător pentru evrei, dar nu se bucura de simpatia lor. Doar pe jumătate evreu din naştere, grec ca înclinații culturale, Irod cel Mare era socotit eretic de autoritățile religioase iudaice, care-l dezaprobau când sponsoriza jocuri tipic greceşti sau reprezentații teatrale şi muzicale. Avea numeroase soții şi concubine, unele neevreice, şi era tatăl multor copii. Suspicios şi crud, şi-a ucis patruzeci de soții, copii şi alte rude apropiate, adesea în împrejurări de o atrocitate extraordinară, acuzându-i de uneltiri, reale sau închipuite, împotriva conducerii sau a propriei persoane. Spre sfârşitul domniei – ultimul lui an de viață a fost anul naşterii lui Isus – suspiciunile lui Irod s-au accentuat, şi la curte domnea o atmosferă paranoică.

Dar împărăția lui era prosperă, iar Galileea, deşi considerată sălbatică şi primitivă de către pătura urbană sofisticată din Ierusalim, nu era deloc înapoiată din punct de vedere economic. Evreii din

Galileea mâncau bine şi aveau din belşug oi pe care le creşteau şi pentru lână, şi pentru carne. Omniprezența oilor şi ciobanilor constituie fundalul vieții lui Isus şi sursa celor mai multe dintre imaginile sale. Grânele, cultivate în cantități mari, erau ieftine şi prinosul lor se exporta din Cezareea. Pâinea, „hrana vieții”, se mânca la toate mesele şi era la rândul ei un permanent izvor de inspirație pentru imagistica lui Isus. Pretutindeni creşteau măslini, şi toate varietățile de măsline – negre, verzi şi albe – se consumau zilnic şi se foloseau la producerea uleiului pentru gătit. Existau tot soiul de legume, salate şi mirodenii. La mesele principale, lumea obişnuia să bea vin.

Evreii se ajutau unii pe alții şi comunitățile lor organizau acțiuni pentru sprijinirea bolnavilor, infirmilor şi orfanilor. Văduvele nevoiaşe căpătau şi ele ajutor. Existau şi evrei săraci, care primeau pomeni de la semenii lor, însă majoritatea celor menționați în Evanghelii drept „săraci” sau „cerşetori” nu erau evrei, căci pe tot cuprinsul Palestinei o mare parte a populației era formată din comunități cu rase amestecate, imigranți, țărani desprinşi de triburile lor şi nomazi. Să dai pomană „săracilor” era una dintre îndatoririle fiecărui evreu care se respecta, lucru ce apare de asemenea în reprezentările vieții lui Isus.

În anul 4 î. Cr., Nazaretul era un orăşel din Galileea, cu multe ateliere şi mulți meşteşugari. Unul dintre ei era Iosif, un tâmplar care se credea

descendent al regelui David, al cărui arbore genealogic îl ştia pe de rost. Probabil că era un om cu ştiință de carte (în aramaică, limba vorbită, şi în ebraică, limba sacră), ca majoritatea evreilor. Luase de soție o adolescentă de vreo şaisprezece ani, care se numea Maria, era tot din casa lui David şi, foarte probabil, rudă cu el. Maria locuia în spatele sau deasupra atelierului de tâmplărie al lui Iosif, dar era încă virgină. Căsătoria urma să aibă loc în anul următor. Maria provenea dintr-o familie respectabilă, ştia să scrie şi să citească, să gătească, să țească, să coasă şi se pregătea să fie soția harnică a unui meseriaş prosper. Avea o memorie uluitoare şi după foarte mulți ani avea să fie principala sursă de informații a Sfântului Luca, doctorul de limbă greacă a cărui Evanghelie relatează cel mai pe larg naşterea şi copilăria lui Isus.

Toți evreii educați citesc Scripturile, în special Tora, cartea sacră unde se povesteşte istoria neamului şi care era îndreptarul ei spiritual şi cartea ei de rugăciuni. Iată cu ce se se ocupa Maria când îngerul Gabriel a apărut şi i-a spus, potrivit lui Luca (1, 28–38): „Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei.” Această închinăciune surprinzătoare a tulburat-o şi a nedumerit-o pe Maria. Dar Gabriel a zis: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Şi iată, vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema numele lui Isus.” Şi îngerul

a mai spus: „Acesta va fi mare şi Fiul Celui Preaînalt se va chema şi Domnul Dumnezeu îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Şi va împărăți peste casa lui Iacov în veci şi împărăția Lui nu va avea sfârşit.”

Putem fi siguri că Maria şi-a amintit cu exactitate aceste cuvinte. Şi-a amintit de asemenea prima ei întrebare, plină de îngrijorare: „Cum va fi aceasta, de vreme ce sunt încă fecioară“ (sau, după cum s-a exprimat ea: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?“), precum şi răspunsul limpede al îngerului: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea şi Sfântul care se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema.”

După aceste vorbe dramatice, îngerul a adăugat o explicație personală. A înştiințat-o pe Maria că şi verişoara ei, Elisabeta, deşi înaintată în vârstă, zămislise un fiu, şi că era acum în luna a şasea. Această uluitoare veste despre cineva din familia ei a fost hotărâtoare pentru ca Maria să înțeleagă în cele din urmă că vestea adusă de înger era ceva real. Aşadar, s-a supus sorții rostind aceste cuvinte memorabile care oglindeau mândra ei smerenie: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!”

Nu există în toată istoria o scenă mai emoționantă decât aceea în care Gabriel îi dezvăluie Fecioarei tremurânde că e însărcinată,

iar ea acceptă faptul ca pe o deosebită onoare: nici nu-i de mirare că atâția mari artişti ai Occidentului au încercat să dea viață acestui episod numit „Buna Vestire”. Maria s-a dovedit remarcabil de energică şi hotărâtă pentru vârsta ei. A vrut să se convingă în legătură cu starea verişoarei Elisabeta, aşa că a pornit imediat, singură, la un drum lung prin ținutul deluros al Iudeii, unde Elisabeta locuia împreună cu bărbatul ei, Zaharia, care era preot şi slujea periodic în Templul din Ierusalim.

A doua scenă remarcabilă din istoria lui Isus s-a petrecut la sosirea Mariei şi e descrisă tot de Luca. Văzând-o pe Maria, Elisabeta şi-a simțit copilul, viitorul Sfânt Ioan Botezătorul, săltând în pântece, şi Sfântul Duh i-a dat de înțeles imediat că şi Maria era însărcinată şi că-l purta pe Fiul lui Dumnezeu. „Şi cu glas mare”, Elisabeta a spus: „Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău. Şi de unde mie aceasta, ca să vină la mine Maica Domnului meu?” (Luca 1, 41–43).

Felul în care răspunde Maria acestui salut este unul dintre cele mai izbitoare pasaje din Noul Testament. Cuvintele răspunsului ei devin cu uşurință versuri şi mi-am luat libertatea de a le transcrie ca atare, ele fiind adesea puse pe muzică (Luca 1, 46–53):

Măreşte sufletul meu pe Domnul.

Şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu.
Că a căutat spre smerenia roabei Sale:
că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile.
Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic;
şi sfânt este numele Lui.
Şi mila Lui în neam şi în neam
spre cei ce se tem de El.
Făcut-a tărie cu braţul Său; risipit-a
pe cei mândri în cugetul inimii lor.
Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri şi
a înălţat pe cei smeriţi.
Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăţi;
şi pe cei bogaţi i-a scos afară deşerţi.

Acest măreţ imn de laudă, cunoscut pe drept cuvânt sub denumirea de *Magnificat,* înalţă spiritul celor săraci şi năpăstuiţi şi prefigurează una dintre temele centrale ale preoţiei lui Isus. Povestirea din Evanghelie nu conţine doar adevărul, ci şi rodul adevărului, frumuseţea lui, şi iată că Maria, purtându-i pe Isus în pântece, creează o poezie de o forţă copleşitoare.

Luca spune că Maria a rămas trei luni cu Elisabeta. Pe urmă, s-a întors la Nazaret şi i-a povestit lui Iosif în ce stare se afla. Aflăm din Evanghelia după Matei (1, 19–25), care în multe privinţe este cea mai detaliată şi bazată pe surse aramaice, că logodnicul ei, care o socotise pe Maria fecioară, a fost şocat de veştile ei. Dar „drept

fiind şi nevrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns. Şi cugetând el acestea", i s-a arătat un înger „în vis" şi i-a spus: „... nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naşte Fiu şi vei chema numele Lui: Isus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor." Matei spune că a făcut cum i-a spus îngerul „şi a luat la el pe logodnica sa". Tot de la el aflăm că Iosif şi Maria nu au locuit împreună până la naşterea lui Isus. Într-adevăr, cele mai vechi tradiții insistă asupra faptului că Maria a rămas fecioară toată viața, dar că Iosif le-a arătat ei şi copilului ei toată dragostea unui bărbat devotat.

Următorul episod a avut loc la patru sau cinci luni după aceea, când un decret al împăratului Augustus, referitor la un recensământ necesar pentru taxarea populației, a fost transmis supuşilor lui Irod de către Quirinius, guvernatorul Siriei. Li se ordona tuturor să se înregistreze în oraşele în care erau născuți. Având în vedere că erau amândoi din casa lui David, Iosif şi Maria au plecat (Maria fiind „însărcinată", după cum spune Luca în 2, 5) către Ierusalim, oraşul pe care David l-a cucerit şi l-a alipit regatului iudeilor, dar mai precis la Betleem, un orăşel cu o singură stradă, aflat la o depărtare de zece kilometri şi asociat în mod special cu numele lui David. Maria era o adolescentă robustă. Era a treia călătorie pe care o făcea de când era însărcinată. Odată ajunşi la

Betleem, „s-au împlinit zilele ca ea să nască. Şi a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut şi L-a înfăşat şi L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei“ (Luca 2, 6–7). Un secol mai târziu, Iustin Martirul, care venea de la o distanță de aproximativ şaizeci şi cinci de kilometri de Betleem, repetând legendele locale, a spus că ieslea era o peşteră; şi nu este exclus, fiindcă sunt multe peşteri pe parapetul de calcar unde e situat Betleemul.

Nu se pomeneşte nici de doctor, nici de moaşă, şi se pare că numai Iosif a fost în preajma Mariei la naştere.

Dar n-a fost nevoie de ajutor. Maria s-a descurcat singură, iar copilaşul ei a fost şi a rămas sănătos pe tot parcursul vieții. Au avut însă vizitatori (Luca 2,8–18; Matei 2,1–12). Luca povesteşte că nişte păstori de prin părțile locului, „stând pe câmp şi făcând de strajă noaptea împrejurul turmei lor”, au tresărit la apariția unei lumini surprinzătoare, pe care au recunoscut-o ca fiind o apariție îngerească, „şi s-au înfricoşat cu frică mare”. Dar îngerul le-a spus: „Nu vă temeți. Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare. […] Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Cristos Domnul, în cetatea lui David. […] Veți găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle.” Şi deodată s-a auzit un cor ceresc: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” Păstorii au hotărât să meargă la

Betleem, şi i-au găsit pe Isus, Maria şi pe Iosif, întocmai cum le spusese îngerul, în staul. Le-au explicat toate acestea oamenilor de acolo şi „toți câți auzeau se mirau”. I-au spus şi Mariei despre lumină, şi despre înger, şi despre cor, aşa încât ea „păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa”.

Ceea ce Luca, spre deosebire de Matei, n-a descris este sosirea următorilor vizitatori, „magii de la Răsărit”. Au venit cu daruri: aur, tămâie şi smirnă – comori „din vistierie”, cum zice Matei, potrivite unui rege. Căci magii erau astrologi, deprinşi să observe cerul şi să facă prevestiri urmărind schimbările configurației stelelor. Mai ales poziția unei anume stele anunța, credeau ei, că se născuse un rege al iudeilor. Magii au mers la Ierusalim, s-au prezentat la curtea lui Irod şi au cerut să li se dea instrucțiuni. Irod, „adunând pe toți arhiereii şi cărturarii poporului”, le-a cerut să i se precizeze pe baza Scripturilor unde trebuia să se nască, potrivit profețiilor, regele, sau Mântuitorul, sau Cristosul. Şi au răspuns: Betleem. Irod a vorbit cu magii în ascuns şi i-a trimis la Betleem. „Mergeți şi cercetați cu de-amănuntul despre Prunc şi, dacă îl veți afla, vestiți-mi şi mie, ca, venind şi eu, să mă închin Lui.”

Magii şi povestea lor despre nou-născutul care avea să fie regele iudeilor au stârnit paranoia lui Irod. Matei spune că magii, „luând înştiințare în

vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor". Iosif a fost şi el prevenit într-un vis că Irod le pusese gând rău lui, Mariei şi pruncului. I s-a spus: „Scoală-te, ia Pruncul şi pe mama Lui şi fugi în Egipt şi stai acolo până ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă." Iosif a făcut cum i s-a spus. Şi „Fuga în Egipt" a devenit un episod dintre cele mai memorabile, care i-au inspirat pe artişti de-a lungul timpurilor – este subiectul celei mai frumoase opere a lui Caravaggio, păstrată azi la Galeria Doria Pamphilj din Roma. Cei trei se odihnesc. Iosif ține o partitură muzicală în fața unui înger tânăr, care-i cântă Fecioarei un imn la vioară, în timp ce Maria şi pruncul dorm.

Terorizat de gândul că un rege-prunc îi va fura împărăția, Irod a comis cea mai mare crimă din lunga lui viață plină de ticăloşii. A trimis asasini înarmați şi „a ucis pe toți pruncii care erau în Betleem şi în toate hotarele lui, de doi ani şi mai jos" (Matei 2,16). A fost ultima sa acțiune. La câteva săptămâni după aceea a murit. Teritoriile i-au fost împărțite şi fiul lui, Arhelau, a moştenit Iudeea. Iosif a aflat de toate acestea şi s-a întors acasă cu familia lui. Dar a avut grijă să se ferească de Iudeea, temându-se ca Arhelau să nu fi moştenit firea bănuitoare a tatălui său, şi a revenit la Nazaret, în Galileea, pe o cale ocolită, prin Gaza şi Samaria.

Istoria naşterii lui Isus, vizita păstorilor şi a

magilor formează partea idilică a Naşterii Domnului şi dă copilăriei lui Isus calitatea unei minunate cărți de poveşti care, de două mii de ani încoace, farmecă pe oricine, tineri şi vârstnici. Dar uciderea pruncilor – denumirea sub care a ajuns să fie cunoscut acest episod – ne aminteşte de latura întunecată a vieții pe care o duceau oamenii primului secol după Cristos într-o provincie mai puțin cunoscută a Imperiului Roman: cruzimea atroce, neînfrânată a puterii, absența oricărei autorități legale care să pună stavilă celor puternici şi disprețului lor față de viața omenească, chiar şi cea mai firavă. Aceasta era realitatea netrebniciei omeneşti pe care Isus s-a născut ca s-o elimine şi s-o înfiereze, şi care până la urmă i-a adus sfârşitul. Uciderea pruncilor este o anticipare a Golgotei.

Câțiva oameni au putut citi viitorul, aşa cum ne spune Luca (1, 13–23, 59–65). Luca scrie că bărbatul Elisabetei, Zaharia, s-a arătat neîncrezător când îngerul Gabriel i-a spus că nevasta lui, deşi înaintată în vârstă, era însărcinată cu cel care avea să fie Ioan Botezătorul, şi ca pedeapsă i s-a luat graiul. Dar, după ce s-a născut copilul şi l-au dus să fie tăiat împrejur, Elisabeta n-a vrut să-i dea numele tatălui, ci a stăruit să fie numit Ioan. Vecinii şi verii ei s-au împotrivit: „Nimeni din rudenia ta nu se cheamă cu numele acesta. Şi au făcut semn tatălui său cum ar vrea el să fie numit.” Spre

surprinderea lor, Zaharia, „cerând o tăbliță, a scris, zicând: Ioan este numele lui. Şi toți s-au mirat”. Dar şi mai remarcabil, „îndată i s-a deschis gura şi limba şi vorbea, binecuvântând pe Dumnezeu”. Însă, aşa cum s-a întâmplat cu multe incidente din istoria lui Isus, acest fericit episod a fost pus în umbră de lumea amenințătoare din jur. Cu siguranță că vestea acestei nemaipomenite naşteri s-a răspândit şi a ajuns şi la urechile mereu bănuitoare ale lui Irod. O veche tradiție, transcrisă de primii Părinți, printre care şi Origene, afirmă că Irod a dat ordin ca Zaharia să fie ucis „între templu şi altar”. Aşadar, el e venerat ca unul dintre primii martiri.

Mai era şi un alt preot care slujea la Templu, Simeon. Luca spune că era „drept şi temător de Dumnezeu”, şi încrezător în venirea lui Mesia. Avusese, într-adevăr, o revelație şi „i se vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Cristosul Domnului” (Luca 2, 25–26). Când Maria şi Iosif au venit la Templu pentru ritualul de purificare după naştere şi pentru tăierea împrejur a lui Isus – ambele potrivit legii iudaice –, bătrânul Simeon era de față. A luat pruncul în brațe, a binecuvântat pe Dumnezeu şi a spus, în cuvinte poetice al căror ecou a ajuns până la noi, străbătând generații întregi (2, 29–32):

Acum slobozeşte pe robul Tău,
după cuvântul Tău, în pace,

Că ochii mei văzură mântuirea Ta,
Pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor,
Lumină spre descoperirea neamurilor
şi slavă poporului Tău Israel.

Dar, continuă Luca (2, 34–40), întorcându-se spre Maria, bătrânul a adăugat, pe un ton mai sumbru, diferit de cel plin de veselie din primele episoade ale vieții lui Isus: „Iată, Acesta este pus spre căderea şi spre ridicarea multora din Israel. […] Şi prin sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere gândurile din multe inimi.” Alături de Simeon era şi o bătrână, numită Ana, pe care Luca o descrie ca fiind „proorociță“ şi „văduvă, în vârstă de optzeci şi patru de ani”, care era mereu la Templu, „slujind noaptea şi ziua în post şi în rugăciuni”. Şi ea l-a recunoscut în copil pe Mântuitor. Previziunile şi avertismentele rostite de Ana şi Simeon s-au alăturat celorlalte vorbe pe care Maria le păstra cu sfințenie în inima ei. A observat că, privind profețiile într-o perspectivă mai largă, copilul ei va da „lumină neevreilor“ – chiar întregii omeniri, nu numai evreilor – şi că jertfa lui o va străpunge ca o sabie. Pe măsură ce „copilul creştea şi se întărea cu duhul, umplându-Se de înțelepciune şi harul lui Dumnezeu”, ea a petrecut fără îndoială multe ore de neliniște cugetând la soarta lui, la durerea cumplită, dar şi la bucuria pe care i-o va aduce.

Maria i-a povestit lui Luca o întâmplare extraordinară (2,42–51) care îi confirma speranțele pentru copil, dar pe care îi era peste putință s-o înțeleagă. Maria, Iosif şi copilul formau o familie unită, căreia în credința creştină i se spune pe bună dreptate „Sfânta Familie”. Căminul lor din Nazaret era plin de o profundă cucernicie, se rosteau multe rugăciuni, praznicele şi rânduielile iudaice erau scrupulos respectate. De Paşte, plecau în fiecare an la Ierusalim, ca să facă ofrandă în Templu. Aceasta dovedeşte că Iosif era prosper în meseria lui şi că familia ducea o viață relativ îmbelşugată, deoarece călătoria era lungă şi costisitoare, iar Iosif îşi întrerupea lucrul săptămâni întregi. În acest pelerinaj erau însoțiți de multe „rude şi cunoscuți”. Când Isus a împlinit doisprezece ani, au socotit că era destul de mare ca să pornească singur la drum şi să vadă lumea cu ochii lui. Templul, reconstruit de Irod la o scară gigantică, era un labirint enorm de curți, felurite încăperi şi coridoare, iar Ierusalimul în sine era un oraş mare, cu palate, cetăți şi o puzderie de case. Când a venit vremea să se întoarcă acasă, „Isus a rămas în Ierusalim şi părinții Lui nu ştiau”. Credeau că se află cu prietenii lor în convoiul de catâri şi măgari şi că o luaseră înainte, „cale de o zi”, dar apoi, cuprinşi de frică, şi-au dat seama că rămăsese în urma lor în oraşul acela sfânt şi primejdios.

Luca scrie că după trei zile de căutări disperate

„L-au aflat în templu, şezând în mijlocul învățătorilor, ascultându-i şi întrebându-i. Şi toți care îl auzeau se minunau de priceperea Lui”. Acestea sunt, desigur, vorbele mândre ale unei mame iubitoare, care îşi aminteşte însă şi schimbul de cuvinte ce-a urmat, diferit şi surprinzător. Maria l-a dojenit pe Isus pentru nechibzuința lui: „Fiule, de ce ne-ai făcut nouă aşa? Iată, tatăl Tău şi eu Te-am căutat îngrijorații Şi el a răspuns: „Oare nu ştiați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?” Luca adaugă: „Dar ei n-au înțeles cuvântul pe care l-a spus lor”. Este izbitor faptul că aceste prime cuvinte rostite de Isus care ni s-au păstrat corespund pe deplin întregii lui vieți şi misiuni: el trebuie să facă lucrarea lui Dumnezeu. Şi, cu toate că Maria, din respect, se referă la Iosif ca fiind tatăl lui, Isus ştie şi crede deja că Tatăl lui este Dumnezeu, ceea ce şi spune fără ascunzişuri.

Maria, adaugă Luca, „păstra în inima ei aceste cuvințel Dar acela a fost momentul când şirul povestirilor Mariei despre zămislirea lui Isus, despre naşterea şi copilăria lui a încetat abrupt. Isus s-a întors la Nazaret cu Maria şi Iosif „şi le era supus”. Luca sare apoi peste următorii optsprezece ani ai vieții lui Isus şi o reia când Isus este botezat de Sfântul Ioan. Aceeaşi tăcere o păstrează şi ceilalți evanghelişti. Ne întristează că nu ştim absolut nimic referitor la mai bine de jumătate din viața lui Isus, ce a făcut, pe unde a

fost sau cum a trăit.

Putem fi siguri că era un om educat. Practic, toți copiii evrei inteligenți erau educați dacă dispuneau de mijloacele materiale necesare, şi Isus era dintr-o familie destul de înstărită. Avem dovada că ştia să citească, deoarece cunoştea în profunzime Scripturile. Mai mult, scepticismul său în legătură cu ele este dovada studiului neîntrerupt şi de la o vârstă fragedă al acestor texte. La doisprezece ani, era perfect capabil să participe la o discuție savantă despre semnificația lor. Avem şi dovada că ştia să scrie, deşi nu există decât o singură referire în această privință.

Este vorba de episodul în care i-a împiedicat pe iudeii puritani, dar ipocriți, să o ucidă cu pietre pe femeia adulteră, scriindu-le propriile păcate pe nisip. Faptul că a izbutit un asemenea lucru anevoios şi că scrierea lui a putut fi de îndată citită şi înțeleasă demonstrează că avea un scris neobişnuit de clar şi de citeț, pe care l-am putea compara cu cel al unui cărturar. Dar nimic din ce a scris Isus n-a supraviețuit. Şi nici nu ştim ce altceva a citit în afară de Scripturi.

Ştim însă chiar din spusele lui, consemnate şi transmise nouă, că era un om civilizat, cultivat, educat, care îşi alegea cuvintele cu multă grijă şi precizie, blândețe, acuratețe şi tact – toate acestea fiind dovada unor ample lecturi de texte laice şi religioase. Credința mea este că latina şi greaca îi erau de asemenea familiare, la fel ca şi limba

maternă, aramaica, şi ebraica, pe care le vorbea şi le citea ca orice iudeu cultivat, păstrător al legilor. E de bănuit că exprimarea lui poetică – un dar pe care-l avea din naştere (ca şi mama lui) – a căpătat-o din lectura permanentă a versurilor, pe care de multe ori le învăța pe de rost. Cred că aceste lecturi includeau nu numai texte ebraice, ca de pildă Cartea lui Iov, care e plină de poezie şi cântece religioase cărora le zicem Psalmi, ci şi poeții greci, ale căror opere circulau la vremea aceea în imperiu. Cred că Isus putea să recite din Homer şi Euripide, poate că şi din Vergiliu. Dar aceasta e doar o ipoteză.

Probabil că Isus era în multe privințe un autodidact. Cuvintele, conceptele pe care le folosea nu trădează niciun fel de deformație academică ori pecetea vreunui sistem. El respingea astfel de lucruri şi dezaproba legalismul din învățăturile morale. Imaginația lui Isus era neîntinată de sala de clasă sau de amfiteatrul prelegerilor. Fiind autodidact, n-a pus nicicând piciorul în asemenea locuri şi din această cauză n-a fost luat în serios de criticii săi, care-l considerau lipsit de educație. Ioan ne informează că iudeii din Templu, uimiți de învățăturile lui Isus, surâdeau disprețuitor: „Cum ştie Acesta carte fără să fi învățat?” (7, 15) Nu putem decât să ghicim unde găsea tânărul Isus cărțile pe care le studia. Dar ele nu erau rare, existau scrieri de tot felul în lumea iudaică, chiar şi într-un orăşel ca Nazaretul.

Mai lesne de crezut este că Isus avea cunoştinţe bogate de agricultură şi comerţ, aşa cum rezultă limpede din felul sigur şi competent în care abordează aceste probleme practice în predicile şi pildele sale. Repertoriul imens de care dispunea era unul dintre motivele pentru care veneau să-l asculte atât de mulţi oameni, fiindcă mai toţi recunoşteau şi aprobau referirile la propriile lor ocupaţii. Presupun că aceste cunoştinţe oglindeau o experienţă reală. Când a murit Iosif, în timpul absenţei lui Isus, gospodăria din Nazaret s-a destrămat şi Maria a plecat să stea ba cu unul, ba cu altul dintre numeroşii membri ai familiei sau clanului ei, care includeau şi o soră cu copii adulţi, numiţi uneori fraţii lui Isus.

Atunci ar fi fost natural ca Isus, hotărât să nu preia atelierul de tâmplărie al lui Iosif, să fi plecat în lumea largă în căutare de noi experienţe, şi pe urmă, la timpul cuvenit, să continue mai eficient „lucrarea Tatălui”. N-avem cum să ştim ce-a făcut. Unii cred că a devenit esenian. Dar învăţăturile lui Isus şi comportamentul lui sunt atât de străine tuturor lucrurilor pe care le cunoaştem din Manuscrisele de la Marea Moartă despre secta esenienilor, încât putem exclude această presupunere. Nu e plauzibil nici că a intrat într-o altă sectă, şi erau multe. Fanatismul de orice fel îi era străin. Nu purta niciunul dintre stigmatele clericului profesionist, ale călugărului sau sihastrului: era moderat, îi displăceau

religiozitatea dusă la extrem şi respectarea strictă a Legii, se simțea bine şi în largul lui alături de bărbați şi femei de orice factură temperamentală şi se ferea de singurătate, cu excepția momentelor de rugăciune. Era sociabil, prietenos şi căuta tot timpul noi tovarăşi, noi prieteni.

Toate acestea sunt mărturia unei experiențe vaste în domenii diverse. Credința mea e că Isus a trecut intenționat de la o ocupație la alta nu numai ca să învețe noi meserii, ci şi ca să cunoască tot felul de oameni. Acesta este unul dintre motivele pentru care şi-a amânat misiunea până la vârsta de treizeci de ani. Trebuie să fi lucrat în agricultură, despre care ştia o mulțime de lucruri. Cred că o perioadă a fost păstor. Oile şi îngrijirea lor ocupă un loc dominant în spusele sale, şi figura Păstorului celui Bun e atât de centrală în învățăturile lui, încât nu pot crede decât că această îndeletnicire a ocupat un loc deosebit în experiența lui de viață, dar şi în inima lui. Bărbații aceia simpli şi aspri care s-au înghesuit în jurul ieslei la naşterea lui l-au făcut, am putea spune, membru onorific pe viață al breslei păstorilor. Experiența lui de păstor ne-ar putea ajuta să-i înțelegem dragostea pentru regiunile mai înalte, unde prefera să se retragă în momentele importante din viața lui, sau obiceiul de a-şi alterna convivialitatea normală cu perioade de singurătate în care să se roage.

Iată, aşadar, ce ştim despre naşterea şi copilăria

lui Isus şi ce putem ghici despre viața lui între doisprezece şi treizeci de ani, când şi-a început preoția şi şi-a făcut intrarea în strălucirea orbitoare a povestirilor din Evanghelii.

II
Botezul, Ispita Şi Apostolii

Țara în care şi-a început Isus preoția era prosperă, dar instabilă şi nici pe departe liniştită, clocotind de zvonuri despre evenimente miraculoase care urmau să aibă loc. Masele se puteau aduna pe neaşteptate, gata să ia foc şi să explodeze, şi erau greu de ținut în frâu. Cârmuitorii romani, precum şi regii-marionete şi marii preoți cărora li se delega parțial puterea aveau ca principal obiectiv public menținerea păcii. Erau mai ales circumspecți cu privire la demagogii spirituali aparținând tradiției ebraice a profeților. Existau probabil peste trei milioane de evrei, dintre care doar în Galileea mai mult de un milion, şi aproximativ zece la sută din locuitorii Imperiului Roman erau, într-un fel sau altul, influențați de învățătura iudaică. Monoteismul iudaic, cu certitudinile lui doctrinare şi preceptele morale detaliate, se bucura de popularitate printre oamenii serioşi şi civilizați de pretutindeni. Partea proastă era că iudaismul, religie străveche de mai bine de o mie de ani, a cărei lege era probabil adaptată nevoilor unor oameni primitivi ai

deşertului, nu avea sens într-o comunitate sofisticată, tot mai urbanizată şi mai comercială din secolul I d. Cr., şi constituia o imensă povară în viața de zi cu zi. Iudaismul nu fusese niciodată fundamental reformat, şi era administrat şi aplicat de preoți şi cărturari care formau nişte elite închise, ale căror posturi erau adesea ereditare şi care se opuneau cu fanatism oricărei schimbări. Reprezentanții acestora erau de asemenea capabili să se alieze în mod cinic cu autoritățile romane pentru a-i împiedica pe reformatori să incite masele.

Prin urmare, în timpul lui Isus, iudaismul era copt pentru reforme, aşa cum avea să fie creştinismul la începutul secolului XVI. Întrebarea era: reforma trebuia înfăptuită în mod violent, laic, pentru a restaura regatul iudeilor aşa cum existase în timpul lui David şi al macabeilor? Aceasta era opinia unora din sectele fundamentaliste, ca esenienii şi zeloții, opinie care a avut până la urmă câştig de cauză printre evreii din generația de după moartea lui Isus şi a dus la Marea Revoltă şi la distrugerea Ierusalimului. Alternativa consta în revoluția spirituală, înlocuirea legii nereformate a lui Moise cu un Nou Testament bazat pe iubire şi bună vecinătate, care să poată fi acceptat de toate păturile comunității şi de toate popoarele.

Aceasta era calea pe care mergea vărul lui Isus, Ioan, fiul Elisabetei. Ioan avusese o viziune în anii

tinereții şi era conştient de misiunea specială pe care trebuia să o îndeplinească. Pentru a se pregăti în acest scop, trăise mulți ani în deşert şi se obişnuise cu viața de acolo. „Şi Ioan era îmbrăcat în haină de păr de cămilă, avea cingătoare de piele împrejurul mijlocului şi mânca lăcuste şi miere sălbatică” (Marcu 1, 6). Toți cei patru evanghelişti ştiau multe despre Ioan, îi recunoşteau importanța în viața lui Isus şi au acordat în Evanghelii spațiul cuvenit misiunii sale. E posibil să fi avut toți o sursă comună de informații: Ioan însuşi, sau unul dintre cei mai apropiați ucenici ai săi (Marcu 1, 2–9 şi urm.; Matei 3, 1–13; Luca 3, 2–22; Ioan 1, 6–34). Ioan era foarte smerit. Ştia că nu este Cristosul despre care profeții prevestiseră că va veni ca izbăvitor şi mântuitor. Repeta adesea cuvintele lui Isaia: „Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: «îndreptați calea Domnului», precum a zis Isaia proorocul“ (Ioan 1, 23). El ştia că va veni Cristos: „Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost şi Căruia eu nu sunt vrednic să-l dezleg cureaua încălțămintei” (Ioan 1, 27).

Ioan propovăduia că în vederea pregătirii pentru Cristos şi Noua Rânduială toți trebuie să vină la el, pe malul Iordanului, ca să fie cufundați în apa lui. Acest act, căruia îi spunea botez, era necesar pentru ca oamenii să se spele de păcate şi de obiceiurile din trecut şi să devină astfel oameni noi. Însă recunoştea că era mai degrabă un act

simbolic şi că era nevoie de puterea dumnezeiască a lui Cristos însuşi pentru ca transformarea lăuntrică să se înfăptuiască. Ioan insista întotdeauna asupra acestui lucru şi nu pretindea că săvârşeşte el vreun miracol. Totuşi, atrăgea enorm de multă lume, dar şi atenția autorităților. Aflăm din Evanghelia după Ioan (1, 19–27): „au trimis la el iudeii din Ierusalim, preoți şi leviți, ca să-l întrebe: Cine eşti tu? Şi el a mărturisit şi n-a tăgăduit; şi a mărturisit: Nu sunt eu Cristosul. […] Eu botez cu apă; dar în mijlocul vostru Se află Acela pe Care voi nu-L ştiți". După care a exprimat acea imagine a smereniei sale – „şi Căruia eu nu sunt vrednic să-l dezleg cureaua încălțămintei".

Asemănarea descrierilor din diferitele Evanghelii şi redarea repetată a cuvintelor lui Ioan Botezătorul ne dovedesc limpede că avem de-a face cu relatările mai multor martori oculari. Evanghelia după Ioan este şi mai dramatică în continuare: „A doua zi a văzut Ioan pe Isus venind către el şi a zis: Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii" (Ioan 1, 29). Potrivit celor povestite lui Matei de martorul ocular, Ioan i-a spus lui Isus: „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, şi Tu vii la mine? Şi răspunzând, Isus a zis către el: Lasă acum, că aşa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea." Atunci, Ioan l-a botezat pe Isus, şi când a ieşit din apă „îndată cerurile s-au deschis şi Duhul lui Dumnezeu s-a văzut pogorându-se ca un porumbel şi venind peste El.

Şi iată glas din ceruri zicând: Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit" (Matei 3, 14–17). Potrivit lui Luca, un martor ocular a spus: „Şi S-a coborât Duhul Sfânt peste El, în chip trupesc, ca un porumbel" (Luca 3, 22). Indiferent dacă porumbelul era real sau figurat, toate cele patru relatări coincid în ceea ce este esențial, şi anume că botezul lui Isus a fost un eveniment extraordinar, la care prezența lui Dumnezeu a fost vizuală şi auditivă şi la care a asistat o mulțime de oameni, bărbați şi femei.

Am putea pune întrebarea: De ce avea nevoie Isus de botez? Nu era Fiul lui Dumnezeu deja pregătit, în toate privințele, pentru misiunea lui? Aceasta era şi părerea lui Ioan. Dar Isus era ferm convins că trebuie să treacă prin ceremonia primenirii şi sublinia caracterul universal al tainei botezului – necesitatea ca fiecare ființă omenească să se spele de petele trecutului şi să fie nouă şi proaspătă şi curată. Acesta a fost începutul efectiv şi simbolic al misiunii lui neotestamentare, care avea să culmineze cu instituirea euharistiei cu pâine şi vin – trupul şi sângele lui Isus – de la Cina cea de Taină, înaintea jertfei lui trupeşti şi a Răstignirii.

Botezul lui Isus a fost şi punctul culminant al misiunii lui Ioan. Capitolul 3 din Luca ne dă amănunte despre Ioan „propovăduind botezul pocăinței, spre iertarea păcatelor" (Luca 3, 3). Cuvintele sale erau aspre şi mânioase şi

prevesteau avertizările cele mai severe ale lui Isus. Când i-a recunoscut pe farisei şi saduchei printre cei care au venit să fie botezați, le-a strigat: „Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie?” (Matei 3, 7) Ioan Botezătorul insista asupra faptului că atunci când va veni Cristos „va curăța aria Sa şi va aduna grâul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins“ (Matei 3, 12). Erau vorbe periculoase şi fără îndoială că au fost transmise autorităților religioase, ceea ce a dus la arestarea lui de către Irod Antipa, guvernatorul-marionetă al Romei în Galileea, care deja era înfuriat fiindcă Ioan criticase căsătoria lui incestuoasă cu Irodiada, soția fratelui său. Nu degeaba era ea nepoata lui Irod cel Mare. Când Ioan se afla în temniță, Irodiada a îndemnat-o pe fiica ei, Salomeea, să-l ațâțe pe Irod cu un dans lasciv la o petrecere. Antipa a fost atât de fermecat de ea, încât i-a promis, drept răsplată, orice va cere. Instruită de mama ei, Salomeea a cerut capul lui Ioan Botezătorul, şi tatăl ei vitreg i-a îndeplinit, fără tragere de inimă, dorința. Acest eveniment înfiorător i-a înfricoşat pe mulți evrei pioşi care ascultaseră predicile lui Ioan. Iar pentru Isus a fost încă un semnal, alături de uciderea pruncilor şi a lui Zaharia, că misiunea lui era periculoasă; îi demonstra foarte limpede brutalitatea neînfrânată a lumii laice, ai cărei reprezentanți erau oricând gata să-i nimicească pe cei pregătiți să înfăptuiască lucrarea lui Dumnezeu, dar şi pe cei

care, din întâmplare, se implicau în ea. Era încă un avertisment al morții lui pe cruce.

Îndată după botez – parte integrantă a pregătirii pentru preoția sa –, Isus a plecat în pustie. Toate cele trei Evanghelii sinoptice menționează acest episod, afirmând că a plecat într-acolo la cererea Duhului Sfânt (Marcu 1, 12–13; Matei 4, 1–11; Luca 4, 1–12). La Marcu, relatarea e mai superficială, dar Matei şi Luca descriu această experiență în detaliu. Isus s-a dus în pustie – ținutul pustiu la răsărit de Iordan – în primul rând ca să se roage. Era un om sociabil, şi Evangheliile dovedesc în repetate rânduri acest lucru. Dar se retrăgea adesea în rugăciune. Când petrecea cu semenii, era şi el om, în toată puterea cuvântului, dar când se ruga şi vorbea direct cu Dumnezeu, Tatăl lui, era şi el, implicit, dumnezeiesc. Din această cauză, prefera întotdeauna să fie singur. Când se ruga, nu stătea în picioare, după obiceiul iudeilor, îngenunchea, arătând că era supus voinței Tatălui. Pentru el, rugăciunea însemna despărțirea de semeni, înălțarea spre divinitate, act simbolizat prin altitudine, Alegea ca loc de rugăciune un deal sau un munte – cum s-a întâmplat şi în momentele Schimbării la Față (vom vedea mai târziu) pe Muntele Măslinilor, în Grădina Ghetsimani înaintea Patimilor, şi pe muntele înalt unde şi-a făcut ultimele rugăciuni pe pământ înainte de a se înălța la ceruri.

Aşadar, în pustie, Isus căuta înălțimi pentru

singurătatea din timpul rugăciunii. A postit patruzeci de zile. Nu ştim cât de tare s-a abținut de la mâncare şi băutură. Dar Matei şi Luca insistă că era foarte slăbit şi înfometat. Apoi, când trupul îi era slăbit, i-a dat târcoale ispita, nu numai în gând, ci şi întrupată în Satana. Nu e singura ocazie când Isus a recunoscut că a fost ispitit. La fel s-a întâmplat şi în Ghetsimani. Îngrozit de enormitatea suferinței prin care avea să treacă, s-a rugat Tatălui să-l cruțe, pe urmă s-a supus. Dar, în pustie, nu în minte s-a dat lupta, ci cu Satana întrupat, prezență formidabil de puternică, pentru că l-a văzut şi l-a auzit. Faptul că Isus le-a povestit după aceea ucenicilor în amănunt ce s-a întâmplat ne arată cât de important a fost pentru el să-i învețe că răul nu e doar obiectiv şi material, ci şi subiectiv şi personal; că Satana există şi că trebuie biruit cu forța voinței şi făcând clar deosebirea între bine şi rău. Isus a transformat propria lui ispită într-o experiență universală.

În cazul lui Isus, era vorba de ispita de a-şi folosi puterea dumnezeiască în scopuri materiale pământeşti: mai întâi, să facă pâine din pietre; apoi să-şi salveze viața din primejdiile de moarte; în sfârşit, să stăpânească lumea. A treia ispită (şi aici mă refer la cele spuse de Matei) era cea mai gravă, pentru că avea amploare universală: se aplica nu numai la cei asemenea lui, înzestrați cu forțe dumnezeieşti, ci la întreaga omenire, care,

datorită inteligenței şi sârguinței, poate dobândi puteri uriaşe ce par a fi – cel puțin la suprafață – dumnezeieşti. Isus i-a spus celui care a fost sursa apostolică a lui Matei că Satana, ispitindu-l a treia oară, „L-a dus pe un munte foarte înalt şi I-a arătat toate împărățiile lumii şi slava lor. Şi I-a zis Lui: Acestea toate Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea şi Te vei închina mie“ (Matei 4, 8–9).

„Muntele foarte înalt“ este semnificativ – o imagine care apare întotdeauna când Isus e pe punctul de a înțelege adevăruri importante –, la fel ca pluralul „împărății”. Ispita se referă nu numai la state şi imperii, ci şi la cunoaştere – împărății ale minții, ştiință –, la înțelegerea universului cu ajutorul fizicii şi matematicii, a corpului omenesc prin evoluția darwiniană, prin biologie şi structura cromozomială, şi la explozia pătrunderii oamenilor în toate secretele universului. Aceasta era cea mai insidioasă ispită: ca oamenii să obțină victorii imense ale intelectului acceptând să venereze succesul material şi să renunțe la lumea spiritului, să pună cunoaşterea înaintea bunătății, stăpânirea elementelor înaintea Creatorului.

Isus a spus că nu exista decât un singur răspuns la această din urmă ispită: „Piei, satano, căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini şi Lui singur să-l slujeşti“ (Matei 4, 11). A fi mândru de cunoaştere, de capacitatea omului de a o dobândi – ignorându-i pe Dumnezeu – este o altă formă de idolatrie. Gonit, diavolul a plecat,

lăsându-l singur pe Isus, „şi iată îngerii, venind la El, îi slujeau“ (Matei 4, 11).

Astfel, Isus s-a întors din pustie neabătut din calea lui, iar ca om, mai înțelept şi mai experimentat. Era gata să-şi înceapă misiunea. Ce fel de om era? Nu ni se spune. Predecesorul lui, Ioan Botezătorul, este descris. Dar nici măcar o dată nu ni se dă, în cele patru Evanghelii, vreo indicație despre înfățişarea lui Isus. Nici din epistolele canonice, nici din documentele primului secol d. Cr., nu aflăm cum arăta Isus. Abia spre mijlocul secolului al doilea, adică la mult timp după ce se pierduse şirul de mărturii orale, apare prima iconografie, dar sunt mai curând încercări de tipologie decât portrete adevărate. Atunci Isus apare cu chipul unui bărbat fără barbă, cu trăsături ideale. Există o sută patru exemple în catacombe, nouăzeci şi şapte în sarcofage, paisprezece în mozaicuri, patruzeci şi cinci pe obiecte din sticlă aurită, cincizeci în alte obiecte şi trei în manuscrise. Mai târziu, apare ca bărbat în toată firea, cu barbă, dar tot idealizat: acesta este Isus-omul, care mai târziu e pictat şi sculptat de artişti în tradiția occidentală. Însă prima imagine a lui Isus cu barbă a apărut după mai multe secole de la moartea lui. În concluzie, nu există nicio dovadă sigură privitoare la înfățişarea lui Isus.

În schimb, ştim unele lucruri despre izbitoarea lui personalitate vizuală, despre care s-au păstrat mărturii consemnate ca atare în Evanghelii. Isus

avea un simț de observație foarte ascuțit. Este remarcabil de câte ori e descris „privind”, „cercetând cu privirea”, „privind de jur-împrejur”, „ridicându-şi ochii” (ultima apare de trei ori). Obiceiul său de a observa atent lucrurile punctează narațiunea. „Privi de jur-împrejur”, înainte să vorbească. „Şi îşi ridică ochii asupra discipolilor şi spuse…” „Şi Domnul se întoarse şi îşi opri privirea asupra lui Petru.” „îşi plimbă privirea peste ei toți adânc întristat de răceala inimilor lor.” îl interesau enorm de mult detaliile. Vedea tot, nimic nu-i scăpa. Martorii oculari îi observau privirea pătrunzătoare şi n-o puteau uita. Ochii lui, care înregistrau absolut totul, erau aproape sigur primul lucru care te izbea la el.

Privirea se îmbina cu atitudinea lui hotărâtă, şi asta îi uimea pe oameni. Înfățişarea lui şi felul în care vorbea nu erau ale unui comentator al Scripturilor, ci ale unui izvor de adevăruri. Matei spune limpede: „Că îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor“ (Matei 7, 29). A dat dovadă de autoritate chiar de la începutul preoției sale. N-a trebuit să o dobândească. Era înnăscută. În lumina celor ce-au urmat, o putem socoti drept dumnezeiască. Fiind Dumnezeu, nu trebuia să treacă prin textele Scripturilor şi prin comentarii: el însuşi era adevărul întrupat. În acelaşi timp însă, era incontestabil şi om, aşa că cei care-l observau au fost uluiți de la bun început de aerul lui autoritar.

Era om – şi trebuia să fie astfel – din patru motive. Mai întâi, ca să pună la încercare credința oamenilor. În al doilea rând, ca să comunice cu ei ca o ființă omenească. În al treilea rând, ca să sufere. Şi, în al patrulea rând, ca să fie o pildă pentru toate timpurile, ceea ce nu putea face decât în calitatea lui de om – „în felul lui Isus". Şi, ca om, avea nevoie de ajutoare, de ucenici, de apostoli.

Alegerea apostolilor este descrisă diferit de evanghelişti (Matei 4, 18 şi urm.; Marcu 1, 16 şi urm.; Luca 5, 3 şi urm.; Ioan 1, 38 şi urm.). Luca spune că după experiența din pustie Isus a început să predice, singur, în Galileea, locul lui natal, unde erau peste o sută de sate şi orăşele, dintre care multe aveau sinagogi. În una din ele (potrivit lui Luca 4, 18 şi urm.), i s-a dat cartea lui Isaia, şi a citit din ea: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor; M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima; să propovăduiesc robilor dezrobirea şi celor orbi vederea; să slobozesc pe cei apăsați..." Când a închis cartea şi i-a dat-o înapoi preotului, s-a aşezat, „iar ochii tuturor erau ațintiți asupra Lui". Şi, stând jos, a continuat să vorbească. „Şi se mirau de cuvintele harului care ieşeau din gura Lui şi ziceau: Nu este, oare, Acesta fiul lui Iosif?" Dar Isus era hotărât să le spună lucruri pe care ei nu voiau să le audă. Le-a amintit proverbul „Doctore, vindecă-te pe tine însuți!" şi le-a atras atenția „că niciun prooroc nu este bine primit în

patria sa". Apoi i-a criticat pe Ilie şi pe Elisei şi le-a amintit celor de față că puterea lor era limitată. Ascultătorii s-au simțit jigniți. „Şi toți, în sinagogă, auzind acestea, s-au umplut de mânie. Şi sculându-se, L-au scos afară din cetate şi L-au dus pe sprânceana muntelui, pe care era zidită cetatea lor, ca să-L arunce în prăpastie." Isus a fost nevoit să se folosească de puterile sale miraculoase. „Iar El, trecând prin mijlocul lor, S-a dus."

Isus a plecat la Capernaum, la Marea Galileii, şi acolo şi-a ales primii ucenici, pescari vânjoşi, puternici şi descurcăreți, care să fie în preajma lui şi să-l apere când vorbele lui răneau vanitatea iudeilor ortodocşi. Conform capitolului 5 din Luca, Isus le-a vorbit pescarilor de pe corabia lui Simon Petru, trasă lângă țărm în timp ce Simon îşi spăla mrejele după o noapte de trudă zadarnică. Ca să-i mulțumească lui Simon, Isus a făcut o mică minune. I-a spus: „Mână la adânc, şi lăsați în jos mrejele voastre, ca să pescuiți." Cu toate că nu prinseseră nimic în locul acela, Simon a făcut cum i s-a spus şi „făcând ei aceasta, au prins mulțime mare de peşte, că li se rupeau mrejele". Şi-au chemat tovarăşii, pe Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedeu, şi împreună cu ei au încărcat atâta peşte, încât corăbiile erau gata să se scufunde. Simon a căzut la picioarele lui Isus, spunând: „Ieşi de la mine, Doamne, că sunt om păcătos." Isus a răspuns: „Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni."

Luca adaugă: „Şi trăgând corăbiile la țărm, au lăsat totul şi au mers după El.”

La Ioan, găsim o altă versiune despre alegerea ucenicilor. E vorba de Andrei, fratele lui Simon. El şi un altul sunt descrişi ca fiind „ucenicii” lui Ioan Botezătorul. Când l-au auzit pe Ioan spunând despre Isus „Iată Mielul lui Dumnezeu”, au mers după el şi l-au întrebat: „Rabi (care se tâlcuieşte: Învățătorule), unde locuieşti?” Şi el a zis: „Veniți şi veți vedea.” Au mers şi au stat cu el, şi atunci Andrei s-a dus la Simon şi i-a spus: „... am găsit pe Mesia (care se tâlcuieşte: Cristos).” Atunci când Simon i-a fost prezentat lui Isus, acesta i-a dat numele de Petru, ceea ce înseamnă piatră, sau stâncă. Matei povesteşte, la rândul lui, că Isus le spune lui Simon şi Andrei: „Veniți după Mine şi vă voi face pescari de oameni.” Marcu foloseşte aceeaşi frază şi spune că, astfel însoțit de cei patru pescari voinici, Isus a mers la Capernaum şi „îndată, intrând sâmbăta în sinagogă, îi învăța”. Faptul că Andrei era un discipol al lui Ioan Botezătorul îmi dă de înțeles că micul grup de pescari care munceau împreună se afla deja în pragul unei renaşteri religioase.

Andrei nu-l însoțea însă tot timpul pe Ioan. Isus a insistat ca toți din grup să fie permanent alături de el, şi ei i-au dat ascultare. Fiii lui Zevedeu, ne spune Marcu, au mers cu Isus: „... lăsând pe tatăl lor, Zevedeu, în corabie, cu lucrătorii, s-au dus după El.”

Isus era neînduplecat şi spunea că aleşii lui trebuie să pună misiunea înainte de toate. Aşa cum reiese dintr-un pasaj uluitor din Evanghelia după Matei (10, 34–38), Isus recunoştea că se va isca vrajbă în familii: „Şi duşmanii omului (vor fi) casnicii lui." Fiii împotriva taților, mamele împotriva fiicelor, soacrele împotriva nurorilor. Cu toate că a chemat doar bărbați în scopuri publice, faptul că menționează femeile înseamnă că a recrutat şi femei care să sprijine misiunea în diverse moduri şi se aştepta ca şi ele să servească la fel de devotat cauza – ceea ce, într-adevăr, au şi făcut. În acest pasaj delicat şi exprimat fără menajamente, Isus accentuează natura absolută a vocației de a-l sluji şi alegerile dureroase pe care le implică: „Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine. Şi cel ce nu-şi ia crucea şi nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine."

Este importantă referirea la cruce. Isus fusese la un pas de a fi pedepsit cu moartea de bigoți, şi nu se îndoia o clipă că misiunea lui era periculoasă. Începutul ei a coincis cu arestarea lui Ioan Botezătorul, dacă nu cumva a fost chiar grăbit de acel eveniment. Se prea poate ca Andrei să nu fi fost singurul discipol al lui Ioan dintre apostoli, şi e sigur că în scurt timp mulți dintre adepții lui Isus au fost recrutați în acelaşi fel. El şi-a aruncat larg năvodul şi, cu toate că nucleul apostolilor era

format din pescari, a căutat anume bărbați din diverse alte meserii, inclusiv cele care îi înfierau şi îi îngrozeau pe evreii ortodocşi, de pildă perceptori sau vameşi. La nord de Marea Galileii trecea un drum de la Damasc spre Acra, pe coasta Mediteranei. La hotarul care despărțea teritoriul lui Filip Tetrarhul de cel al lui Irod Antipa, conducătorul ținutului unde predica Isus, se afla o vamă unde se percepeau taxe pentru mărfurile transportate pe acel drum. Isus a trecut pe acolo, l-a văzut pe Matei şezând înăuntru numărând şi i-a spus: „Vino după Mine." Şi zicând aceste vorbe, privirea pătrunzătoare din ochii lui Isus a întâlnit-o pe a lui Matei. Acesta e subiectul uneia dintre cele mai vestite picturi ale lui Caravaggio, aflată acum în Capela Contarelli din Roma. Matei s-a supus instantaneu.

Nu toți pe care Isus i-a chemat au răspuns chemării. Unul dintre episoadele cele mai triste din Evanghelii apare în Marcu 10, 17–22. Pe țărmul Iudeii, un bărbat a venit alergând, a căzut în genunchi la picioarele lui Isus şi a întrebat: „Învățătorule bun, ce să fac ca să moştenesc viața veşnică?" Isus i-a înşirat poruncile şi omul a răspuns: „învățătorule, acestea toate le-am păzit din tinerețile mele." Isus a simțit o undă de iubire pentru acest credincios cinstit şi s-a hotărât să-l cheme şi pe el, şi „privind la el cu dragoste i-a zis:… Mergi, vinde tot ce ai, dă săracilor şi vei avea comoară în cer; şi apoi, luând crucea, vino şi

urmează Mie.” Bărbatul a socotit însă că i se cere prea mult: „Dar el, întristându-se de cuvântul acesta, a plecat mâhnit, căci avea multe bogății.”

Cei doisprezece apostoli au fost de timpuriu rânduiți în preoția lui Isus şi toate cele trei Evanghelii sinoptice le dau numele (Luca 6, 13–16; Matei 10, 2–4; Marcu 3, 14–19). Lista lui Luca este: Simon Petru şi fratele lui, Andrei, Iacov şi Ioan, frații, cărora Isus le zicea „Fiii tunetului, datorită râvnei lor; Filip cel prevăzător; Vartolomeu (notat în Ioan sub celălalt nume al său, Natanael); Matei, Simon cunoscut ca Zilotul; Iuda, frate de-ai lui Iacov; şi Iuda Iscarioteanul. În lista lui Matei şi a lui Marcu, Simon Zilotul e dat ca Simon Cananeul şi Tadeu apare în loc de primul Iuda. Dar Tadeu şi acest Iuda poate că sunt aceeaşi persoană: în Palestina primului secol, mulți bărbați aveau mai multe nume, adesea unul grecesc (ca Andrei sau Filip), precum şi un nume aramaic, iar unii erau numiți cu numele tatălui lor, de pildă Natanael. Dacă ținem cont de acest lucru, similitudinea listelor lor este remarcabilă. Cred că e foarte posibil ca primii creştini să fi ştiut numele apostolilor, în ordine, pe de rost.

Cei doisprezece ocupau un loc deosebit. Aveau funcții speciale şi puterea să le îndeplinească. Marcu spune că Isus „i-a rânduit” lângă un loc înalt, după obiceiul lui, să înceapă preoția creştină, sau „succesiunea apostolică”, cum avea să se numească mai târziu, şi care continuă şi în

ziua de azi, după două mii de ani: „Şi S-a suit pe munte şi a chemat la Sine pe câți a voit, şi au venit la El […] să-i trimită să propovăduiască” (Marcu 3, 13–14).

În felul acesta şi-a pregătit şi organizat Isus misiunea. Care era scopul ei? Cui îi era adresată? Şi ce metode s-au folosit?

III
Pericolul Minunilor

Apostolii erau uimiți de felul în care erau identificați şi de câte ştia Isus despre viața lor. În Evanghelia după Ioan se spune că asta l-a făcut pe Natanael să-l salute: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu […] regele lui Israel” (Ioan 1, 49). Isus a răspuns că Natanael era prea uşor de impresionat: „Mai mari decât acestea vei vedea“ (Ioan 1, 50). Este însă important de reținut că Isus, deşi conştient că era înzestrat cu puteri supranaturale de tot felul, nu voia să şi le folosească în mod demonstrativ – aceasta fiind una dintre ispitele cărora le-a rezistat în pustie. Făcea minuni, dar fără tragere de inimă.

Ioan ne spune că la trei zile după ce şi-a ales primii apostoli Isus a mers la o nuntă în oraşul Cana, nu departe de coasta Mării Galileii, locul de muncă al ucenicilor lui pescari. Aceştia l-au însoțit. Era o petrecere de familie. Un membru din numerosul clan al mamei sale se căsătorea.

Relatarea lui Ioan (2,1–11) despre ceea ce el numeşte „începutul minunilor” este unul dintre episoadele cele mai fascinante din întregul Nou Testament, exactitatea şi multitudinea detaliilor dovedind autenticitatea povestirii. Şi, nu în ultimul rând, pune în lumină legătura intimă dintre Isus şi mama lui, puterea ei de a-i citi gândurile.

Maria era neliniştită pentru că Isus adusese la nuntă atât de mulți ucenici de-ai lui. Şi fie că se adunaseră prea mulți oaspeți neinvitați – deşi bine-veniți fie din alte cauze pe care nu le cunoaştem – proasta organizare era un lucru la fel de obişnuit în secolul I d. Cr. Ca şi în zilele noastre –, s-a terminat vinul. Preocupată de ruşinea ce avea să se abată asupra familiei ei, Maria se aştepta ca Isus să salveze situația şi i-a spus: „Nu mai au vin.” Faptul că Maria credea că Isus va face o minune într-un scop pur social ne arată că era deja pe deplin conştientă de puterile lui. Dar pentru că s-a arătat prea sigură, a primit o replică tăioasă: „Ce ne priveşte pe mine şi pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu.” Din ceea ce ştim despre el, ne este imposibil să credem că Isus ar fi putut fi necuviincios cu mama lui – de fapt, cu nimeni nu era astfel, şi în niciun caz cu mama lui. Cu siguranță că nici Maria n-a interpretat răspunsul fiului ei în acest fel. Ca mamă, îi cunoştea instinctiv bunătatea şi devotamentul, aşa că a considerat aparentul refuz de a o ajuta ca

un semn sigur că urma să facă întocmai ce dorea ea. Prin urmare, le-a spus slujitorilor: „Faceți orice vă va spune.”

Acum urmează al doilea detaliu grăitor. Isus a zărit şase vase de piatră, goale acum, dar conținând „de obicei câte două sau trei vedre”. Le-a spus servitorilor să le umple până sus cu apă, şi după ce au fost umplute, le-a cerut: „Scoateți acum şi aduceți nunului. Iar ei i-au dus.” Acum, iată al treilea detaliu verosimil. Maestrul de ceremonii (sau” nunul”), un gen de om care din fericire nu mai există în zilele noastre – cel puțin în Occident –, a socotit că e de datoria lui să se pronunțe asupra calității vinului. Şi a spus, adresându-se mirelui: „Orice om pune întâi vinul cel bun şi, când se amețesc, pune pe cel mai slab. Dar tu ai ținut vinul cel bun până acum.” Oare ce reproşuri ar fi avut de făcut acel înfumurat dacă Maria şi Isus ar fi lăsat să se termine vinul? Dar aşa, Isus a oferit, după calculele mele, aproape o mie de sticle de vin de calitate superioară. S-a vorbit mult despre acel episod printre băutorii din nord-estul Galileii, şi bărbații au calificat cele întâmplate drept „triumf”. Putem considera detaliile privitoare la noua provizie de vin drept corecte, fiindcă atunci când e vorba de alcool rareori se întâmplă ca bărbații să facă greşeli statistice.

Dar Cana nu a fost prima minune. Se mai petrecuse una salvatoare, când Isus era cât pe ce

să fie ucis de o gloată pioasă la sinagoga din deal, şi o alta, când i-a chemat pe Simon Petru şi pe tovarăşii lui şi le-a umplut cu peşte năvodul. Însă toate aceste trei minuni au fost făcute fără tragere de inimă. A fost mai degrabă reacţia lui Isus la o anumită situaţie, nu manifestarea deliberată a puterilor lui supranaturale ca să impresioneze lumea.

Într-adevăr, cu toate că la vremea aceea minunile erau considerate unul dintre aspectele cele mai însemnate ale preoţiei lui Isus, şi la fel au fost privite tot timpul de atunci încoace, el nu punea mare preţ pe ele. La douăzeci de ani după moartea lui Isus, Sfântul Petru face distincţia între cultura ebraică şi cea greacă: „Fiindcă şi iudeii cer semne, iar elinii caută înţelepciune" (I Corinteni 1, 22). În teologia iudaică, Dumnezeu a creat natura, ceea ce este în sine un miracol, sau un nesfârşit lanţ de miracole. Iar hotărârea pe care o ia uneori Dumnezeu de a întrerupe cursul normal al naturii e un alt fel de miracol, care punctează Vechiul Testament ca semn al puterii sale. Isus era permanent pregătit să demonstreze puterea lui Dumnezeu prin minuni dacă era necesar, dar a respins de multe ori rolul făcătorului de minuni ca simplu instrument omenesc al semnelor şi miracolelor. Luca spune că pentru Isus insistenţele gloatei dornice de „semne" erau tocmai semnul distinctiv al unei „generaţii rele": „... cere semn, dar semn nu i se va da" (Luca 11, 29). Şi

povestind despre Lazăr, cerşetorul, şi bogatul nemilos (Luca 16, 19–31), Isus spune limpede că în ochii lui Dumnezeu e de preferat ca oamenii să-şi arate credința dând ascultare sfântului adevăr, primindu-l şi urmându-i, decât să aştepte să fie convinşi prin semne şi minuni. Isus îi învăța pe oameni că adevărul e uşor de priceput, că bunătatea are sens şi că învățăturile lui şi poruncile lui Dumnezeu au un temei rațional. Astfel, Isus era mai aproape de gândirea greacă decât de cea iudaică. Opțiunea Sfântului Pavel de a transmite mesajul lui Isus în termenii culturii greceşti înfăptuia, aşadar, intenția Domnului, iar măreața structură teologică a lui Toma d'Aquino din secolul XIII, *Summa theologica,* înfățişând creştinismul ca arhitectura morală a rațiunii, reprezintă culmea intelectuală a procesului început de Isus în Galileea cu douăsprezece secole mai devreme.

Şi totuşi, Isus făcea minuni. Am numărat zeci de împrejurări amintite de evanghelişti în care au avut loc minuni. În trei dintre ele a fost vorba de multiple vindecări ale bolnavilor şi exorcisme ale celor posedați de demoni. Celelalte se referă ori la persoane, ori la incidente când Isus a intervenit în cursul normal al naturii, potolind furtuni sau făcând un smochin să se usuce. Evanghelişții vorbesc de minuni în mod diferit. Marcu, reflectând amintirile Sfântului Petru, care reacționa întotdeauna dramatic la minuni,

pomeneşte de optsprezece cazuri: scurta lui Evanghelie este de fapt o înşiruire a minunilor lui Isus. Textul lui Matei, mult mai lung, povesteşte despre douăzeci, dar acordă cel mai mult spațiu spuselor lui Isus: în esență, Evanghelia după Matei este „Evanghelia învățăturilor”. Şi Luca notează douăzeci de minuni, dar subliniază că ele ocupă un loc secundar în preoția lui Isus. În Faptele Apostolilor, pe care tot el le-a scris, Luca încearcă să arate că oameni de rând, ca apostolii, puteau şi ei să facă minuni de vindecare întocmai ca Isus – nu trebuia să fii neapărat Fiul lui Dumnezeu, ci era posibil să dispui indirect de o astfel de putere, prin derivare sau delegare. Astfel, Luca spune în Faptele Apostolilor (9, 32–42) cum Petru, asemenea lui Isus (*cf.* Luca 5, 18–26), l-a vindecat pe paraliticul Enea şi a sculat-o pe ucenița Tavita (*cf.* Luca 8, 49–56). Cât despre Ioan, el consemnează doar nouă minuni, dar acestea o includ pe prima, din Cana, şi pe cea mai semnificativă dintre toate, când Isus îl scoală din morți pe Lazăr, deşi trupul lui începuse să putrezească (Ioan 11, 1–44), eveniment care prefigurează propria lui înviere. Singura minune povestită de toți evangheliştii este când Isus i-a hrănit pe cei cinci mii de oameni.

De cele mai multe ori când Isus consimțea să facă minuni, motivul era compasiunea. Inima îi sângera pentru bolnavi, infirmi, suferinzi, mai ales dacă erau bătrâni şi se chinuisem din cauza

bolilor ani în şir. Odată, pe când predica într-o sinagogă, Isus a observat o femeie într-o stare deplorabilă, „care avea de optsprezece ani un duh de neputință şi care era gârbovă, de nu putea să se ridice în sus nicidecum; Iar Isus, văzând-o, a chemat-o şi i-a zis: Femeie, eşti dezlegată de neputința ta. Şi Şi-a pus mâinile asupra ei, şi ea îndată s-a îndreptat şi slăvea pe Dumnezeu” (Luca 13, 11–13). Aici, Isus îşi dovedeşte simțul de observație: descoperă în mulțimea de credincioşi pe cineva într-o stare de sfârşeală groaznică şi acționează rapid. În majoritatea cazurilor, când se afla într-o mare de oameni, veneau la el prieteni de-ai bolnavilor sau bolnavii înşişi ca să-l roage să-i ajute cumva. În apropiere de Decapole, un surdomut a fost adus de prieteni la Isus „şi L-au rugat ca să-Şi pună mâna peste el”. Isus, „luându-i […] la o parte, Şi-a pus degetele în urechile lui, şi scuipând, S-a atins de limba lui”. Apoi, Isus a suspinat şi a spus în aramaică: „Deschide-te!” Şi urechile omului s-au deschis, „iar legătura limbii lui îndată s-a dezlegat, şi vorbea bine”. Acesta a fost tot un caz de compasiune, nu „un semn”, iar Isus le-a cerut „să nu spună nimănui”. Dar cu cât insista să i se mulțumească în tăcere, „cu atât mai mult ei îl vesteau” (Marcu 7, 32–36).

Isus nu se bizuia prea mult pe oamenii a căror credință era inspirată de minuni. Îl impresionau mai tare cei care deja erau convinşi că putea face minuni. Matei (8, 5–13) şi Luca (7, 1–10) ne

relatează emoționanta poveste a ofițerului roman, un centurion („sutaş”), care a venit la Isus la Capernaum şi l-a implorat: „Doamne, sluga mea zace în casă, slăbănog, chinuindu-se cumplit.”

Lui Isus i se înmuia întotdeauna inima când era vorba de oameni care purtau de grijă slugilor sau rudelor, aşa că i-a spus centurionului că va veni de îndată să-l tămăduiască pe slujitorul lui. Dar ofițerul avea încredere deplină chiar şi numai în vorbele lui Isus, şi i-a explicat:”…eu sunt om sub stăpânirea altora şi am sub mine ostaşi şi-i spun acestuia: Du-te, şi se duce; şi celuilalt: Vino, şi vine; şi slugii mele: Fă aceasta, şi face.” Şi i-a mai spus: „… nu sunt vrednic să intri sub acoperişul meu.” Nu-i cerea decât o vorbă, un ordin, fiindcă ştia că va fi împlinit: „… ci numai zi cu cuvântul şi se va vindeca sluga mea.” Aceasta era credința adevărată pe care o urmărea Isus. Aşa vorbea el mulțimilor: „Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credință.” Şi Isus a folosit această ocazie ca să pună în vedere tuturor că mulți dintre cei care se credeau aleşi se amăgeau şi că marea masă a mântuiților trebuia căutată la „răsărit şi la apus“ – atrăgând astfel atenția că misiunea lui nu-i viza doar pe evrei, ci cu precădere pe neevrei sau, mai presus de orice, omenirea în ansamblul ei. Matei şi Luca povestesc acest episod semnificativ în cuvinte aproape identice şi subliniază că ordonanța centurionului s-a însănătoşit de îndată ce Isus a vorbit.

Isus n-avea cum să-i împiedice pe oameni să vorbească despre această minune, care a stârnit, fără îndoială, rumoare. De regulă însă, când mila îl determina să tămăduiască pe cineva, căuta să nu se afle. În Betsaida, un orb a fost adus la el de prietenii săi, care „L-au rugat să se atingă de el”. Isus „luând pe orb de mână”, l-a despărțit de prieteni şi „l-a scos afară din sat”. Când au rămas singuri, „punându-Şi mâinile peste el, l-a întrebat dacă vede ceva”. Bărbatul a răspuns: „Zăresc oamenii; îi văd ca pe nişte copaci umblând.” Isus a pus din nou mâna pe ochii bărbatului şi l-a întrebat ce vede. De astă dată „el a văzut bine”. Aşa că Isus l-a trimis acasă zicând: „Să nu intri în sat, nici să spui cuiva din sat“ (Marcu 8, 22–26). Este remarcabil faptul că, emoționat de suferința şi de credința bolnavilor, Isus prefera să-i vindece departe de ochii mulțimii. Fiind la Nazaret, s-au luat după el doi orbi, care i-au spus: „Miluieşte-ne pe noi, Fiule al lui David.” Isus a aşteptat până ce orbii, mergând după el, au intrat în casa lui. Acolo, fiind singuri, Isus a zis: „Credeți că pot să fac Eu aceasta? Zis-au Lui: Da, Doamne! Atunci S-a atins de ochii lor, zicând: După credința voastră, fie vouă! Şi s-au deschis ochii lor. Iar Isus le-a poruncit cu asprime, zicând: Vedeți, nimeni să nu ştie“ (Matei 9, 27–30).

Desigur, orbii, odată vindecați, n-au rezistat şi au spus tuturor ce li s-a întâmplat. Însă Isus avea mereu grijă să explice că o simplă minune de

vindecare a bolnavilor nu era decât o dovadă superficială a puterilor imense cu care îl învestise Dumnezeu. Mai devreme în aceeaşi zi, la Nazaret, „I-au adus un slăbănog zăcând pe pat". Isus i-a spus: „îndrăzneşte, fiule! Iertate sunt păcatele tale!" Nişte cărturari care erau acolo şi priveau şi-au zis:" Acesta huleşte." Isus, ghicindu-le gândurile, a spus: „Pentru ce cugetați rele în inimile voastre? Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te şi umblă? Dar ca să ştiți că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ți patul şi mergi la casa ta." Şi Matei ne spune: „Şi, sculându-se, s-a dus la casa sa" (Matei 9, 2–7). Uneori, Isus căuta în mod intenționat să aibă martori la o minune, dar atunci scopul era să scoată la iveală bigotismul criticilor săi ortodocşi. După ei, până şi o minune era un păcat dacă era săvârşită în timpul sabatului, fiindcă, potrivit principiilor lor, minunea era şi ea o muncă, chiar dacă se întâmpla prin puterea lui Dumnezeu. La începutul capitolului 3 al Evangheliei sale, Marcu spune că Isus, intrând în sinagogă, a găsit un om cu mâna uscată. Fariseii priveau, aşteptând ca Isus să-l tămăduiască, pentru ca apoi să-l acuze că a încălcat sabatul. Isus i-a spus omului: „Ridică-te în mijloc!" Apoi, i-a întrebat pe farisei: „Se cuvine, sâmbăta, a face bine sau a face rău, a mântui un suflet sau a-l pierde?" Fariseii n-au vrut să răspundă. Isus,

„privindu-i pe ei cu mânie şi întristându-Se de învârtoşarea inimii lor”, a spus omului să întindă mâna, şi când omul a întins-o, „mâna lui s-a făcut sănătoasă”. Fariseii au plecat să raporteze nu minunea, ci încălcarea sabatului şi purtarea provocatoare a lui Isus. Fariseii „au făcut îndată sfat cu irodianii împotriva Lui, ca să-L piardă“ (Marcu 3, 1–6).

De fapt, Isus ştia de la început că, invocând puterea lui Dumnezeu în cazul minunilor, indiferent dacă reuşeau sau nu, se expunea unui mare pericol într-o țară predispusă la isterie religioasă, unde autoritățile, atât laice, cât şi bisericeşti, erau hotărâte să zdrobească tot ce nu puteau ține sub control sau folosi în propriul interes. Marii preoți, cărturarii, sectele organizate, ca fariseii, nu se lăsau convinşi de sfințenia lui Isus datorită tămăduirilor.

Suspectau şiretlicuri, înțelegeri secrete cu „bolnavii” sau, şi mai rău, făcături ale spiritelor necurate. Când Isus îi vindeca pe bolnavii mintal despre care se spunea că erau posedați de demoni, îl acuzau că lucra în cârdăşie cu Beelzebul, căpetenia demonilor.

Ostilitatea celor puternici nu era singurul risc căruia i se expunea Isus. Faptul că putea să-i vindece pe bolnavii cronic crea vâlvă printre cei care căutau o uşurare a suferinței, dar şi îngrijorare printre prietenii şi rudele acestora. Când Isus a intrat în Capernaum „şi s-a auzit că

este în casă", s-a şi adunat o mulțime de oameni, că nu mai era loc înăuntru. A venit un paralitic şi se vedea că era înstărit, fiindcă avea cu el „patru inşi care-l purtau", dar n-au putut intra cu el în casă „din pricina mulțimii". Disperați şi tulburați, „au desfăcut acoperişul casei" unde era Isus „şi, prin spărtură, au lăsat în jos patul în care zăcea slăbănogul" (Marcu 2, 1–4). Aceasta a fost ocazia când Isus i-a scandalizat pe evreii ortodocşi, iertându-i bolnavului păcatele, înainte de a-i spune să-şi ia patul şi să meargă. Fariseii s-au înfuriat – şi probabil că nici proprietarul casei n-a fost prea mulțumit.

Un episod similar, dar şi mai impresionant, cu privire la neplăcerile produse de minuni ne este povestit de Matei (8, 28–34). S-a petrecut în ținutul din jurul Gadarei, la răsărit de Marea Galileii. Matei, fiind de prin părțile locului, a putut chiar să identifice oraşul, Gherghesa, aşezat pe nişte stânci care dădeau spre apă. Acolo trăiau, printre morminte, doi bărbați posedați de demoni şi erau „foarte cumpliți". „Demonizații" l-au recunoscut pe Isus şi l-au înfruntat. Demonii i-au spus lui Isus că dacă-i goneşte din trupul bărbaților să-i lase să între într-o turmă de porci care păşteau în linişte prin apropiere. Isus s-a învoit. Demonii i-au părăsit pe cei doi bărbați. „Iar ei, ieşind, s-au dus în turma de porci. Şi iată, toată turma s-a aruncat de pe țărm în mare şi a pierit în apă." îngroziți, „păzitorii au fugit şi, ducându-se în

cetate, au spus toate cele întâmplate". Matei, care ştia foarte bine de acest incident, încheie astfel: „Şi iată toată cetatea a ieşit în întâmpinarea lui Isus şi, văzându-L, L-au rugat să treacă din hotarele lor." Era de aşteptat. Făcătorul de minuni n-avea viața uşoară.

Şi într-adevăr, continuându-şi preoția, Isus a căutat să nu mai facă minuni, cedând numai când era implorat cu atâta stăruință, încât nu putea să refuze. Marcu relatează două astfel de cazuri (5, 22–43). La nord-vest de Marea Galileii, ținutul în care Isus era cel mai bine cunoscut, „unul din mai-marii sinagogilor", Iair, care l-a ajutat să predice acolo, „a căzut la picioarele Lui, şi L-a rugat mult". I-a spus că fiica lui de doisprezece ani „este pe moarte". L-a rugat pe Isus: „... pune mâinile peste ea, ca să scape şi să trăiască". Isus l-a însoțit, dar mulțimea „îl îmbulzea". O bătrână a folosit prilejul şi l-a rugat să-i vină în ajutor. Povestea ei era jalnică. Suferea de doisprezece ani de o „curgere de sânge", o formă acută a unei obişnuite afecțiuni postmenstruale. S-a supus eforturilor zadarnice a mulți doctori şi toți banii i se terminaseră pe tratamente, „dar nefolosind nimic, ci mai mult mergând înspre mai rău". Auzise de Isus, a intrat în mulțime şi, împinsă de trupurile oamenilor, a izbutit să-i atingă lui Isus veşmântul: „Căci îşi zicea: De mă voi atinge măcar de haina Lui, mă voi vindeca!" Şi chiar aşa a fost. „Şi îndată izvorul sângelui ei a încetat şi ea a simțit

în trup că s-a vindecat de boală." Dar şi Isus a simțit asta „cunoscând [...] în Sine puterea ieşită din El... " Şi întorcându-se către mulțime, a întrebat: „Cine s-a atins de hainele Mele?" Ucenicii au rămas uluiți. Cum să poată cineva să răspundă în toată îmbulzeala aceea? Dar femeia a ştiut. „... înfricoşându-se şi tremurând", a căzut în genunchi în fața lui Isus şi i-a spus adevărul. El a privit-o cu blândețe şi, văzând-o bătrână şi tremurând toată, nu i s-a adresat formal cu „Femeie", ci a zis: „Fiică, credința ta te-a mântuit, mergi în pace şi fii sănătoasă de boala ta!"

Între timp, a venit cineva din familia lui Iair să spună că Isus nu mai trebuia să se ostenească, fiindcă fetița murise. Dar Isus a stăruit, a vrut neapărat să meargă acasă la Iair. Acolo a găsit" o mulțime tulburată" (Matei 9, 23) de rude, servitori, cântăreți pentru bocetele de înmormântare. Cerând să se facă tăcere, Isus a zis:"... copila n-a murit, ci doarme" (Matei 9, 24). Le-a spus tuturor să iasă din casă şi, însoțit numai de părinții copilei, de Petru, Iacov şi Ion, s-a dus în odaia unde zăcea fata (Luca 8, 51). „Şi apucând pe copilă de mână, i-a grăit: Talita kumi", care în aramaică înseamnă: „Fiică, ție zic, scoală-te!" (Marcu 5, 41) Fata s-a ridicat şi a început să umble. Urmează aici acel amănunt care dă o autenticitate emoționantă episodului. Isus iubea copiii şi îi înțelegea. Copilei nu i se dăduse nimic de mâncare cât timp zăcuse bolnavă de moarte şi doctorii se

agitau în zadar pe lângă patul ei. Acum, fata se ținea pe picioare şi Isus ştia că trebuie să-i fie foame. Luca spune că Isus a cerut în primul rând să i se dea ceva de mâncare.

Şi, imediat după aceea, le-a poruncit celor prezenți să nu spună nimic mai departe. Ca de obicei, ținea foarte mult să nu se ştie că face minuni. Avea oroare să fie privit ca vreun soi de vrăjitor sfânt. În niciuna dintre cele patru Evanghelii nu găsim măcar un singur exemplu că Isus şi-ar fi folosit puterea de tămăduitor ca să atragă sprijinul mulțimilor – dimpotrivă. Însă uneori oamenii aflau repede despre faptele sale, lucru nu doar periculos, ci şi supărător pentru un om profund, care voia să-şi transmită mesajul prin rațiune, nu prin „semne". Era limpede că, pe măsură ce preoția lui îşi continua cursul, oficialitățile erau tot mai dornice să-l distrugă sau cel puțin să-l reducă la tăcere. Pentru cârmuitori, Isus era un marginal care le amenința autoritatea, iar faptul că avea şi puteri neobişnuite era încă un motiv pentru a vrea să-l elimine. Criza a devenit acută atunci când s-a dovedit că Isus putea schimba mersul lucrurilor, ceea ce este subliniat cu deosebită claritate în Evanghelia după Ioan, singura unde se relatează scularea din morți a lui Lazăr, prietenul lui Isus (Ioan 11, 1–56).

Ni se povesteşte că lui Isus îi era foarte drag Lazăr, deşi nu ştim de ce, deoarece Lazăr nu vorbeşte niciodată în Evanghelii şi nici nu există

vreo descriere mai sugestivă, aşa cum avem în legătură cu surorile lui, Marta şi Maria. Locuiau în oraşul Betania, în partea de răsărit a Muntelui Măslinilor, la est de Ierusalim. Isus avea şi alți prieteni acolo în afară de Lazăr şi surorile lui şi era adesea găzduit la ei când vizita Ierusalimul. Dar lumea de prin părțile locului îl privea ca pe un personaj suspect, „cunoscut de oficialii Templului, care instigaseră odată mulțimea să arunce cu pietre în el ca să-l alunge din oraş. Ioan povesteşte că Isus, spre sfârşitul preoției, trecuse hotarul în Samaria, împreună cu ucenicii. Au venit la ei soli de la Marta şi Maria să le spună că Lazăr era bolnav. Isus a aşteptat două zile, după care a dat de ştire că va trece în Iudeea, ca să meargă în Betania. A explicat astfel: „Această boală nu este spre moarte, ci pentru slava lui Dumnezeu, ca, prin ea, Fiul lui Dumnezeu să se slăvească." Dar după ce a zăbovit două zile, din motive rămase pentru noi un mister, a anunțat că Lazăr era mort. „Şi Mă bucur pentru voi, ca să credeți că n-am fost acolo. Dar să mergem la el." Şi ucenicii au zis: „Învățătorule, acum căutau iudeii să Te ucidă cu pietre, şi iarăşi Te duci acolo?" Toma, cunoscut drept Didymus (Geamănul), era sigur că Isus se îndrepta spre propria-i moarte şi le-a spus celorlalți: „Să mergem şi noi şi să murim cu El."

Când au ajuns, Isus l-a găsit pe Lazăr nu numai mort, ci şi îngropat deja de patru zile. Oraşul era plin de evrei veniți din Ierusalim ca să le aducă

mângâiere surorilor, Marta şi Maria, pentru că Lazăr era foarte prețuit şi respectat. Maria stătea în casă şi plângea. Dar Marta a ieşit în întâmpinarea lui Isus şi iată conversația care a urmat:

MARTA: Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit. Dar şi acum ştiu că oricâte vei cere de la Dumnezeu, Dumnezeu îți va da.

ISUS: Fratele tău va învia.

MARTA: Ştiu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi.

ISUS: Eu sunt învierea şi viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac. Crezi tu aceasta?

MARTA: Da, Doamne. Eu am crezut că Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în lume.

Pe urmă, Marta a intrat în casă şi i-a spus „în taină" Mariei: „învățătorul este aici şi te cheamă." Maria a alergat de îndată la Isus, care aştepta în afara oraşului. Iudeii din casă s-au luat după ea, socotind „că a plecat la mormânt, ca să plângă acolo". Maria, văzându-l pe Isus, a îngenuncheat la picioarele lui şi a zis: „Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit." Şi Maria a plâns, şi au plâns şi iudeii care o însoțiseră. Isus „a suspinat cu duhul şi S-a tulburat întru Sine". Şi a

spus: „Unde l-aţi pus?” Şi ei au răspuns: „Doamne, vino şi vezi.” Şi Ioan adaugă: „Şi a lăcrimat Isus.” Iudeii au spus: „Iată cât de mult îl iubea.” Dar alţii au spus: „Nu putea, oare, Acesta care a deschis ochii orbului să facă aşa ca şi acesta să nu moară?” Şi din nou a suspinat Isus, până au ajuns la mormânt, o peşteră închisă cu o piatră. Isus a spus: „Ridicaţi piatra.” Marta, mereu ageră şi cu simţ practic, l-a prevenit: „Doamne, deja miroase, că este a patra zi.” Isus i-a amintit că dacă va crede va vedea slava lui Dumnezeu. Apoi piatra a fost dată la o parte şi Isus şi-a ridicat ochii spre cer, spunând: „Părinte, îţi mulţumesc că M-ai ascultat.” Şi cu voce tare a spus: „Lazăre, vino afară!” Şi Lazăr aşa a făcut, „fiind legat la picioare şi la mâini cu fâşii de pânză şi faţa lui era înfăşurată cu mahramă”. Isus a zis: „Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să meargă.”

Aceasta a fost de departe cea mai mare minune înfăptuită de Isus. N-a fost chip s-o ocolească şi n-a putut fi tăinuită, aşa cum dorea el de regulă. Mulţi iudei pioşi au fost martori, şi unii dintre ei s-au convertit pe loc, fiind acum siguri că Isus era Fiul lui Dumnezeu. Dar alţii s-au întors la Ierusalim şi s-au plâns fariseilor şi mai marilor din Templu că se petreceau unele lucruri diavoleşti şi curând aveau să izbucnească revolte. Marii preoţi au convocat sinedriul. S-au întrebat unii pe alţii: „Ce facem, pentru că Omul Acesta face multe minuni? Dacă-L lăsăm aşa toţi vor crede în El, şi

vor veni romanii şi ne vor lua țara şi neamul.”

Marele preot din acel an, Caiafa, s-a arătat disprețuitor: „Voi nu ştiți nimic.” A spus că era „mai de folos să moară un om pentru popor, decât să piară tot neamul” şi că Isus era omul indicat. „Deci, din ziua aceea, s-au hotărât ca să-L ucidă.” Relatarea lui Ioan dovedeşte limpede efectul dublu al minunilor – doar Isus avea o atitudine ambiguă față de ele. Minunile îi convingeau pe oameni că Isus era o persoană deosebită, dar în acelaşi timp ele atrăgeau ostilitatea autorităților iudaice. În ciuda adevărului minunilor – tocmai fiindcă credeau pe deplin sau pe jumătate în ele –, preoții, cărturarii, fariseii şi alți iudei ortodocşi practicanți au decis că Isus era un pericol atât pentru ei personal, cât şi pentru comunitatea iudaică. Minunile şi evidentul lor adevăr şi succes au fost motivul care i-a convins să-l omoare pe Isus. Ele au atras atenția asupra pericolului real – învățăturile lui Isus, care promiteau răsturnarea tuturor valorilor tradiționale, străvechi, exclusiviste şi ierarhice. Lucrul de care se temeau cel mai tare era ceea ce vedeau că plutea în aer: o nouă morală. Asupra ei ne vom opri acum.

IV
Ce A Propovăduit Isus Şi De Ce

În cei trei ani ai preoției sale, Isus a propovăduit mai ales în sud-estul Galileii şi în Ierusalim. La

început s-a concentrat asupra oraşului Capernaum, de pe coasta Mării Galileii, dar a vizitat de asemenea Ierusalimul şi Samaria. Pe la mijlocul acestei perioade, a făcut mai întâi un tur al Galileii, a vizitat Nazaretul şi alte oraşe. Au urmat deplasări spre coastele răsăritene ale Mării Galileii şi un al doilea tur prin satele din Galileea. O a treia călătorie în Galileea a inclus şi vizite în afara granițelor ei, la Tir, Sidon, Decapole, Cezareea şi Filipi. În ultimii ani ai preoției, a fost în Pereea, în unele părți din Iudeea, din nou în Galileea, şi a sfârşit cu intrarea triumfală în Ierusalim, care a dus la arestarea lui şi la Răstignire.

Preoția s-a desfăşurat fără întreruperi. Isus predica şi în timpul călătoriilor, la margine de drum. Nu avem nicio dovadă că ar fi ținut predici formale. Nu erau nici pe departe nişte predici obişnuite, repetitive. Într-adevăr, nici n-ar trebui să folosim cuvântul „predici“ în legătură cu el. „Învățături” este mai exact. Îi învăța pe oameni după cum îl îndemna Sfântul Duh, adesea ca o reacție la ce vedea sau auzea, alteori ca răspuns la o întrebare. Vorbea fie în sinagogi, când se bucura de bunăvoința celor care le aveau în grijă, fie afară, în aer liber. Aşadar, Isus nu era împovărat de un program anume stabilit. Era tot timpul preocupat de munca lui de învățător, dar ne lasă impresia că avea timp să stea şi de vorbă, cu toate că nici atunci subiectele nu erau lipsite de importanță.

Nu dădea niciodată semne de grabă. În orice caz, fiind şi Dumnezeu, şi om, se afla oarecum în afara spațiului şi a timpului. Putea să țină timpul în loc şi să anuleze constrângerile spațiale. Dovedea aceasta mai ales în momentele de rugăciune – şi se ruga adesea –, când dorea să se simtă în afara timpului, şi dincolo de spațiu, sus pe un deal sau pe un munte. Dar când nu se ruga, continua să predice, chiar în timpul meselor, fiindcă era sociabil şi-i plăcea să le vorbească oamenilor când erau destinşi, când se bucurau de mâncare şi de tovărăşia semenilor. După calculele mele, în cei trei ani de preoție, Isus trebuie să fi predicat de aproximativ patru sute de ori în fața mulțimilor ce se adunau să-l asculte şi de zeci şi zeci de ori în alte ocazii informale. Îşi petrecea puținele zile de odihnă la pescuit, pe imensul lac în jurul căruia îşi răspândea învățătura. Ucenicii, fiind de meserie, pescuiau, în timp ce Isus se odihnea la pupă şi uneori dormea.

Ce-i învăța Isus pe oameni? N-avea nici sistem, nici titlu, nici cod. Doamne fereşte! Singura modalitate de a înțelege învățăturile lui Isus este să citeşti şi să reciteşti Evangheliile, până când esența lor îți împânzeşte mintea. În Orientul Apropiat antic, cu multe secole înainte de naşterea lui Isus, când comunitățile omeneşti abia ieşeau din sălbăticie, venerația religioasă şi credința au avut un rol civilizator prin intermediul unor minuțioase coduri de legi menite să întrețină

ordinea, deoarece nu existau parlamente civile şi organe constituționale care să îndeplinească această funcție. Codurile religioase erau completate de serii întregi de comentarii compuse de preoți, cărturari şi jurişti. Acest proces a fost foarte intens mai ales la evrei, ale căror legi religioase au rădăcini care ajung până la Moise, ba chiar până la Avraam. În timpul lui Isus, tradiția religioasă iudaică avea deja o vechime de două mii de ani şi înregistrase de-a lungul timpului o elaborare progresivă a detaliilor privind îndatoririle legale. Cu timpul, Dumnezeu devenise o figură foarte distantă şi înspăimântătoare, dar legea rămăsese o realitate apăsătoare, mereu prezentă.

Isus a fost un revoluționar care a transformat întregul sistem religios iudaic în ceva total diferit. Nu mai era un sistem penal cu legi şi sancțiuni – probleme de care se puteau ocupa în continuare Cezar şi soldații lui –, ci a devenit o religie a iubirii şi o aventură spirituală. Nu se poate spune că Isus repudia categoric legea, dar a extras doar codul moral, ignorând restul. În loc să vorbească de lege, vorbea de împărăția lui Dumnezeu sau de împărăția Cerurilor. Un suflet credincios nu era cel ce respecta legea; era sufletul care, transformându-se spiritual, „intra“ în împărăție. Dumnezeu nu era un Iahve distant, înfricoşător; era „Tatăl”.

Învățăturile lui Isus porneau de la ideea că toată

specia umană, toți oamenii erau „copiii lui Dumnezeu”. Folosea termenul „Tată” sau, cel mai adesea, „Părinte Sfânt”.

Conform Evangheliei după Luca (11, 2–4), când un ucenic îl întreba cum să se roage, Isus îl învăța cuvintele rugăciunii *Tatăl nostru,* sau *Rugăciunea domnească*, o adresare minunat de succintă şi de intimă către Dumnezeu, văzut mai degrabă ca Tatăl unei familii unite decât ca o zeitate invizibilă dintr-un vârf de munte. Mai târziu, în ajunul Patimilor, în grădina Ghetsimani, Isus s-a rugat direct lui Dumnezeu într-o versiune mai lungă, transcendentă, a *Rugăciunii domneşti*, redată în întregime în capitolul 17 din Ioan. Isus îi învăța mereu pe oameni că lumea în care trăiau, deşi creată de Dumnezeu, bună şi frumoasă în multe privințe, şi de care trebuiau să se bucure şi să se folosească în mod chibzuit, era cu totul alta decât Împărăția lui Dumnezeu. Era străină, şi ființele omeneşti nu se puteau simți pe deplin în largul lor în lumea de aici. Ca şi cum le-ar fi lipsit ceva esențial vieții.

Oamenii trebuiau „întregiți”. Dar acest proces nu putea fi realizat prin respectarea unui număr infinit de legi sau făcând fapte bune, oricât de meritorii ar fi fost ele. Totul atârna de milostenia lui Dumnezeu, al cărei simbol şi instrument era fiul lui – prin jertfa sa. Viața pe pământ trebuia folosită pentru autotransformare, adică fiecare suflet omenesc avea datoria să devină cât mai

asemănător lui Dumnezeu, lucru înlesnit de însăşi existența fiului făcut om, care putea fi imitat.

Esența învățăturilor lui Isus este, aşadar, căutarea acestei „întregiri". Nu lumea în care trăim e importantă, ea fiind doar un simplu episod în timp şi spațiu, ci oamenii din această lume; timpul pe care-l petrecem în ea este limitat, şi țelul fiecăruia este să plece de aici şi „să fie una" cu Dumnezeu. Privitor la această plecare, Isus se ruga lui Dumnezeu pentru ucenicii lui credincioşi. „Şi Eu nu mai sunt în lume, iar ei în lume sunt şi Eu vin la Tine. Părinte Sfinte, păzeşte-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem şi Noi" (Ioan 17, 11).

În ochii lui Isus, credincioşii sunt străini în lume: „... pentru că [ei] nu sunt din lume, precum Eu nu sunt din lume." Este o frază atât de însemnată, încât o mai spune o dată (Ioan 17, 14, 16). Apoi adaugă (17, 20–26):

Dar nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru cei ce vor crede în Mine. [...] Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una [...] Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiți întru unime [...] Părinte drepte, lumea pe Tine nu te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut, şi aceştia au cunoscut că Tu M-ai trimis. Şi le-am făcut cunoscut numele

Tău şi-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei şi Eu în ei.

Isus a spus această rugăciune splendidă şi intimă îngenunchind. Moise îi învățase pe evrei să se roage în picioare, cu voce tare şi cu brațele întinse, ca şi cum ar fi contemplat o zeitate neîndurătoare aflată la o distanță himalaiană. Isus a adoptat poziția unui copil care îngenunchează lângă poala sau coapsa unui părinte: rugăciunea trebuia să fie tăcută, tainică, personală. Felul acesta de a se ruga era caracteristic învățăturii lui Isus, care avea să răstoarne toate credințele anterioare. Isus a schimbat lumea şi a pus în ordine ceea ce era greşit şi fals. Când îi învăța pe ucenici, sau pe oameni, în general, cum să se poarte, le vorbea de o răsturnare atât de amețitoare a valorilor, încât probabil că toți încremeneau A transmis o serie de precepte, cunoscute drept Fericirile, care fac parte din Predica de pe Munte (Matei 5, 3–12) şi Predica de pe Câmpie (Luca 6, 20–23). Acestea trebuie văzute alături de alte sfaturi date de Isus în Evanghelii, ca îndreptar pentru viață şi problemele ei materiale. Lumea era pe dos, şi sărăcia, smerenia erau înlocuite cu înfumurarea, ambițiile, ierarhiile şi goana după putere, bani şi plăceri.

Nu trebuie să uităm că țara în care propovăduia Isus era un loc al contrastelor, adesea înrudite cu barbaria. Domnia lui Irod cel Mare, îndelungată şi

înfloritoare din punct de vedere economic, a însemnat prosperitate pentru foarte mulți şi enorme bogății pentru o mână de oameni. S-a pus capăt pirateriei, comerțul a luat amploare şi noua stabilitate a Imperiului Roman le-a dat negustorilor posibilitatea să facă rapid avere, iar agricultorilor chibzuiți să trăiască în belşug ani la rând. Dar, după cum spunea Isus, „Că pe săraci totdeauna îi aveți cu voi“ (Ioan 12,8), bunăstarea atrăsese nenumărați imigranți din nord şi est, şi aceştia formau enclave de sărăcie peste tot. Evreii se îngrijeau de săracii lor – în această privință erau mai scrupuloşi decât orice alt popor –, dar țara era împânzită de cerşetori, infirmi, leproşi şi nebuni. Binefacerile, ca atare, erau însă motiv de mândrie. Isus punea mereu accentul nu pe gestul în sine, oricât de lăudabil ar fi fost el, ci pe sentimentul care-i dădea naştere. Vedea că acela care reuşea în viață şi devenea filantrop putea foarte bine să fie un monstru plin de aroganță, după cum sărăcia ducea la josnicie, violență şi cruzime. Isus era în căutarea celor „săraci cu duhul” – termen nou pe care l-a adăugat limbajului omenesc şi care îi desemna pe oamenii aflați mai presus de bunurile materiale şi care nu făceau aprecieri în funcție de avuții.

Aşadar, prima din Fericirile pomenite de Isus în capitolul 5 al Evangheliei după Matei este: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor.” Cei ce plâng se vor mângâia, cei blânzi

vor moşteni pământul, cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate se vor sătura, cei milostivi se vor milui, cei curați cu inima vor vedea slava, făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor chema, iar cei prigoniți pentru că fac dreptate vor merge direct la Dumnezeu. Luca repetă miezul acestor învățături, dar adaugă o serie de avertismente adresate celor care au ambiția să facă bine în lume (6,24–26). Mulți dintre ei vor fi prosperi, dar numai în lumea asta, nu în cea de apoi. „Dar vai vouă, bogaților, că vă luați pe pământ mângâierea voastră. Vai vouă celor ce sunteți sătui acum, că veți flămânzi. Vai vouă celor ce astăzi râdeți, că veți plânge şi vă veți tângui." Isus le spune să se îngrijoreze mai ales „când toți oamenii vă vor vorbi de bine", înțelegând prin aceasta că atunci există ceva fundamental fals în ceea ce fac, spun sau gândesc.

Erau nişte învățături dure, greu de urmat şi cu totul noi. Nu exista ceva asemănător în Vechiul Testament, nici în toată literatura înțelepciunii pioase a Orientului Apropiat. Dar, potrivit lui Luca, Isus continuă cu precepte şi mai dificile (Luca 6,27–29): „Iubiți pe vrăjmaşii voştri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi; Binecuvântați pe cei ce vă blestemă, rugați-vă pentru cei ce vă fac necazuri. Celui ce te loveşte peste obraz, întoarce-i şi pe celălalt; pe cel ce-ți ia haina, nu-l împiedica să-ți ia şi cămaşa." Şi, mai presus de orice, le spune Isus, căutați să nu-i criticați pe alții: „Nu

judecați şi nu veți fi judecați; nu osândiți şi nu veți fi osândiți; iertați şi veți fi iertați“ (Luca 6,37).

Isus insistă asupra faptului că nu aparențele contează, ci sentimentele nerostite. Există în Evanghelia după Matei (3, 21–48; 6, 1–34) pasaje importante în care Isus pune accentul pe faptul că dacă sentimentelor urâte li se permite să ia proporții ele pot duce la păcate majore. Isus spunea că dintotdeauna fusese limpede că e rău să ucizi. „Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie pe fratele său vrednic“ e şi el păcătos; „iar cine va zice: nebunule, vrednic va fi de gheena focului”. Aşadar, pune capăt certurilor „... şi împacă-te cu fratele tău”, şi „Împacă-te cu pârâşul tău degrabă, până eşti cu el pe cale.” Desigur, toată lumea ştia că adulterul era lucru rău. „Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui.” Nu era bine să juri, şi Isus dădea exemple de care oamenii să se ferească. Limbajul trebuia să fie simplu şi direct: „... cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; şi ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este.” Vechiul precept „Să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău” era greşit. „Iubiți pe vrăjmaşii voştri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc şi rugați-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc... “ îi implora pe cei care-l ascultau să facă aceste lucruri: „... ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară

soarele şi peste cei răi, şi peste cei buni şi trimite ploaie peste cei drepți şi peste cei nedrepți." Şi spunea mai departe: „Fiți, dar, voi desăvârşiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este." Pomenile trebuiau făcute în taină, nu public: „să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta... " Nu face paradă rugându-te pe stradă, „ci intră în cămara ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui tău". Şi când posteşti, nu te arăta cu fața tristă, ci poartă-te normal – fă-ți jertfele, ca şi rugăciunile, în taină.

Vremelnicia şi zădărnicia lumii, puse în contrast cu trăinicia şi veşnicia cerului, erau una dintre temele la care Isus revenea tot timpul. „Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia şi rugina le strică şi unde furii le sapă şi le fură. Ci adunați-vă comori în cer. [...] Căci unde este comoara ta, acolo va fi şi inima ta." Nu trebuia făcut caz de mâncare, sau băutură, sau haine: „...au nu este sufletul mai mult decât hrana şi trupul decât îmbrăcămintea?" Tatăl ştie nevoile fiecăruia şi-i dă cele de trebuință. „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiți de ziua de mâine. [...] Ajunge zilei răutatea ei."

Multe dintre preceptele lui Isus, consemnate de Matei şi Luca, au devenit maxime pe care le ştim din copilărie, dar la vremea aceea erau izbitor de noi. Puneau oamenii pe gânduri, îi uimeau, stârneau adesea furie, teamă, îndoială şi entuziasm. Când Isus propovăduia pe câmpuri, îi

făcea pe oameni să discute şi să cugete. Marcu ne povesteşte că atunci când Isus era întrebat „care poruncă este întâia dintre toate", el cita din Deuteronomul: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta". Şi adăuga un îndemn din Leviticul: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți." Isus a fost cel care a pus laolaltă aceste două porunci din Vechiul Testament şi le-a făcut centrul vieții bune: „Mai mare decât acestea nu este altă poruncă". Cărturarul care-i pusese întrebarea a observat noutatea şi, manifestându-şi admirația față de răspunsul lui Isus, a comentat că „este mai mult decât toate arderile de tot şi decât toate jertfele". La care Isus a zis: „Nu eşti departe de împărăția lui Dumnezeu". (Marcu 12,28–34). Căci nu toți cărturarii erau orbi şi nesăbuiți, şi Isus îi recunoştea mereu pe cei înțelepți.

Când Isus a fost întrebat: „Şi cine este aproapele meu?" (Luca 10, 29), răspunsul lui a fost: oricine. Isus a transformat compasiunea pe care fiecare din noi o simte din când în când pentru o anumită persoană într-o imensă şi atotcuprinzătoare evanghelie a iubirii. Isus propovăduia iubirea față de toți oamenii. Cuvântul grec este *philanthropia,* „filantropia", care de atunci încoace a fost prost folosit, s-a uzat şi s-a banalizat. Pe vremea lui Isus, acest cuvânt nu era un concept. Atunci, ideea de a iubi întreaga omenire nu-i trecea

nimănui prin cap, nici grecilor, nici barbarilor, nici evreilor, nici neevreilor. Pentru fiecare, compasiunea – iubirea – era selectivă. Grecii erau învățați să-i urască pe barbari, după cum şi evreii erau învățați să-i urască pe neevrei şi pe samariteni. Romanii disprețuiau popoarele pe care le cuceream. Toți oamenii liberi îi urau pe sclavi şi se temeau de ei. Pentru Aristotel, poate cel mai sofisticat şi luminat om al timpului său, sclavii nu erau decât nişte „maşini animate". Climatul intelectual, social şi rasial de pe timpul lui Isus era de o ostilitate implacabilă față de mesajul lui de iubire universală. Isus s-a născut într-o societate în care evreii pioşi propovăduiau că neevreii – cei fără lege – erau blestemați, în timp ce el încerca să le arate oamenilor că, dimpotrivă, compasiunea era, literalmente, nemărginită. Altminteri, era falsă. Bunăvoința nu avea niciun sens dacă nu era universală. Avem aici de-a face cu o poruncă la fel de importantă ca oricare alta din Decalog, sau la fel de importantă ca toate la un loc. Dumnezeu era pilda. El îi iubea pe *toți* oamenii. Iar cei care făceau distincții sau excepții pornind de la naționalitate, rasă, religie, opinii, vârstă, sex, profesie, păcate din trecut nu mergeau pe drumul care ducea în Împărăția lui Dumnezeu. Dimpotrivă, aceia aveau să găsească porțile Împărăției închise.

Unul dintre motivele principale pentru care creştinismul s-a răspândit mai târziu în lumea întreagă a fost că Isus însuşi era universalist. „Iar

Eu [...] îi voi trage pe toți la Mine" spune Isus în Ioan 12, 32. Şi subliniază: „...Dumnezeu aşa a iubit lumea [...] ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică". Dumnezeu l-a trimis pe pământ nu ca să condamne lumea, sau o parte a lumii, „ci ca să se mântuiască, prin El, lumea" (Ioan 3, 16–17). Nu există nici restricții, nici calificări în această misiune universală. Când le-a dat apostolilor ultimele instrucțiuni privitoare la munca de misionari pe care o aveau în față, Isus n-a trasat niciun fel de limite geografice, sociale, naționale sau rasiale. Le-a spus: „Mergeți în toată lumea" şi „învățați toate neamurile" (Marcu 16, 15; Matei 28, 19).

Universalismul lui Isus s-a vădit de la Încarnare şi până la Răstignire. Mama lui era evreică din naştere, dar tatăl lui era Dumnezeu, care se afla deasupra tuturor distincțiilor individuale. Isus nu avea nici casă, nici tară, nici rasă, nici caracteristici tribale sau regionale. Aparținea Împărăției aflate dincolo de spațiu şi timp. Dar era unit cu toți oamenii prin iubire. El era filantropia – iubirea de oameni – încarnată, şi moartea lui pe cruce a fost supremul act filantropic al vieții lui pe pământ: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13). Dar pentru el, prieteni erau toți oamenii, fără excepție. Învățăturile lui Isus nu excludeau pe nimeni. Mesajul său a fost cel mai cuprinzător din toate. Nimeni înainte de el şi

nimeni după el nu şi-a deschis braţele către întreaga omenire cu atâta încredere, căldură şi naturaleţe.

V
Poezie Şi Pilde, Întrebări Şi Tăcere

Învăţăturile lui Isus aveau o forţă de atracţie incontestabilă. În cei trei ani de preoţie, aproape oriunde mergea, strângea în jurul său mulţimi de oameni. Nu pentru că mesajul pe care-l transmitea ar fi fost popular, deşi în mare parte era astfel, însă pe alocuri era şi foarte riguros, presupunea o înaltă ţinută morală şi multe sacrificii. Cu toate acestea, învăţăturile lui îi fermecau pe ascultători. Toţi cei prezenţi le puteau auzi, chiar şi atunci când vorbea mulţimii în aer liber. Vocea îi era clară şi avea rezonanţă. Era o plăcere să-l asculte, nimeni nu se simţea istovit. Adevărul e că Isus nu era nici orator, nici predicator, ci mai degrabă poet. Gândea, judeca şi vorbea ca un poet – cu imagini, străfulgerări şi metafore inspirate de natură. Învăţându-i pe oamenii care-l ascultau, Isus reuşea să le transmită imaginile, să-i facă să le vizualizeze. Era poet al virtuţii, bard al dreptăţii, menestrel al iubirii divine. Vorbirea lui era o rapsodie, iar în predici, discursul lui era plin de palinodii şi poeme.

Este minunat că naşterea lui Isus e încadrată de cele trei poeme reproduse de Luca în Evanghelia

lui. Acestea sunt *Magnificat,* sau imnul de închinăciune, compus spontan de mama lui Isus (Luca 1, 46–55); *Benedictus,* sau cântecul de binecuvântare al verişoarei Elisabeta (1, 68–79); şi *Nunc dimittis*, rămasul-bun spiritual al lui Simon, bătrân slujitor al Templului (2, 29–32). Toate trei au fost puse pe muzică de nenumărate ori şi sunt recitate în limbile lumii civilizate. Poezia lui Isus era o poezie a limbajului, nu doar simple rime. Uneori, într-adevăr, era ritmică. Astfel, Fericirile, aşa cum apar la Matei 3, 3–12, conțin un paralelism sintetic (după cum este el numit de cei care studiază astăzi genul liric), prin care se înțelege că al doilea rând al fiecărui verset completează sensul primului rând. Şi în Matei 11, 28–30 găsim un ritm marcat, în imnul dedicat de Isus muncii, pe care mi-am luat libertatea să-l aşez în versuri.

Veniți la Mine toți cei osteniți
şi împovărați
şi Eu vă voi odihni pe voi.
Luați jugul Meu asupra voastră
şi învățați-vă de la Mine,
că sunt blând şi smerit cu inima
şi veți găsi odihnă sufletelor voastre.
Căci jugul Meu e bun
şi povara Mea este uşoară.

Cuvintele lui Isus oscilează uneori între proză şi

poezie, ca în pasajul ce urmează (Matei 8, 20):

Vulpile au vizuini
şi păsările cerului cuiburi;
Fiul Omului însă nu are unde
să-Şi plece capul.

În Ioan 21, 18, este un pasaj despre bătrâni:

Dacă erai mai tânăr,
te încingeai singur
şi umblai unde voiai;
dar când vei îmbătrâni,
vei întinde mâinile tale
şi altul te va încinge
şi te va duce unde nu voieşti.

Chiar şi acolo unde ritmul lipseşte şi exprimarea e prozaică, limbajul lui Isus nu e nicicând departe de poezie, datorită bogăției de metafore şi comparații inspirate de natura din jur. Învățăturile lui abundă în imagini, adesea memorabile, care au intrat, de altfel, în repertoriul scriitorilor din lumea întreagă. Obiectele prind viață, animalelor li se atribuie însuşiri şi sentimente omeneşti, natura e plină de activități morale cu sens, iar oamenii capătă demnitate, profunzime sau patos, datorită strălucitoarelor figuri de stil imaginate de Isus. Auzim de „apă vie“ (Ioan 4, 10) şi „orb pe orb să călăuzească“ (Luca 6,

39). Isus doreşte să adune copiii Ierusalimului „cum adună pasărea puii săi sub aripi… “ (Luca 13, 34). În Marcu 4, 27, avem minunata imagine a agricultorului care ar trebui să semene „noaptea şi ziua“ şi (atunci) „sămânța răsare şi creşte, cum nu ştie el”. Lui Isus îi plac tare mult pomii singuratici, izolați, măslinul, smochinul, vița-de-vie, şi îi foloseşte cu tandrețe. Vorbeşte de vara târzie şi de „holdele albe pentru seceriş”. Îi sunt dragi rădăcinile, ramurile şi frunzele şi vede în toate figuri de oameni. E remarcabil cât de multe din frazele pe care le foloseşte pentru a zugrăvi o imagine au intrat în fondul stilistic al literaturii: „Vântul suflă unde voieşte şi tu auzi glasul lui, dar nu ştii de unde vine, nici încotro se duce“ (Ioan 3, 8). Şi în Matei 11, 7, întreabă: „Ce-ați ieşit să vedeți în pustie? Au trestie clătinată de vânt?” Când Isus spune „lasă morții să-şi îngroape morții lor“ (Matei 8, 22), ne ia prin surprindere. Şi din nou tresărim când spune (în Matei 10, 34): „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie.” îi plac imaginile cu foc: „Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş vrea să fie acum aprins!” (Luca 12, 49) „… orice jertfa va fi sărată cu sare”, spune Isus în Marcu 9, 49. Imaginile în care apare sarea se numără şi ele printre cele preferate: „Bună este sarea, dar dacă şi sarea se va strica, cu ce va fi dreasă?” (Luca 14, 34) Isus le spune ucenicilor: „Voi sunteți sarea pământului“ (Matei 3, 13). Şi auzim despre sarea

aruncată pe grămada de băligar. Ne vorbeşte neîncetat despre frumuseţile naturii, despre cum Dumnezeu aşterne veşmânt pe iarba câmpului: „iarba câmpului … Dumnezeu astfel o îmbracă“ (Matei 6, 30), cu crini atât de dumnezeiesc de minunaţi „că nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceştia“ (Matei 6, 29; Luca 12, 27). Luca are un pasaj fascinant în care un grădinar e cuprins de milă pentru un smochin şi se roagă de stăpânul pomului să nu-l doboare din pricină că n-a dat fructe timp de trei ani: „Doamne, lasă-l şi anul acesta, până ce îl voi săpa împrejur şi voi pune gunoi. Poate va face rod în viitor; iar de nu, îl vei tăia“ (Luca 13, 7–9).

Lui Isus îi place metafora cupei pe care i-a înmânat-o Dumnezeu şi pe care trebuie s-o bea; foloseşte această imagine de trei ori (Matei 20, 22; Luca 22, 20, 42; Ioan 18, 11). După cum am mai amintit, Isus evocă tot timpul oile şi păstorii, mai mult decât orice altă imagine rurală – oile adunate şi ocrotite în ţarc, păzite de lupi; diferenţa între păstorul permanent al turmei şi simbriaş, în sensul că păstorul îşi cunoaşte oile, iar oile îl ştiu şi ele, îi recunosc glasul; cum se petrec lucrurile cu oile rătăcite, cu cele pierdute, devotamentul păstorului care-şi lasă turma în căutarea oii rătăcite şi imensa bucurie când o regăseşte. Isus spune: „Eu sunt păstorul cel bun şi cunosc pe ale Mele şi ale Mele Mă cunosc pe Mine” (Ioan 10, 14; Matei 18, 12, 9, 36, 26, 31; Luca 13, 4). Şi mai

spune: „Lumină a lumii sunt“ (Ioan 9, 5). Lumina şi contrastul lumină-întuneric reprezintă imaginea cea mai iubită a lui Isus, pe care o foloseşte cu forță şi pasiune. Vine, spune el, să facă „până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze“ (Ioan 9, 4). Evanghelia după Ioan este toată, începând cu primele paragrafe uluitoare, un poem epic în proză dedicat luminii. „Lumina” este cunoaştere, cunoaşterea adevărului lui Dumnezeu, „Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume” (Ioan 1, 9). Învățăturile lui Isus sunt pline de contrastele dintre lumina adevărului şi întunericul ignoranței, al Satanei, al răului. Isus voia întotdeauna să redea vederea orbilor, fiindcă un astfel de act ilustra şi simboliza esența misiunii lui, căci „a vedea” însemna „a cunoaşte” – a recunoaşte adevărul şi a-l urma.

Evanghelia după Ioan ne arată de asemenea foarte limpede că învățăturile lui Isus sunt o înlănțuire organică între cuvânt, lumină şi viață. Isus a venit în lume pentru a rosti cuvântul: „Cel ce ascultă cuvântul Meu … s-a mutat de la moarte la viață” (Ioan 5, 24). Isus a subliniat întotdeauna că moartea fizică de care vorbim noi nu este decât „o adormire”. Adevărata moarte este păcatul, în schimb „viața” este Împărăția viitoare, în afara timpului, veşnică. Fraza-cheie o găsim în prologul Evangheliei după Ioan, sub forma unei vaste

metafore: „întru El era viață şi viața era lumina oamenilor” (Ioan 1, 4). E o imagine poetică, dar, în acelaşi timp, şi filosofică. Ne demonstrează că Isus, ca moralist, consideră că oamenii, în ciuda tuturor păcatelor şi slăbiciunilor, au o înclinație naturală spre adevăr, ceea ce e dezvăluit prin cuvânt, prin Logos; adică Isus. Cuvântul adevărului îi atrage pe copiii lui Dumnezeu către lumină, aşa cum magnetul atrage metalele, în timp ce pietrele rămân nemişcate. A iubi lumina înseamnă a iubi adevărul. Este o problemă filosofică profundă, pe care, în mod straniu, şi oamenii simpli, needucați, o pricep instinctiv, fiind susținută de o imagine poetică.

Lumină şi întuneric: Evangheliile sunt scena unde, prin vorbele lui Isus, are loc dramatizarea misiunii sale, desfăşurată într-un clarobscur pregnant, unde aurora difuză creşte, se transformă treptat într-o explozie de lumină intensă, iar norii de furtună se adună, sunt străpunşi de fulgere şi apoi se risipesc, aşa cum o beznă de-a dreptul satanică face până la urmă loc unei lumini atât de intense şi atotpătrunzătoare, încât este cu adevărat cerească. Preoția lui Isus este permanent şi insistent marcată de contrastul lumină-întuneric, iar în viața lui tragică, reală contrastul culminează cu amurgul care învăluie Cina cea de Taină, apusul Agoniei din grădina Ghetsimani, întunericul Răstignirii şi, în fine, zorii celei de a treia zile care anunță lumina orbitoare a

învierii. Privită metaforic, viața lui Isus este o încarnare a luminii care creşte, se răspândeşte, este primită, se stinge şi apoi se reaprinde într-o eternă incandescență.

Aceasta este poezia învățăturilor lui Isus. Dar Isus era şi povestitor, şi cel mai mult îi plăcea să povestească în pilde. Pildele sunt atât de importante în Noul Testament, iar Isus este atât de îndeaproape asociat cu ele, încât se crede adesea că el le-a inventat. De fapt, există pilde şi în alte texte antice ale Orientului Apropiat, unele în Vechiul Testament. Atât rabinii dinaintea lui Isus, cât şi cei care i-au urmat au folosit pildele, însă în cazul lor ele aveau menirea de a explica textele dificile: erau o metodă de lucru a eternei şi plictisitoarei ştiințe numite „comentariu". În schimb, pildele lui Isus caută în primul rând să stimuleze gândirea, adică să-i încurajeze pe oameni să gândească singuri, să dezlege misterele religioase – misterul este un secret revelat de Dumnezeu, care n-ar fi fost cunoscut dacă n-ar fi fost revelat. Cu ajutorul limbajului obişnuit al pildelor se pot explica mai uşor lucruri supranaturale. Isus mărturisea uneori de ce recurgea la pilde. Marcu sugerează că Isus făcea o deosebire între ucenicii educați din punct de vedere spiritual şi ceilalți credincioşi: „Iar fără pildă nu le grăia; şi ucenicilor Săi le lămurea toate, deosebi"

(Marcu 4, 34). Când se adresa aleşilor Săi, zicea: „Vouă vă e dat să cunoaşteți taina împărăției lui Dumnezeu, dar pentru cei de afară totul se face în pilde“ (Marcu 4, 11). Episodul acesta, unde cunoaşterea este văzută ca o comoară, conține şi dificilul verset 25: „Căci celui ce are i se va da; dar de la cel ce nu are, şi ce are i se va lua“ (Marcu 4, 25). Pare a fi o afirmație absurdă, ceva nedrept, dacă ne referim la bunurile materiale. Dar Isus vorbeşte despre judecată, înțelegere. Cei care îşi dezvoltă capacitatea de înțelegere vor înțelege tot mai multe, pe când cei fără înțelegere trebuie mai întâi să fie deposedați de proasta cunoaştere a lucrurilor ca s-o poată lua de la început.

Este de reținut faptul că învățăturile lui Isus, ceea ce numim creştinism, sunt mult mai simple decât iudaismul – iudaismul are un număr infinit de rânduieli care trebuie neapărat respectate, fiecare învăluită într-un cocon de comentarii – şi, în acelaşi timp, mai complexe, deoarece ele implică o schimbare a felului de a privi lucrurile. Prin urmare, punerea în practică a învățăturilor lui Isus nu poate fi reglementată prin legi: e necesar un imbold interior. Isus îşi dădea seama de această dimensiune dificilă a credinței pe care o propovăduia el, şi pildele erau menite să devină forța motrice a acestui imbold. Într-adevăr, ele sunt extrem de emoționante – acesta le este şi scopul. Isus era un om cât se poate de rațional, dar şi foarte sensibil, trezind emoții şi reacționând

la ele. Pilda era o metodă specială tocmai pentru a stârni şi a orienta emoțiile.

Evanghelia după Ioan nu pomeneşte de pilde, deşi conține câteva: vița-de-vie din capitolul 15 şi cea despre Păstorul cel Bun din capitolul 10. La Marcu, există patru pilde, restul sunt scurte comparații. Majoritatea pildelor apar la Matei şi Luca. Matei are opt: despre Împărăția lui Dumnezeu sau a Cerurilor în capitolul 13 şi altele în capitolul 18 (oaia rătăcită şi sluga nemilostivă); în capitolul 20 (lucrătorii viei); în capitolul 21 (cei doi fii şi vierii); în capitolul 22 (ospățul cel mare) şi în capitolul 25 (cele zece fecioare şi talanții). Luca are cele mai multe pilde; toate se află în capitolele 10–20, grupate după subiect: încredere, nelinişte şi socoteala din urmă; ospețe; pierderi; averi bine şi rău folosite; şi rugăciune. E greu de avansat o cifră exactă: între şaizeci şi şaizeci şi cinci, conform uneia din definiții, dar o alta, mai strictă, reduce numărul la patruzeci. Matei şi Luca dau adesea versiuni puțin diferite ale aceleiaşi pilde. Şapte apar în toate cele trei Evanghelii sinoptice: peticul nou la haina veche, vinul nou în burdufuri vechi, semănătorul şi diferitele feluri de pământ, făclia pusă sub obroc, grăuntele de muştar şi vierii. Dar asta nu înseamnă că ele sunt cele mai importante pilde. Într-adevăr, cele două capodopere ale genului sunt samariteanul milostiv şi fiul risipitor, care apar numai la Luca (10, 30–37, 15, 11–32), ca şi cutremurătoarea poveste a lui

Lazăr cerşetorul şi bogatul cel rău (16, 19–31). Pilda lucrătorilor viei e povestită doar în Evanghelia după Matei, unde găsim şi povestea sinistră a slugii nemilostive şi frumoasa poveste despre cele zece fecioare.

Convenția cerea ca pilda să fie întotdeauna povestită ca şi cum ar fi fost vorba despre ceva adevărat (indiferent cât de neverosimil părea), iar auditoriul s-o accepte ca atare. Acest consens e deosebit de important în cazul Bunului Samaritean. Faptul că pe drumul spre Ierihon drumețul „a căzut între tâlhari" care l-au jefuit, l-au bătut zdravăn şi l-au dezbrăcat era plauzibil: calea ce pornea din Ierusalim spre răsărit era vestită pentru asemenea crime, şi încă mai era astfel în urmă cu mai bine de cincizeci de ani, când am călătorit prima dată pe acolo. La fel de plauzibil era că un levit şi un preot „au trecut pe alături". Ascultătorii lui Isus erau încântați şi foarte dispuşi să creadă că în general clericii erau ipocriți şi nemiloşi. Dar trebuiau să creadă şi ce le spunea Isus despre mila şi generozitatea negustorului samaritean – care nu numai că s-a ocupat pe loc de bietul om, dar a şi plătit pentru el la un han, unde să locuiască şi să fie îngrijit până când se întrema. Evreii îi urau pe samariteni – şi nu în ultimul rând locuitorii din Galileea, pe care Samaria îi separa de Iudeea – cu o înverşunare irațională, greu de înțeles pentru noi. Era vorba de o furie cvasireligioasă, un soi de rasism local care

ajungea la manifestări de o mare cruzime. Isus a povestit această întâmplare ca răspuns la întrebarea: „Şi cine este aproapele meu?” A povestit-o atât de bine şi de convingător, încât Bunul Samaritean a rămas în istorie, în literatură, în artele plastice şi dramatice drept aproapele ideal al omului aflat la necaz. Isus a ilustrat astfel principiul universalist, poate cel mai de seamă element al mesajului său social: suntem cu toții vecini şi frăția noastră umană e bazată pe bunăvoință şi compasiune, nu pe apartenența tribală, rasă, culoare sau naționalitate. Pilda lui Isus urmărea să-i şocheze pe ascultătorii evrei şi să-i facă să accepte acest adevăr. Şi de şocat, i-a şocat, deoarece, povestită cu mult talent, ea le-a părut verosimilă şi au crezut-o. E o poveste care înnobilează, spusă cu noblețe, şi de peste două milenii oameni de pretutindeni, pentru care termenul nu are un alt înțeles decât cel din pilda lui Isus, caută să fie ca „Bunul Samaritean”.

Povestea mai are şi un alt tâlc: aidoma altor douăsprezece pilde, e vorba acolo de bani. Palestina primului secol avea o economie bazată pe bani; nu se vorbeşte nimic de economia de troc. În plus, de vreme ce Ierusalimul era loc de pelerinaj pentru un număr imens de evrei de pe întreg cuprinsul Imperiului Roman, se aflau în circulație monede de tot felul: din aramă, diverse aliaje, argint şi chiar aur. Pelerinii aveau nevoie de „schimbătorii de bani” din Templu ca să poată

cumpăra porumbei şi miei pentru ofrande. Protestul lui Isus viza faptul că schimbătorii de bani violau spațiul din imediata vecinătate a Templului. Atitudinea lui față de bani, negoț şi bogății era necruțătoare. Întreaga lui afecțiune era rezervată săracilor, după cum dovedesc şi multe dintre pildele sale. N-a făcut niciodată greşeala să creadă că sărăcia îi determină pe oameni să fie virtuoşi, dar era perfect conştient că bogăția oferea infinite ocazii de corupție. Pilda despre cerşetorul Lazăr şi bogatul cel rău, povestită atât de viu în Evanghelia după Luca (16,19–31), ne arată că averea poate pune stăpânire pe viața unui om necumpătat şi vanitos „care se îmbrăca în porfiră şi în vison, veselindu-se în toate zilele în chip strălucită". Lazăr în schimb era bolnav -"…câinii venind, lingeau bubele lui" – şi zăcea la poarta bogatului aşteptând firimiturile care cădeau de la masa acestuia. Isus le spunea oamenilor că „s-a întărit prăpastie mare" între bogați şi săraci în lume, şi bogații care nu fac nimic să schimbe starea lucrurilor vor descoperi că prăpastia există şi în viața de apoi, unde săracii vor fi „mângâiați" şi bogații „chinuiți". Luca povesteşte în capitolul 15, 8–9 despre femeia care avea zece drahme de argint, a pierdut una, a aprins lumina şi a măturat bine casa până şi-a găsit bănuțul. Pe urmă şi-a chemat prietenele şi vecinele şi a zis: „Bucurați-vă cu mine." Isus n-o învinuieşte de zgârcenie – ne dă de înțeles că femeia era săracă şi pentru ea

moneda pierdută însemna foarte mult –, ci face ca moneda pierdută şi regăsită să reprezinte „bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte”. În general, opinia lui Isus despre avere e că totul depinde de ceea ce faci cu ea. Ca filosof al filantropiei universale, proces prin care instinctul compasiunii se generalizează şi devine folositor întregii omeniri, Isus încuraja cu înflăcărare pe bogaţi să le dea săracilor o parte generoasă din averea lor. Dar nu era atât de nesăbuit încât să-şi închipuie că sărăcia ar putea fi stârpită în timpul vieţii lui cu ajutorul reformelor, şi cu atât mai puţin prin acte de caritate. Isus ştia că „pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi”, când a lăsat o femeie să-l ungă cu pomadă scumpă (Matei 26). Dar insista că era bine ca toţi să exercite filantropia, chiar dacă aveau posibilităţi reduse: una dintre cele mai emoţionante imagini din întregul Nou Testament este cea a văduvei sărace care stăruia să dea şi ea de pomană în Templu şi „a aruncat (în cutie) doi bani, adică un codrant“ (Marcu 12,42). Erau banii ei de cheltuială pe o zi.

Povestind pilda Bunului Samaritean, Isus descrie un caz în care banii încurajează virtutea. Negustorul era om muncitor şi plin de înţelepciune. Afacerile îi mergeau bine şi folosea profiturile pentru a-şi întreţine familia, dar şi pentru a-i ajuta pe alţii. Şi unui om mai puţin prosper i-ar fi putut fi milă de călătorul snopit în

bătaie, ar fi putut şi el să facă ceva pentru el. Samariteanul câştigase şi economisise suficient ca să-l ajute pe bietul om să se însănătoşească total, şi chiar aşa a făcut. Erau bani câştigați cinstit şi judicios cheltuiți.

Multe pilde au ca temă ceva pierdut şi apoi găsit, una din imaginile preferate ale lui Isus, o variantă a metaforei lumină-întuneric. Imediat după povestea femeii care şi-a găsit banul de argint, Luca ne-o spune pe cea despre fiul risipitor, poate cea mai luminoasă dintre toate pildele lui Isus. Ridică multe probleme, motiv pentru care a fost comentată şi ilustrată de artiştii plastici mai des decât oricare alta. Fiul mai tânăr al unui om bogat îşi cere partea de avere, o primeşte, o risipeşte „trăind în desfrânări“ „într-o țară depărtată”. Dă o foamete peste acea țară şi fiul începe „să ducă lipsă”. Se face porcar. „Şi dorea să-şi sature pântecele din roşcovele pe care le mâncau porcii.” Se pocăieşte, înțelege că a păcătuit față de Dumnezeu şi față de tatăl lui şi decide să se întoarcă acasă cu capul plecat şi să-i spună tatălui: „Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi.” Dar tatăl, văzându-l „încă departe fiind el”, îşi întâmpină fiul cu brațele deschise şi înjunghie vițelul îngrăşat în vederea unei sărbători de mulțumire. Fiul cel mare şi ascultător, mâniat, protestează în numele dreptății. Dar tatăl îi spune: „Fiule, tu totdeauna eşti cu mine şi toate ale mele ale tale sunt. Trebuia

însă să ne veselim şi să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat."

Primul tâlc al pildei este, aşadar, pocăința păcătosului pentru păcatele săvârşite şi bucuria pe care o produce astfel celor drepți. Căința unui păcătos, subliniază Isus, produce mai multă veselie în cer decât bunătatea multor oameni vrednici de laudă. Poate că e ceva nedrept – şi aşa i s-a părut şi fiului celui mare. Dar cerul nu e atât pentru dreptate, cât pentru milă. Nimeni n-ar putea fi mântuit într-o lume a justiției stricte, dar infinita milostenie a lui Dumnezeu face ca până şi celor mai păcătoşi dintre păcătoşi să li se ofere prilejul de a-şi recunoaşte păcatele şi de a se strădui să-şi trăiască altfel viața. Povestea aceasta e totuşi atât de plină de viață şi cei trei bărbați sunt descrişi atât de clar din numai câteva trăsături iscusite de condei, încât narațiunea provoacă nesfârşite comentarii. Oare nu face tatăl o nebunie? Nu e cel puțin nesocotit? În primul rând, nu e o nebunie să-i dea fiului uşuratic partea de moştenire? Se înțelege că o va risipi. Şi nu e nesocotit când nu-i spune fiului celui bun, care munceşte din greu pe câmp, că fratele risipitor s-a întors şi că în cinstea lui se pregăteşte un ospăț? Dar tatăl îşi vede de planul lui şi băiatul cel mare nu află despre toate acestea decât când vine de la muncă, obosit şi năduşit, şi aude „cântece şi jocuri". Nici nu e de mirare că „s-a

mâniat şi nu voia să între". Putem bănui că fiul risipitor fusese dintotdeauna preferatul tatălui – şi ne punem atunci întrebarea: ce se va întâmpla? Oare tatăl va continua să fie nesocotit? Oare fiul cel bun, exasperat, îşi va cere până la urmă partea care i se cuvine pentru o gospodărie a lui? Ne mai poate mira absența mamei. E moartă? Marginalizată într-o asemenea măsură, încât existența ei e lipsită de importanță? Sau existau două mame? Povestea abundă în presupuneri: semn sigur că e bună.

Dar multe pilde ridică întrebări fără răspuns. Lui Isus îi plăceau petrecerile şi, cu toate că îl condamna pe bogatul care în fiecare noapte chefuia pe cinste – ştiind totuşi că la poarta lui zace un om flămând –, nu condamna niciodată ospitalitatea generoasă. Numeroase pilde erau spuse în jurul unei mese pline de oameni, şi Isus folosea deseori ospețele ca să le dea oamenilor câte o lecție. Capitolul 14 din Luca cuprinde două din ele. În prima vorbeşte convingător despre faptul că îngâmfarea e pedepsită, iar modestia, răsplătită. Dacă la un ospăț te grăbeşti să ocupi nejustificat locul cel mai de seamă, vei fi admonestat, iar dacă te aşezi smerit în locul cel mai neînsemnat, poate ți se va spune: „Prietene, mută-te mai sus." „Căci, oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălța" (Luca 14, 10–11).

Aici, lucrurile sunt spuse simplu şi direct. Dar cum interpretăm pilda imediat următoare (14,

16–24): „Un om oarecare a făcut cină mare şi a chemat pe mulți.” Însă cei poftiți s-au scuzat. Omul „oarecare“ nu era atât de popular pe cât credea el. Aşadar, mâncarea fiind cumpărată, şi-a trimis sluga „în piețele şi ulițele cetății”, ca să-i invite la cină „pe săraci, şi pe neputincioşi, şi pe orbi, şi pe şchiopi”. Rămânând totuşi loc liber, omul i-a cerut slugii: „Ieşi la drumuri şi la garduri şi sileşte să între, ca să mi se umple casa.” Ospățul este de fapt imaginea Împărăției Cerurilor, numai că detaliile povestirii complică interpretarea. Sfântul Augustin a folosit şi el fraza „sileşte să între“ pentru a justifica convertirea silită a ereticilor. Mâniat, stăpânul casei spune: „Niciunul din bărbații aceia care au fost chemați nu va gusta din cina mea.” Dar de ce presupune el că invitații s-au răzgândit şi acum doresc să vină? Poate din cauză că se simțeau ofensați că săracii stau pe locurile destinate inițial lor? Cititorul are impresia că a fost omis ceva. Tot aşa, povestea slugii nemilostive care, după ce este iertată de stăpân pentru nişte datorii, îl aruncă în temniță pe un ajutor de-ai său, pentru datorii asemănătoare. Pilda ilustrează principiul: „Ce ție nu-ți place altuia nu-i face.” Dar întorsătura din textul lui Matei (18, 23–35) e crudă, şi furia stăpânului care revine, îl pedepseşte pe datornic şi-l dă „pe mâna chinuitorilor“ este necruțătoare. În pilda despre vieri (Luca 20, 9–20), purtarea lor față de proprietar este atât de netrebnică – îi bat mai întâi

slugile şi apoi îi ucid fiul moştenitor –, încât povestea nu mai e verosimilă şi interesul păleşte. Stăpânul îi distruge pe cultivatori şi dă via altora. Morala este aceeaşi ca şi cea din pilda cu ospățul, dar Isus spune ascultătorilor: „Piatra pe care n-au luat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns în capul unghiului? Oricine va cădea pe această piatră va fi sfărâmat, iar pe cine va cădea ea îl va zdrobi." Luca spune: „Iar cărturarii şi arhiereii… " erau siguri că Isus „spusese pilda aceasta pentru ei" şi „căutau să pună mâna pe El, în ceasul acela". De aici tragem concluzia că pilda nu avea o aplicație generală, ci se referea la un anumit grup de oameni răi.

Dar ce putem spune despre iconomul necredincios din Luca 16, 1–8? Amenințat că-şi va pierde slujba după ce a risipit avuțiile stăpânului său, iconomul se foloseşte de poziția lui şi le face favoruri debitorilor, Spunându-şi: „ca să mă primească în casele lor, când voi fi scos din iconomie". Nu are de ales; „Să sap, nu pot; să cerşesc, mi-e ruşine." Dar stăpânul îl laudă, „căci a lucrat înțelepțeşte. Căci fiii veacului acestuia sunt mai înțelepți în neamul lor decât fiii luminii". Felul în care Isus explică mecanismul moralei din această pildă – cel puțin aşa cum ne-o redă Luca, deşi s-ar putea să fi omis ceva esențial – nu este limpede, dar concluzia finală e foarte clară şi înțeleaptă: „Nicio slugă nu poate să slujească la doi stăpâni. Fiindcă sau pe unul îl va urî şi pe

celălalt îl va iubi, sau de unul se va ține şi pe celălalt îl va disprețui. Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu şi lui mamona" (Luca 16,13). Isus ne dă de înțeles că înfierează lăcomia, fiindcă Luca adaugă în versetul 14: „Toate acestea le auzeau şi fariseii, care erau iubitori de argint şi-L luau în bătaie de joc." Isus subliniază deosebirea clară între „cei ce vă faceți pe voi drepți înaintea oamenilor" şi Dumnezeu „care cunoaşte inimile voastre". Concluzia lui Isus este răsunătoare: „... ceea ce la oameni este înalt, urâciune este înaintea lui Dumnezeu" (Luca 16, 15).

Iată un caz unde morala este admirabilă, deşi în rest povestea rămâne misterioasă. Pilda despre cele zece fecioare, cinci fără minte şi cinci înțelepte, şi despre candelele lor e încântătoare şi plină de viață (Matei 25, 1–13). Dar fecioarele înțelepte sunt rele şi nu împart untdelemnul lor cu fecioarele fără minte; iar mirele, întârziat, e nedrept şi nu le mai deschide uşa. Şi totuşi, morala e potrivită: „Drept aceea, privegheați, că nu ştiți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului." Pilda imediat următoare, cea a talanților (Matei 25, 14–40), se aseamănă cu cea a iconomului necredincios din Luca. Se opreşte asupra problemelor economice, a deşertăciunii lumeşti, aprobă împrumuturile cu dobândă ridicată şi citează înțelepciunea unui stăpân care secera „de unde n-a semănat" şi aduna „de unde n-a împrăştiat". Aici se află şi vestitul verset 29: „Căci

tot celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce n-are şi ce are i se va lua." Spre deosebire de Marcu 4, 25, Isus se referă nu la cunoştinţe, ci la avuţie. Isus adaugă: „Iar pe sluga netrebnică aruncaţi-o întru întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor."

Presupunem că aceasta e înţelepciunea lumii de pe pământ, fiindcă, imediat după aceea, Isus îi deosebeşte pe cei care nu se preocupă de cele lumeşti de cei care urmăresc bunurile materiale: „Şi va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga" (Matei 25, 33). El spune oilor: „Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii" (25, 34). Isus explică în continuare că aceia care în lumea asta dau de mâncare celor flămânzi şi de băut celor însetaţi, care-i găzduiesc pe cei fără adăpost, care-i îmbracă pe cei fără haine şi care se duc să-i vadă pe bolnavi şi pe cei aflaţi în temniţă vor fi răsplătiţi. Concluzia impresionantă este: „... întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut" (25, 40).

În general, pildele reprezintă o imensă dihotomie de contraste exprimate prin povestiri şi imagini. Întuneric şi lumină, lumea de aici şi lumea de dincolo, paradă de ochii lumii şi bunătate autentică, oi şi capre, înţelepciune materială şi simplitate spirituală, bogaţi în averi şi săraci în spirit, viclenie şi naivitate. Există multe indicii că de câte ori Isus spunea câte o istorie ascultătorii îi

cereau încă una şi încă una. Prin urmare, pentru ca tâlcul pildelor să ne apară clar şi consecvent, trebuie să le privim atât grupate tematic, cât şi în totalitatea lor. Uneori Isus era subtil şi misterios, chiar obscur cu privire la detalii, dar distincția între bine şi rău reiese mereu înainte de sfârşitul povestirii. Apoi, ascultătorii aveau întotdeauna timp să discute între ei, să argumenteze. Chiar asta era şi intenția. Isus avea nu numai talentul de a transmite învățături, ci şi priceperea de a-i încuraja pe oameni să se învețe unii pe alții, să discute în mod serios ce înseamnă să duci o viață bună şi să dezbată această chestiune cu onestitate.

Ajungem astfel la două dintre trăsăturile caracteristice ale lui Isus, relevate cu forță de limbajul Evangheliilor. Prima este aceea de a pune întrebări. E posibil ca Isus să fi căpătat acest obicei studiind textele sacre. Vechiul Testament e plin de întrebări. Dumnezeu pune adesea întrebări, de cele mai multe ori stranii. Întrebarea este forma stilistică pe care o întâlnim în Cartea lui Iov, folosită de Iahve pentru a transmite cantități enorme de informație şi pentru a-şi delimita puterea. În capitolul 38 din Iov, Dumnezeu formulează patruzeci şi opt de întrebări, de la „Cine este cel ce pune pronia sub obroc, prin cuvinte fără înțelepciune?” (38, 2), până la „Unde erai tu când am întemeiat pământul?” (38, 4). Şi Isus folosea întrebarea ca

unul din mijloacele de a transmite învățături. Vorbea cu multă autoritate, cu deosebit talent, însă urmărea, pe cât posibil, să extragă cunoştinţe şi păreri de la ascultătorii înşişi, în primul rând de la ucenici. „Cine zic oamenii că sunt?” (Marcu 8, 27) este o întrebare tipică a lui Isus. De altfel, Marcu ni-l prezintă pe Isus punând necontenit întrebări, Astfel, înainte de a le da de mâncare celor cinci mii de oameni, Isus întreabă: „Câte pâini aveți?” (Marcu 6, 38). În acelaşi episod, Isus îl întreabă pe Filip: „De unde vom cumpăra pâine, ca să mănânce aceştia?” (Ioan 6, 5) învățându-i, Isus căuta să-i includă pe oameni, să-i atragă pe toți cei prezenți în discuție, să elucideze laolaltă adevărul, să perceapă corect realitatea. În Marcu, Isus introduce pilda grăuntelui de muştar cu o dublă întrebare tăioasă: „Cum vom asemăna împărăția lui Dumnezeu, sau în ce pildă o vom închipui?” (4, 30) La începutul preoției sale, imediat după botez, văzându-i pe Andrei şi pe un altul mergând după El, Isus întreabă: „Ce căutați?” (Ioan 1, 38) întrebările adresate celor mai apropiați Lui sunt adesea profunde, aspre, chiar imploratoare. Când mulți dintre ei consideră că doctrina lui despre pâinea vieții e prea dificilă – „Greu este cuvântul acesta! Cine poate să-l asculte?” – şi dau să plece, Isus întreabă: „Vă sminteşte aceasta? Dacă veți vedea pe Fiul Omului, suindu-Se acolo unde era mai înainte?” Când „mulți dintre ucenicii Săi s-au dus înapoi şi

nu mai umblau cu El", Isus le-a zis celor Doisprezece: „Nu vreți şi voi să vă duceți?" (Ioan 6, 60–67) (Imediat după aceea, referindu-se la Iuda Iscarioteanul, întreabă: „Oare, nu v-am ales Eu pe voi, cei doisprezece? Şi unul dintre voi este diavol!" (Ioan 6, 70)). Isus pune şi întrebări ca aceasta: „De atâta vreme sunt cu voi şi nu M-ai cunoscut…?" (Ioan 14, 9) Şi, în cele din urmă: „Mă iubiți?" După înviere, o întreabă pe Maria Magdalena: „Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?" (Ioan 20, 13) Toate aceste întrebări – şi s-au păstrat încă multe alte exemple – au în comun faptul că Isus cunoaşte răspunsurile înainte de a enunța întrebările. Funcția lor este de a întinde o mână, de a suscita interesul, de a manifesta afecțiunea față de cei ce-l ascultă. Ele sunt un fel de îmbrățişare, chiar atunci când critică.

La fel de caracteristice sunt tăcerile lui Isus, folosite şi ele în diverse scopuri. Ca învățător, îndrumător, Isus considera că prima lui datorie în viață era să le vorbească oamenilor, însă folosea deopotrivă întrebările şi tăcerea pentru a-şi transmite mesajul. Întrebările erau de cele mai multe ori afirmații, transmiteau o informație. Tăcerile lui erau şi ele o formă de comunicare mută, a cărei pondere o depăşea adesea pe cea a cuvintelor. Există un pasaj în *Sartor Resartus* a lui Thomas Carlyle care se potriveşte misiunii lui Isus: „Vorba aparține Timpului. Tăcerea ține de Veşnicie. … Gândirea nu lucrează decât în Tăcere;

şi nici Virtutea nu se manifestă decât în Taină.“[2] Până la vârsta de treizeci de ani, Isus a fost tăcut, sau nu i s-au consemnat spusele –, şi nici nu avem mărturii că ar fi dorit să fie altminteri. A păstrat, practic, tăcerea în timpul ispitelor, până la sfârşit. A tăcut şi în timpul botezului. A tăcut şi când a preschimbat apa în vin la Cana. Şi de obicei era tăcut când făcea minuni; vorbea doar când îi îndemna pe infirmi să meargă şi pe morți să se ridice. Şi poruncea să se păstreze tăcere despre cele întâmplate. În general, nu vorbea despre puterile sale – numai dacă era necesar – sau despre caracterul său divin, pentru că era important să stabilească natura sa de om. Când i se spune „Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu“ (Matei 16,16), Isus le porunceşte ucenicilor să nu le vorbească altora despre asta. Rămânea de obicei tăcut dacă i se puneau întrebări directe. Prefera să răspundă gândului, nu cuvintelor. Isus exprimă tăcerea ruşinii când îi este adusă femeia adulteră: nu ruşine pentru păcatele ei, ci ruşine pentru păcatele celor care vor s-o ucidă cu pietre. Preferă să le scrie ruşinea în praf decât să o vorbească. În acest episod, unul dintre cele mai vii şi mai tulburătoare din întregul Nou Testament, Isus spune doar două propoziții: „Femeie, unde sunt pârâşii tăi? Nu te-a osândit

---

[2] Thomas Carlyle, *Filosofia vestimentației. Sartor Resartus,* trad, de Mihai Avădanei, Institutul European, Iaşi, 1998, p. 204. (*n. red.*).

niciunul?” şi „Nu te osândesc nici Eu. Mergi; de acum să nu mai păcătuieşti“ (Ioan 8, 10–11). Isus tace şi în fața ororilor: de pildă la moartea lui Ioan Botezătorul. În fața lui Caiafa, e plin de indignare, dar nu scoate o vorbă. Şi lui Irod Antipa îi arată disprețul tăcând. Îndură suferința fizică în tăcere, copleşit de propria-i durere şi de mila față de cei care-l atacă şi-l batjocoresc. Tăcerea lui pe cruce e la fel de zguduitoare ca şi puținele vorbe, ultimele şapte, pe care le rosteşte.

Isus, învățătorul, este elocvent, dar succint. Rareori foloseşte două cuvinte dacă unul e de ajuns. Îşi transmite cu intensitate gândurile în învățături şi pilde remarcabile prin economia de cuvinte. Şi totuşi ele nu lasă impresia că sunt greu accesibile sau prea concise.

Exprimarea este, fără excepție, destinsă. La nevoie, detaliile îi sunt mereu la îndemână. Dar şi tăcerile sunt o parte esențială a preoției. Vorbirea lui era argint, dar tăcerile i le cântărim în aur.

VI
Întâlniri: Bărbați, Femei, Copii, Vârstnici

Cu toate că vorbea permanent mulțimii adunate în sinagogi, sub cerul liber sau înghesuite în case particulare, Isus se adresa mereu fiecărui individ în parte. Era darul, dar şi filosofia lui. Fiecare ființă omenească era o entitate unică, neprețuită, pe care Dumnezeu o iubea ca persoană aparte,

astfel că Isus spune: „Ci şi perii capului vostru, toți sunt numărați” (Luca 12,7). Iubirea lui Isus pentru oameni, ca indivizi, era într-un fel trăsătura lui cea mai frapantă. Le vorbea neobosit, încercând să le pătrundă cele mai ascunse gânduri. Iar ei se simțeau atraşi de el şi erau gata să-şi divulge secretele. Viața lui a constat într-o serie de întâlniri publice, marcate ocazional de întrevederi care se transformau în evenimente semnificative. Isus încuraja acele întrevederi şi le prețuia. Îşi amintea fiecare cuvânt rostit şi le relata ucenicilor despre cele discutate. Vorbele lui le-au parvenit astfel evangheliştilor, iar ei ni le-au transmis nouă. În cele mai multe cazuri, Isus era singur cu omul respectiv, chiar dacă în jur forfoteau mulțimi gălăgioase care se înghesuiau şi se împingeau. Episoadele acestea, oricât de scurte, formează miezul uman al Noului Testament şi sunt prilej de încântare pentru cititor. Nu există nimic de acest gen în întreaga literatură a lumii antice, sacră sau laică.

Întâlnirea lui Isus cu Andrei, imediat după botez, prevesteşte ce avea să fie. Andrei se apropie de Isus (cu un însoțitor al cărui nume rămâne necunoscut). Exista ceva în înfățişarea lui Isus, în ținuta sa, în insistența privirii, care atrăgea lumea. Oamenii îl simțeau deschis, intuiau că-i va primi ca pe nişte prieteni, că va sta de vorbă cu fiecare. Şi, într-adevăr, Isus îi întâmpina cu vădită prietenie şi grabnică solicitudine – caracteristica

lui cea mai izbitoare, evidentă de la bun început. Se purta la fel cu toți, dar îl făcea pe fiecare să se simtă ales şi prețuit. Şi nu erau lucruri învățate. Îi izvorau din inimă – nu încape niciun fel de îndoială. Ioan ne spune în 1, 37–42 că, atunci când Andrei şi tovarăşul lui mergeau în urma lui Isus, El s-a întors zicând: „Ce căutați?" Andrei a spus: „Rabi, unde locuieşti?", la care Isus a răspuns: „Veniți şi veți vedea." Ei „(a) u mers deci şi au văzut unde locuia; şi au rămas la El în ziua aceea. Era ca la ceasul al zecelea". Nu reiese clar că ora la care s-au întâlnit Isus şi Andrei este relevantă, şi totuşi aşa ar părea. Prietenia lor s-a înfiripat imediat, şi a doua zi Andrei i l-a prezentat lui Isus pe fratele lui, Simon. Atunci s-a produs între ei, instantaneu, o legătură, şi Isus i-a dat lui Simon un alt nume, sau o poreclă, Chifa (sau Petru), adică tare ca piatra. Şi fraților Ioan şi Iacov le-a dat porecla: „fiii tunetului" (Marcu 3, 17). Lui Isus îi plăceau astfel de nume, care erau o chezăşie a prieteniei sau a intimității. Ele pecetluiau tovărăşia dintre el şi ucenici în imensa lor sarcină de a schimba lumea şi de a asigura triumful valorilor spirituale asupra celor materiale. E straniu când ne gândim că această întâlnire întâmplătoare cu Andrei, deloc planificată, a marcat începutul unui drum lung, care avea să se termine, atât pentru Andrei şi fratele lui, cât şi pentru Isus, cu moartea pe cruce: Simon Petru a fost răstignit cu capul în jos, la

cererea sa, ca să nu se compare cu stăpânul lui ceresc în momentele demne ale morții. Andrei, martirizat la Patras, în Ahaia, n-a fost bătut în cuie. Ca să i se prelungească suferința, a fost legat de o cruce a cărei formă specială a devenit simbolul Scoției.

O altă întâlnire remarcabilă are loc la granița cu Siria, când Isus îi cere lui Matei, vameşul zelos, să-l urmeze. Matei, funcționar cu putere, dar detestat, îl urmează de îndată pe Isus. Prietenia lor se leagă imediat şi este pe cât de tăcută – nu e consemnat niciun schimb de cuvinte pe atât de puternică. Isus pătrunde astfel în centrul unei alte lumi, fiindcă Matei, desigur invitat, vine cu mulți colegi de-ai săi la un ospăț spontan în casa unde stătea Isus. Succesul este enorm şi atrage atenția, dar şi vocile critice ale iudeilor ortodocşi, ale fariseilor, care-i întreabă pe ucenici: „Pentru ce mănâncă învățătorul vostru cu vameşii şi cu păcătoşii?" (Matei 9, 11) La care Isus răspunde: „Compasiune voiesc, iar nu jertfa; că n-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoşi la pocăință."

Această chemare urmată de un ospăț ilustra obiceiul lui Isus, izvorât din firea lui, în parte retrasă, în parte sociabilă, de a împleti întâlnirile personale cu cele publice. Îi plăcea să propovăduiască la orele mesei şi este descris de foarte multe ori frângând pâinea sau bând din cana cu vin. Cina cea de Taină a fost apogeul sublim al acestor ospețe sfinte. Cu excepția

momentelor când făcea minuni, Isus era mereu un om deschis. Îi plăcea să mănânce. Vinul trecea de la unul la altul. Se vorbea tot timpul. Dar respecta nevoia celorlalți de singurătate, chiar de discreție. Una dintre întâlnirile cele mai frapante este cea dintre Isus şi Nicodim, fariseu şi îndrumător spiritual, care deținea un post înalt în ierarhia iudeilor (Ioan 3, 1–21). Acesta a venit noaptea la Isus, ca nu cumva să-şi compromită situația, şi Isus nu l-a respins, cu toate că-i ghicise laşitatea. Dimpotrivă, l-a primit cu bunăvoință şi i-a explicat, în cuvinte memorabile, o mare parte din miezul mesajului Său. „De nu se va naşte cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu". Şi Nicodim a întrebat: „Cum poate omul să se nască, fiind bătrân? Oare, poate să între a doua oară în pântecele mamei sale şi să se nască?" Isus a răspuns printr-un apel la credință: „Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică." Şi i-a mai spus lui Nicodim că „n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea". Dar Isus i-a dat de înțeles lui Nicodim că, mai devreme sau mai târziu, trebuie să se arate, nu trebuie să ocolească lumina: „Că oricine face rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească." Isus îl îndeamnă pe Nicodim să vină „la Lumină, ca să se arate faptele lui". În cele din

urmă, Nicodim a ascultat de sfatul primit, fiindcă, atunci când trupul lui Isus a fost dat jos de pe cruce, a venit „aducând ca la o sută de litre de amestec de smirnă şi aloe”. Şi cu acesta a fost uns Isus, şi trupul i-a fost înfăşurat „în giulgiu cu miresme”, şi pus în „mormânt nou, în care nu mai fusese nimeni îngropat”. Presupunem că era mormântul pe care Nicodim şi-l pregătise lui însuşi (Ioan 19, 39–42), dar poate că era al lui Iosif din Arimateea, care a asistat şi el la înmormântare şi a rostogolit piatra la gura mormântului. Şi el era unul dintre demnitarii iudei, membru al sinedriului, organul de conducere al comunității, şi, în acelaşi timp, discipol secret al lui Isus.

Prietenia cu Nicodim şi Iosif ilustrează cât de largă era sfera adepților lui Isus, cuprinzându-i pe toți care se simțeau atraşi de el, indiferent de poziția lor socială. Un alt exemplu este cel al prieteniei cu care îl întâmpină Isus pe un „slujitor regesc” de la curtea lui Irod Antipa, care vine la el cu rugămintea de a-i salva de la moarte fiul bolnav (Ioan 4, 46–33). La început îl imploră pe Isus să vină personal, dar acceptă apoi că un singur cuvânt al lui Isus va produce miracolul vindecării. Isus îl asigură că e de-ajuns credința, şi se dovedeşte că aşa este. Acest incident impresionant, povestit de Ioan cu multă tandrețe, oglindeşte felul în care Isus însuşi i-a transmis cele întâmplate apostolului şi evanghelistului, căci nimeni altcineva nu mai auzise acel schimb de

cuvinte. La extrema cealaltă, avem exemplul patetic al bătrânului infirm care de treizeci şi opt de ani aştepta în preajma scăldătorii din Vitezda (Ioan 5, 1–15). Acolo erau în apă cinci pridvoare. Scăldătoarea avea un izvor mineral intermitent şi, când apele „erau tulburate” (se credea că de un înger), şansa tămăduirii creştea, drept care bolnavii se luau la întrecere ca să între primii după o astfel de „tulburare” a apei. Bătrânul nu avea slujitori care să-l tragă repede până la scăldătoare, aşa că an de an privise cum ceilalți se vindecau, în timp ce el tot bolnav rămânea. Isus l-a văzut acolo şi se pare că auzise că era cam pungaş, dar tot i s-a făcut milă de el. I-a spus: „Voieşti să te faci sănătos?” Şi infirmul i-a răspuns: „Doamne, nu am om, care să mă arunce în scăldătoare, când se tulbură apa; că, până când vin eu, altul se coboară înaintea mea.” Isus a zis: „Scoală-te, ia-ți patul tău şi umblă.” Omul s-a făcut îndată bine. După un timp, Isus a dat peste el în Templu şi, recunoscându-l, i-a spus: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuieşti, ca să nu-ți fie ceva mai rău.” Bărbatul le povestea tuturor cu înflăcărare despre vindecarea sa, dar asta a trezit mânia iudeilor ortodocşi, fiindcă miracolul se petrecuse în timpul Sabatului. Unii interpretează pasajul respectiv ca o dovadă de nerecunoştință: fostul infirm l-a trădat pe Isus vorbind în fața demnitarilor iudei. O asemenea interpretare e, desigur, greşită. Timp de aproape

patruzeci de ani, bolnavul nu putuse să se mişte, şi dintr-odată era eliberat de boală şi activ. Bineînțeles că mergea peste tot şi îşi spunea povestea oricui voia să-l asculte.

Există o întâlnire asemănătoare în Ioan 9, 1–38, când Isus vindecă un orb din naştere. Era un om sărac, fără importanță, şi când a încercat să le spună oamenilor că i s-a întâmplat o minune toți au început să-l atace. Nu s-a întâmplat în Sabat? Şi cum a fost? Cine a făcut minunea? Nu cumva un păcătos care încalcă Sabatul? Iudeii ortodocşi spuneau: „Dă slavă lui Dumnezeu. Noi ştim că Omul Acesta (Isus) e păcătos." în momentul acela, exasperat, tânărul a strigat: „Dacă este păcătos, nu ştiu. Un lucru ştiu: că fiind orb, acum văd." Au început să se certe cu el, invocându-l pe Moise şi multe altele, până când tânărul, insistând asupra singurului lucru care-l interesa – vederea –, a spus că a da vederea unuia născut orb n-a mai fost făcut de nimeni de când e lumea: „De n-ar fi Acesta de la Dumnezeu n-ar putea să facă nimic." Şi ei îi strigară: „în păcate te-ai născut tot, şi tu ne înveți pe noi?" Apoi „l-au dat afară". Când a auzit Isus despre asta, l-a căutat pe tânăr şi l-a întrebat despre credința lui. Tânărul a răspuns: „Cred, Doamne." Ioan încheie: „Şi s-a închinat Lui." Iată încă o scurtă întâlnire emoționantă, unde vederea oferă o metaforă perfectă pentru cunoaşterea adevărului.

Întâlnirile lui Isus cu femeile sunt deosebit de

semnificative. În Orientul Apropiat antic, femeile erau aproape invizibile. Poziția lor socială era foarte neînsemnată, sau chiar inexistentă, cu excepția celor care erau soții de demnitari, dar şi atunci situația lor era precară. Puteau fi îndepărtate – „lepădate” era un alt termen folosit în documente – după bunul-plac al soților. Dacă erau sărace şi bătrâne, n-aveau nicio valoare. Dar nu şi pentru Isus. Ochii lui pătrunzători le căutau în mulțimea ce se aduna în jurul lui. Aşa a zărit-o şi pe văduva bătrână care a dăruit cei doi bănuți la colecta din Templu. A lăudat-o, socotind gestul ei o dovadă că şi cei mai săraci pot fi mărinimoşi. Filantropia nu era doar privilegiul facil al bogaților, ci o virtute deosebită a nevoiaşilor şi smeriților. N-avem de unde şti dacă văduva, renunțând la banii pentru subzistența zilnică, a rămas fără mâncare până a doua zi. A intrat însă definitiv în literatura despre actele de binefacere, după cum la fel de sigur este că a intrat în Împărăția Cerurilor. Isus putea să intuiască bunătatea cuiva, chiar fără dovezi palpabile. Şi-a dat seama de asta când bătrâna bolnavă i-a atins veşmântul, sperând că astfel se va vindeca. A simțit credința ei. Nevoia spirituală a femeii a pulsat în el şi, ca răspuns, puterea ființei lui s-a pogorât asupra ei. Aşadar, Isus a putut s-o identifice, a lăudat-o, iar ea a căzut în genunchi şi i-a recunoscut divinitatea. Femeia a fost vindecată, dar mai important este faptul că a

intrat în repertoriul spiritual al credincioşilor smeriți, a căror credință în bunătate se ridică deasupra insignifianței lor.

Dar unele întâlniri ale lui Isus cu femeile sunt mai complicate. Una dintre cele mai fascinante este cea de la fântâna cetății Sihar din Samaria, cu o femeie din partea locului venită să ia apă (Ioan 4, 4–42). Fântâna fusese săpată de patriarhul Iacov şi se afla în afara oraşului. Isus şi ucenicii lui trebuiau să traverseze Samaria ori de câte ori mergeau din Galileea în Iudeea sau invers. Evreilor li se ordonase să nu aibă de-a face cu samaritenii, despre care se zicea că sunt blestemați: deşi evrei la origine, ei aveau altar şi datini religioase proprii. Dar acestea erau exact genul de dogme religioase pe care Isus le considera dure şi iraționale. Obosit, Isus s-a oprit lângă fântână, iar ucenicii au mers în cetate să cumpere de mâncare. Când a văzut-o pe femeie, a privit prin ea, şi în ea, după obiceiul şi harul lui. I-a cerut puțină apă de băut şi au început să vorbească. Femeia a văzut că bărbatul era iudeu şi s-a mirat că voia să între în vorbă cu ea. Dar a fost bucuroasă să-i răspundă şi Isus a fascinat-o imediat când i-a explicat deosebirea dintre apa fântânii, care curând te lasă iar însetat, şi apa spirituală a adevărului, care este eternă. Şi femeia a spus: „Doamne, dă-mi această apă ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot.” Iar el, probabil zâmbind în sinea lui, fiindcă ştia totul despre ea,

a zis: „Mergi şi cheamă pe bărbatul tău şi vino aici.” Dar femeia a răspuns: „N-am bărbat.” Era exact răspunsul pe care-l aştepta Isus. Şi i-a zis: „Bine ai zis că nu ai bărbat. Căci cinci bărbați ai avut şi cel pe care îl ai acum nu-ți este bărbat. Aceasta adevărat ai spus.” Femeia a rămas uluită. Dar nu era sfioasă – Isus şi-a dat seama de asta de la bun început – şi a avut destulă stăpânire de sine ca să spună: „Doamne, văd că Tu eşti prooroc.” Replica femeii i-a dat lui Isus prilejul să-i explice că, oricât s-ar deosebi iudeii ortodocşi de samariteni, nici unii, nici alții n-aveau nimic în comun cu cei pe care el îi numea „adevărați închinători”, care „se vor închina Tatălui în duh şi în adevăr”. Pentru că, a continuat Isus, „Duh este Dumnezeu şi cei ce I se închină trebuie să i se închine în duh şi în adevăr”. Problema altarelor rivale era irelevantă. Femeia i-a răspuns repede: „Ştim că va veni Mesia care se cheamă Cristos; când va veni, Acela ne va vesti nouă toate.” Isus tocmai începuse să-i explice „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine”, când ucenicii s-au întors cu mâncarea cumpărată din cetate şi l-au întrerupt. Ucenicii s-au mirat că Isus stătea de vorbă cu femeia, dar n-au vrut să-i spună. L-au îndemnat, în schimb, să mănânce, dar el a refuzat: „Eu am de mâncat o mâncare pe care voi nu o ştiți.” Ceea ce voia să spună era că întâlnirea cu acea femeie era hrană pentru cuget: cum să facă „voia Celui ce M-a trimis pe Mine“ (aşa s-a exprimat), ca să-i

includă şi pe străini, ca samaritenii, care erau dornici să învețe.

Între timp, femeia şi-a lăsat găleata, a alergat înapoi în cetate şi le-a spus în gura mare oamenilor: „Veniți de vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut. Nu cumva acesta este Cristosul?" Şi ei, desigur, au venit, şi pentru că Isus i-a fascinat, l-au convins să mai rămână două zile cu ei şi au crezut în învățătura Lui. Pe femeie au trecut-o în planul doi: „Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înşine am auzit şi ştim că Acesta este cu adevărat Cristosul, Mântuitorul lumii." Poate că nu avea reputație bună şi nu se bucura de popularitate printre nevestele bărbaților de acolo. Ca şi în cazul altor pasaje din Noul Testament, am fi dorit să ni se spună mai multe. Cum se explică aranjamentele ei matrimoniale, sau lipsa acestora? Oare ce altceva i-a mai spus Isus, de a făcut-o să exclame „mi-a spus toate câte am făcut"? E straniu că ştim atât de multe, pentru că femeia n-a vorbit cu evanghelistul Ioan. Isus i-a relatat probabil punctele esențiale ale conversației avute cu femeia şi Ioan le-a reprodus. Poate că Isus a omis multe detalii. Aşadar, spre regretul nostru, femeia aceasta fascinantă intră în umbra povestirilor nepovestite, însă putem spera că a fost mântuită şi ea, după cum, fără îndoială, merita.

Femeia exotică din Luca 7, 31–48 este la fel de fascinantă. Faptul că Isus era sociabil, că-i

plăceau ospețele, cinele alături de tot felul de oameni de rând a dat naştere la comentariile şi dezaprobarea evlavioşilor. Isus le răspundea, înfrunta instituția religioasă pe care o definea metaforic „oamenii acestui neam”: „Sunt asemenea copiilor care şed în piață şi strigă unii către alții, zicând: V-am cântat din fluier şi n-ați jucat; v-am cântat de jale şi n-ați plâns.” El spunea că Ioan Botezătorul nu mânca pâine, nici nu bea vin, dar evlavioşii protestau: „Are demon!” Isus le-a spus: „A venit şi Fiul Omului, mâncând şi bând, şi ziceți: Iată un om mâncăcios şi băutor de vin, prieten al vameşilor şi al păcătoşilor!” Şi a continuat cu aceste vorbe misterioase: „Dar înțelepciunea a fost găsită dreaptă de către toți fiii ei.” Cu toate acestea, unul din farisei, pe nume Simon, l-a poftit la cină şi Isus a acceptat, iar vestea acelui ospăț s-a răspândit repede. Luca ne povesteşte: „Şi iată era în cetate o femeie păcătoasă şi, aflând că şade la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Şi, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, şi cu părul capului ei le ştergea. Şi săruta picioarele Lui şi le ungea cu mir.”

Este o scenă extraordinară, deoarece, în Orientul Apropiat antic, să speli picioarele unui bărbat era un gest de rară smerenie, simbol de supremă supunere şi cucernicie. Isus avea să facă şi el acest gest față de ucenicii lui cu puțin timp

înainte să fie răstignit, gest din pricina căruia Petru s-a simțit foarte stingherit. Şi în cazul de care e vorba mai sus trebuie să fi fost un moment stânjenitor, căci era foarte greu să speli picioarele unui bărbat cu lacrimi şi să le ştergi cu propriul păr, chiar dacă lacrimile şiroiau şi părul era foarte lung. Mai mult, femeia era frumoasă şi avea o reputație proastă. Fariseul Simon era teribil de ofensat. Cum intrase femeia? Şi care Isus o cunoştea? El „a zis în sine: Acesta, de-ar fi prooroc, ar şti cine e şi ce fel e femeia care se atinge de El, că este păcătoasă".

Isus i-a citit gândurile şi i-a spus: „Simone, am să-ți spun ceva." Simon a răspuns: „Învățătorule, spune." Şi, după cum îi era obiceiul, Isus i-a pus o întrebare: „Un cămătar avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari, iar celălalt cu cincizeci. Dar, neavând ei cu ce să plătească, i-a iertat pe amândoi. Deci, care dintre ei îl va iubi mai mult?" Simon a zis: „Socotesc că acela căruia i-a iertat mai mult." Exact, a spus Isus. Apoi l-a dojenit: nu pe un ton supărat, ci cumpătat, alegându-şi cu grijă cuvintele: „Vezi pe femeia aceasta? Am intrat în casa ta şi apă pe picioare nu Mi-ai dat; ea însă, cu lacrimi, Mi-a udat picioarele şi le-a şters cu părul ei. Sărutare nu Mi-ai dat; ea însă, de când am intrat, n-a încetat să-Mi sărute picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns; ea însă cu mir Mi-a uns picioarele."

Şi a mai adăugat, apăsat: „Iertate sunt păcatele

ei cele multe, căci mult a iubit. Iar cui se iartă puțin, puțin iubeşte.” Iar femeii i-a spus: „Iertate îți sunt păcatele”. Nu mai ştim apoi nimic despre acea femeie, care – întocmai ca femeia samariteană, cea care avusese mulți bărbați – dispare în negura istoriei, dar nu fără binecuvântarea lui Isus: „Credința ta te-a mântuit; mergi în pace”. Lecția aceasta nu s-a lipit de Simon şi de prietenii lui. N-au găsit altceva de spus decât: „Cine este Acesta care iartă şi păcatele?” Dar femeia pocăită, mântuită prin credință, sublimă prin smerenie, dăinuie ca una dintre figurile cele mai emoționante ale literaturii antice. Şi, ca de multe ori în Noul Testament, povestirea realistă a lui Luca are ecoul răsunător al adevărului.

Acest episod este un exemplu al influenței extraordinare pe care o avea Isus asupra femeilor. Nu numai că reuşea să le trezească credința şi evlavia, dar li se adresa cu o tandrețe nuanțată de poezia gesturilor şi uneori a limbajului. Matei o descrie în capitolul 15, 22–28 pe femeia păgână cananeană, care voia ca Isus să-i vindece fiica bolnavă, şi Isus a repezit-o – se pare că era foarte insistentă, supărătoare şi, desigur, foarte gălăgioasă. Isus i-a răspuns că datoria lui în părțile Tirului şi Sidonului era să găsească „oile cele pierdute ale casei lui Israel”. A mai spus: „Nu este bine să iei pâinea copiilor şi s-o arunci câinilor”. Fără pic de sfială în fața replicii categorice a lui Isus, femeia a avut inspirația să

spună: „Da, Doamne, dar şi câinii mănâncă din fărâmiturile care cad de la masa stăpânilor lor”. Pe Isus l-a mişcat instantaneu răspunsul strălucit al femeii şi a cedat: „O, femeie, mare este credința ta; fie ție după cum voieşti”. „Şi s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela”.

Isus impunea prin bunătate, răbdare şi stăpânire de sine. Avea multă intuiție. Respingea orice fel de legalism sau logică greoaie, preferând străfulgerările spiritului, imaginile poetice spontane, care dădeau strălucire limbajului şi îi transformau spusele în şiraguri de giuvaiere sclipitoare. Acestea nu erau nişte caracteristici masculine. Isus se baza mai mult pe emoții decât pe rațiune ca să pună în lumină o idee – o trăsătură feminină la care femeile nu se aşteptau din partea propovăduitorului unei doctrine. Şi, de fapt, Isus nu era un propovăduitor, nu ținea predici, şi asta le atrăgea pe femei. Isus le învăța: explica lucruri greu de înțeles într-un mod interesant şi limpede, folosind imagini din viața şi munca de zi cu zi. Era moralist, dar alegea calea poetică şi se bucura văzând că femeile erau captivate şi fericite. Le iubea mult pe cele două surori ale lui Lazăr din Betania, Marta şi Maria, şi e clar că petrecea multe ore prețioase în tovărăşia lor, în rarele ocazii, când se mai odihnea. Ştia prea bine cât de autentice erau virtuțile Martei şi cât de neclintită îi era credința – n-a făcut ea o mărturie de credință în termeni ce egalau forța splendidei

confesiuni a Sfântului Petru? (Ioan 11, 27) Şi îl bucura când Maria stătea la picioarele lui şi asculta, şi nu voia ca plăcerea şi învățătura ei să fie întrerupte de corvezile gospodăreşti. Recunoştea deschis: „Maria partea bună şi-a ales… “ (Luca 10, 42) Şi când Iuda Iscarioteanul a vrut să-i ia Mariei vasul de alabastru cu mir de nard, cu care i-a uns picioarele, Isus a zis: „Las-o “, „iar casa s-a umplut de mirosul mirului“ (Ioan 12,2–8).

Unul dintre motivele pentru care Maria asculta atât de concentrată era că religia pe care o descria Isus se deosebea foarte mult de iudaismul mozaic. Femeile îşi aveau şi ele locul exact în centru, alături de bărbați, împărtăşind aceleaşi îndatori şi mângâieri. Mama Lui, Maria, era o parte indispensabilă a întrupării lui – misiunea lui nu ar fi fost posibilă fără ea. Sfânta Familie căreia îi aparținea el, Maria şi tatăl lui adoptiv, Iosif, era pentru Isus imaginea ideală a unității societății. Pentru protejarea familiei, Isus a modificat un punct important al legii mozaice: a aşezat căsătoria la un nivel de sfințenie cu mult mai înalt şi a făcut-o indisolubilă (Matei 19, 5–6). Cei căsătoriți erau „amândoi un trup”. „Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă”. Cu această condamnare categorică a divorțului, Isus nu urmărea doar să consolideze căsătoria, ci şi să asigure protecția femeilor. Poziția legală inferioară pe care o aveau ele în Orientul Apropiat antic era

foarte înrăutățită de uşurința cu care bărbații – şi numai bărbații – puteau obține divorțul. Situația era relativ aceeaşi pretutindeni. Codul penal din Babilon stabilea că dacă un soț îi spunea soției „Nu eşti soția mea" avea de plătit o jumătate de mână şi apoi era liber. Dar o femeie care-şi repudia soțul trebuia înecată în râu. Legea iudaică era mai puțin tiranică, dar şcoala lui Hillel[3] declara că dacă soția nu-i pregăteşte soțului ei cina cum se cuvine este un motiv suficient de divorț. Alte sisteme, de pildă cele din Grecia, Persia şi Roma, nu erau foarte diferite; femeia era tratată şi acolo ca o specie inferioară, asupra căreia bărbatul avea drept de proprietate. Chiar şi astăzi, divorțul are consecințe mai serioase pentru femeie decât pentru bărbat. Susținând căsătoria, Isus a fost primul învățător din istorie care şi-a manifestat dorința de a le pune pe femei pe picior de egalitate cu bărbații.

Este adevărat că Isus şi-a ales doar bărbați drept apostoli, însă nici nu se putea altfel, având în vedere condițiile sociale din acele vremuri. Apostolii trebuiau să pornească în misiuni independente, adesea singuri, şi să-i îndrume pe discipoli, membri ai organizației înființate de Isus cu scopul de a-i răspândi Evanghelia. Mai mult, avea nevoie de bărbați care să-l apere de isteria

---

[3] Vestit învățat al iudaismului antic (110 î. Cr. - 10 d. Cr.) care, potrivit unor surse rabinice, ar fi trăit de 3 ori câte 40 de ani, ca Moise. (*n. tr.*).

mulțimilor şi de amenințările fizice ale duşmanilor – cu toate că până la urmă nu s-au dovedit eficienți. Una dintre lecțiile pe care le avem de învățat din viața lui Isus este că deseori femeile au dat dovadă de mai mult curaj fizic decât bărbații. Isus le cerea apostolilor să se dedice permanent misiunii lui. Luca spune: „Au lăsat totul şi au mers după El“ (Luca 5, 11). Petru declară cu hotărâre: „Iată, noi am lăsat toate şi Ți-am urmat“ (Marcu 10, 28). Adevărul e că nu toate femeile aveau posibilitatea să facă aceste lucruri, deşi, e drept, unele izbuteau cumva. Isus n-a făcut din celibat o virtute, deşi există un pasaj în Matei unde, contrar învățăturii iudaice tradiționale, se arată că celibatul era legal (19, 10–12). Era o chemare specială: „Cine poate înțelege să înțeleagă.” Isus sublinia mereu că dragostea pentru Dumnezeu avea întâietate față de orice altă legătură de familie – tată, mamă, frate, soră. Şi aceasta era valabil deopotrivă pentru bărbați şi femei. Noțiunea de călugări şi călugărițe celibatare nu este incompatibilă cu nimic din cele spuse de Isus în Evanghelie. Nici preoția exclusiv bărbătească. Dar la fel de adevărat este că învățătura lui Isus nu exclude femeile de la preoție.

În esență, Isus îi învăța pe oameni că prietenia cu Dumnezeu însemna să faci parte dintr-o familie cerească aflată deasupra oricăror legături umane, deşi nu le excludea neapărat. Luca aminteşte de o femeie care i-a strigat lui Isus din mulțime: „Fericit

este pântecele care Te-a purtat şi fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!" Isus a încuviințat, dar a scos în evidență importanța unei valori superioare: „Aşa este, dar fericiți sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc" (11, 27–29). În Evanghelia după Matei, există un pasaj din care aflăm că pentru misiunea lui pe pământ Isus a creat o familie apostolică care în mod inevitabil era pe primul loc în atenția şi inima lui. În timp ce îi învăța pe oameni, însoțitorii lui i-au spus că mama lui şi alți membri ai familiei, poate veri, aşteptau să-i vorbească. Isus a răspuns, aşa cum îi era obiceiul, cu o întrebare: „Cine e mama Mea şi cine sunt frații Mei?" Răspunsul l-a dat tot el, arătând cu un gest spre ucenici: „Iată mama Mea şi frații Mei. Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate şi soră şi mamă" (12, 46–50). De cele mai multe ori, Isus îl numeşte pe Dumnezeu „Tată", iar lui însuşi îşi spune „Fiu". Oamenii erau în primul şi în primul rând „copiii Domnului", ceea ce indica o relație eternă, în afara timpului. Căsătoria, copiii, iubirea între membrii familiei erau toate foarte importante în termeni lumeşti. Aparțineau totuşi lumii de aici. În cele din urmă, cel mai mult conta să fii în familia lui Dumnezeu.

În familia lui Isus de pe pământ, pe care a făcut-o şi a instruit-o cu grijă, femeile erau la fel de numeroase – deşi poate nu la fel de proeminente – ca bărbații. Mama lui şi alte femei, membre ale

familiei ei, se aflau adesea în preajma lui, iar ea, Fecioara Maria, i-a stat alături la sfârşit, lângă cruce. Luca ne vorbeşte de un grup de femei depravate pe care Isus le-a scăpat de „demoni” – adică de desfrânare – şi le-a recrutat apoi în anturajul lui (8, 2). Cea mai importantă dintre ele a fost Maria Magdalena, şi Luca subliniază păcătoşenia vieții din trecut a Magdalenei: „din care ieşiseră şapte demoni”. Pe urmă erau Marta şi Maria, surorile lui Lazăr. Luca ne spune însă şi de unele femei înstărite, printre care Ioana, nevasta lui Huza, un iconom al lui Irod Antipa, şi Suzana. Doar pe acestea două le numeşte, dar spune că erau „multe altele”. Ele „slujeau din avutul lor” (8, 3). Călătoriile lui Isus necesitau sprijin financiar şi servicii practice, care erau îndeobşte asigurate de femei. Primul eşalon, apostolii, era format exclusiv din bărbați. Dar următorul grup, care se îngrijea de locuințe, mese şi cheltuieli de călătorie, era format din femei, de obicei cu mari posibilități. Isus izbutea, prin felul lui de a fi, dar şi prin atracția exercitată de învățăturile lui, să inspire femei inteligente, educate, cultivate şi sensibile, care descopereau în cuvintele lui o religie infinit mai emoționantă şi mai satisfăcătoare decât orice puteau găsi la sinagogă sau în Templu. Isus nu atrăgea numai evreice sau samaritene înstărite. Soția lui Pilat, guvernatorul Iudeii, era şi ea fascinată de Isus. Îi era, desigur, imposibil să-l urmeze, dar îl visa

noaptea şi a încercat să-l convingă pe Pilat să-l salveze: „Nimic să nu-i faci Dreptului aceluia, că mult am suferit azi, în vis, pentru El“ (Matei 27, 19). Mai erau şi alte femei cu stare, pe care poziția socială le împiedica să se implice în activitatea misionară, dar o sprijineau venind la Isus şi la ucenici ca să contribuie cu bani, când aceştia treceau pe lângă casele lor. Văduvele puteau lucra cu el tot timpul. Aceste femei le prefigurau pe doamnele romane care, la începutul creştinismului, se adunau în catacombe şi în primele biserici şi cărora li se datorează, în bună măsură, răspândirea şi succesul noii religii. Învățătura lui Isus era una cu care o femeie se putea identifica perfect, şi cu cât îi era mai înalt rangul şi gândea mai independent, cu atât mai puternică era legătura cu Isus. Prostituatele, a căror ocupație era prin ea însăşi o formă de emancipare, se simțeau şi ele irezistibil atrase de îndată ce se lepădau de traiul înjositor pe care-l duseseră.

Reiese clar din Evanghelii că lui Isus îi plăcea compania femeilor, se simțea în largul lui cu ele, ştia cum să le vorbească şi cum să reacționeze în prezența lor. Dar îi plăceau şi copiii. Era una dintre caracteristicile sale cele mai vizibile şi mai pregnante. Vedea în copii inocența autentică, încă neîntinată de ispitele materiale ale lumii păcătoase, care deformau instinctul de puritate şi iubire. Iubea copiii de toate vârstele. Tinerele

mame îi simțeau afecțiunea pentru pruncii lor şi-l lăsau să-i mângâie. Marcu are un pasaj extraordinar care ne arată ce bine se simțea Isus cu cei foarte tineri, ceea ce – după câte ştiu eu – îl face unic în literatura lumii antice: „Şi aduceau la El copii, ca să-Şi pună mâinile peste ei", dar ucenicilor, oameni ai timpurilor acelea, nu le plăcea asta şi le mustrau pe femei. „Iar Isus, văzând, S-a mâhnit şi le-a zis: Lăsați copiii să vină la Mine şi nu-i opriți, căci a unora ca aceştia este împărăția lui Dumnezeu." El îi compara adesea pe copii cu neprihăniții, iar faptul că ucenicii încercau să-l lipsească de compania lor i-a inspirat următoarea concluzie: „Adevărat zic vouă: Cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil nu va intra în ea." Şi, ca să sublinieze cele zise, „luându-i în brațe, i-a binecuvântat, punându-şi mâinile peste ei" (10, 13–16). Matei relatează acelaşi episod în 19, 13–14 şi adaugă: „... a unora ca aceştia este împărăția cerurilor."

Isus a reluat de multe ori ideea că o doză de inocență copilărească le era necesară şi adulților astfel încât sufletul să le fie pregătit pentru mântuire. Avea legătură cu imaginea lui de făptura „renăscută" şi cu prețuirea lui față de smerenie. Dar Isus iubea copiii nu numai ca imagine metaforică, ci ca pe nişte ființe reale. Îl fascina orice aspect al felului în care un prunc vine pe lume, creşte şi ajunge un copil încântător. Vorbea mereu despre copii în învățăturile sale.

Avea un simt de observație foarte dezvoltat. Vedea cum afecțiunea pentru copil o face pe mamă să uite durerile facerii (Ioan 16, 21), cum tatăl îşi dezmiardă copilul în pat (Luca 11, 7) şi cum părinții ascultă ce spun copiii şi le îndeplinesc dorințele, dar numai când nu sunt rele (Matei 7, 9; Luca 11, 11–13).

Îl interesau pornirile copiilor în timpul jocului (Matei 11, 16), sau suferințele lor (Matei 18, 25). Faptul că un discipol îşi părăsea de bunăvoie copiii de dragul lui şi al lui Dumnezeu era pentru Isus proba supremă a loialității (Luca 14, 26, 18, 29; Matei 19, 29). Considera că iubirea dintre soți şi iubirea amândurora pentru copii sunt indisolubil legate, ilustrând felul în care iubirea umană poate imita şi prevesti iubirea ce reprezintă principiul de bază al Împărăției lui Dumnezeu.

Cu toate că lui Isus nu-i plăcea să facă minuni în public, nu refuza niciodată rugămintea unui părinte de a-i însănătoşi copilul bolnav. Este demn de subliniat că, proporțional vorbind, beneficiarii unui număr foarte însemnat de vindecări au fost copii. Copilaşul „slujitorului regesc“ din Capernaum (Ioan 4, 49); nefericitul băiat singur la părinți şi posedat de demoni, pe care Isus l-a vindecat coborând de pe munte (Matei 17, 18); fiica lui Iair (Marcu 5, 23), pe care Isus a salvat-o de la moarte; „fiica“ femeii cananeene (Marcu 7, 30); şi unicul fiu al văduvei din Nain (Luca 7, 11–18) sunt doar câteva din cazurile când Isus s-a

grăbit să dea ajutor unui părinte îndurerat. Viața n-avea mare preț în Palestina primului secol. Copiii mureau peste tot în jurul lui din pricina sărăciei, a lipsei de îngrijire şi a bolilor. Dar când i se punea în față un copil care era chinuit de o grea suferință, intra imediat în acțiune. Propovăduia nu numai „Păstoreşte oile Mele", ci şi „Paşte mieluşeii Mei" (Ioan 21, 15, 16).

Mai mult, Isus era mereu pregătit să le reamintească oamenilor, chiar şi ucenicilor instruiți, că nu trebuie ignorați copiii, fiindcă în anumite privințe aceştia erau modele demne de urmat. Când ucenicii au început controversa deplasată pentru a stabili care dintre ei era cel dintâi – incident consemnat în toate Evangheliile sinoptice: Matei 18, 1–4; Marcu 9, 33–37; Luca 9, 46–48 –, Isus a chemat un copil şi l-a aşezat în mijlocul lor, al tuturor, zicând: „De nu vă veți întoarce şi nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor." Isus îi învăța mereu – aceasta fiind şi credința lui profundă – că aveau multe de aflat studiindu-i pe copii. Matei îşi aminteşte bucuria de care a fost cuprins Isus când, în ultimele lui zile pe pământ, copiii din Templu l-au întâmpinat cu osanale şi cum i-a mustrat pe arhiereii care protestaseră împotriva acestei primiri, socotind-o necuviincioasă: „Au niciodată n-ați citit că din gura copiilor şi a celor ce sug Ți-ai pregătit laudă?" (21, 16) Este de asemenea remarcabil că Isus a rezervat cele mai

severe avertismente celor care se purtau rău cu copiii sau îi duceau pe căi greşite. Matei îl citează pe Isus: „Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul din aceştia mici” (18, 10), iar „cine va sminti pe unul dintr-aceştia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară şi să fie afundat în adâncul mării” (18, 6).

Dacă femeile şi copiii aveau un loc aparte în inima lui Isus şi în concepțiile lui despre inocență şi virtute, cum îi privea pe vârstnici? Aproape inevitabil, multe vindecări – şi din toate doar câteva sunt descrise mai în amănunt – au fost în beneficiul bătrânilor. Infirmul neajutorat care aşteptase timp de aproape patruzeci de ani lângă scăldătoarea din Vitezda era desigur bătrân. La fel şi femeia care avea o „curgere de sânge” şi care ani de-a rândul îşi cheltuise toți banii pe la doctori fără să se vindece. Isus îi observa pe bătrânii virtuoşi, ca văduva care şi-a dat ultimii doi bănuți la colectă. Avea însă grijă să nu-i laude numai pe vârstnici. Iudeii ortodocşi făceau deja acest lucru, şi Isus nu era impresionat. În sinagogi şi la Templu, statutul de „conducător” se căpăta în funcție de vechime, şi vârsta era importantă la orice nivel al ierarhiei sacerdotale. În iudaism, prețuirea publică a unei persoane era determinată de vârsta acesteia şi concretizată prin atribuirea termenului de „bătrân”. Matei are un pasaj important, în care Isus spune că vameşii şi desfrânatele vor merge în cer înaintea „bătrânilor”.

La vremea când s-a născut Isus, bătrâni sfinți ca Simion şi Zaharia se aflau tot timpul la Templu, dar spre sfârşitul preoției lui Isus nu mai existau bătrâni cuvioşi prin preajmă. Iosif Caiafa, marele preot, deținuse ani de zile acel post şi trebuie să fi avut în jur de şaizeci de ani. Socrul şi predecesorul lui, Anna, care conducea încă din culise, era şi mai în vârstă. Mulți dintre iudeii ortodocşi care-l ascultau pe Isus urmărind să-i găsească vină şi să le spună apoi celorlalți vorbele lui blasfematoare erau bătrâni; unii aveau un rang înalt. Instituția împotriva căreia Isus protesta adesea era condusă în bună parte de bătrâni. Astfel, când Isus spunea că pentru a intra în împărăția lui Dumnezeu trebuie să „renaşti" şi să devii „un om nou", vorbele aveau un înțeles dublu. Faptul că foloseşte adesea imaginea copilului ca simbol al mântuiților şi că pe cei binecuvântați îi numeşte la fel de frecvent „copii ai Domnului" este deosebit de important, fiindcă, în general, Noul Testament creează impresia limpede că vârsta trebuie într-un fel anulată sau modificată în căutarea lui Dumnezeu.

Această impresie iese puternic în evidență în Schimbarea la Față, unul dintre cele mai remarcabile evenimente din Evanghelii. Cu câteva zile înainte de a se schimba la față, Isus îi întrebase pe ucenici ce spuneau oamenii despre preoția lui. Petru a răspuns: „Tu eşti Cristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu." Isus l-a făcut atunci

pe Petru efectiv reprezentantul şi înlocuitorul Lui şi l-a declarat binecuvântat: „... nu trup şi sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri. Şi Eu îți zic ție, că tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porțile iadului nu o vor birui“ (Matei 16, 15–20). După şase zile, i-a luat pe Petru, Iacov şi Ioan şi „i-a dus într-un munte înalt, de o parte. Şi S-a schimbat la față, înaintea lor, şi a strălucit fața Lui ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca lumina“ (Matei 17, 1–2). Atât Marcu (9, 2–8), cât şi Luca (9, 28–36) consemnează această iradiere spectaculoasă a feței şi trupului lui Isus. Toți trei descriu o epifanie divină. Matei o prezintă astfel: „un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată glas din nor zicând: Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L“ (17 ,5).

Schimbarea la Față a fost interpretată în fel şi chip, dar înțelesul ei reiese foarte clar. Isus era om, dar nu numai om. Era şi Dumnezeu, Fiu al Tatălui. Trăia dincolo de timp şi spațiu, dar şi pe pământ. Preoția lui avea loc nu numai în lumea aceasta, ci şi în lumea care avea să vină. Ce spunea el era adevărat în vecii vecilor, atât pentru lumea de pe pământ, cât şi pentru eternitate. Isus le vorbea unor oameni dintr-o mică provincie a Imperiului Roman de la începutul secolului I d. Cr., dar adevărul spuselor sale era valabil pentru toate popoarele, din toate timpurile, transfigurând istoria şi geografia, răspândindu-se pretutindeni şi

aruncând o punte peste prăpastia dintre universul pe care îl crease Dumnezeu şi infinitul în care îşi avea Dumnezeu fiinţa.

Schimbările introduse de Isus printre oameni aveau să revoluţioneze societatea umană de-a lungul a două milenii, şi Schimbarea la Faţă de pe munte a anticipat modificarea treptată a atitudinilor şi mentalităţilor.

VII
Cele Zece Porunci Noi Ale Lui Isus

Isus nu urmărea să schimbe lumea. Scopul lui era să-i pregătească pe oamenii acestei lumi pentru Împărăţia lui Dumnezeu, care, sublinia El, „nu este din lumea aceasta”. Vechii evrei erau dezorientaţi în legătură cu viaţa de pe pământ şi viaţa viitoare, şi abia treptat, dar nu pe de-a-ntregul, au învăţat să accepte ideea „vieţii de apoi”. Pe vremea lui Isus, mulţi evrei, de pildă saducheii, continuau să respingă această noţiune. Nu este, aşadar, de mirare că în zilele acelea existau mari confuzii privitoare la credinţa predominantă în „Cristos”, sau Mesia, sau Regele mântuitor al Israelului. Practic, toţi evreii împărtăşeau mai mult sau mai puţin această credinţă. La fel şi samaritenii – femeii pe care Isus a întâlnit-o la fântână, cea care avusese cinci bărbaţi şi acum trăia în păcat, poate că nu-i păsa de regulile de morală, în schimb ştia totul despre Cristos şi era

fericită că-l recunoscuse în persoana lui Isus. Dar nici evreii, nici samaritenii nu erau siguri dacă Mesia era un conducător laic sau spiritual, sau şi una, şi alta. Saducheii vedeau în Mesia un nou David, restaurator al măreţului regat iudaic care înflorise cu o mie de ani în urmă, în timp ce fariseii îl considerau un mare preot teocrat care avea să facă din Templu sediul guvernului.

Isus a moştenit doctrina lui Mesia, dar nu şi confuziile ei. Fiind Fiul lui Dumnezeu, nu avea nici cea mai mică îndoială că „lucrarea Tatălui", aşa cum o numea el, era să le arate celor care voiau să asculte cum să se pregătească pentru viaţa viitoare. Nu le cerea oamenilor supunere ca un alt David, sau ca un stăpânitor laic, sau ca un rege-preot teocrat, ci credinţă, ca un îndrumător spiritual ale cărui putere şi Împărăţie erau fără de sfârşit. Isus accentua faptul că nu era nici revoluţionar, nici fanatic, nici rebel împotriva Romei sau a autorităţilor iudaice. N-a întreprins nicio acţiune care să zdruncine în vreun fel situaţia politică existentă. Dar nimeni nu-l credea pe de-a-ntregul, nici măcar ucenicii. Apostolii înşişi erau nesiguri cu privire la sfârşitul preoţiei Lui. Le venea greu să accepte că era o victimă, că se va sacrifica pentru a mântui omenirea. Şi aceştia erau bărbaţi evlavioşi, aflaţi zilnic în preajma lui Isus. Cu cât oamenii erau mai departe de persoana lui Isus, cu atât ştiau mai puţine despre învăţăturile lui şi cu atât ajungeau mai

suspicioşi. Slujitorii Templului nu aveau nicio îndoială că Isus era un instigator care plănuia să pună mâna pe posturile lor, un agitator care urmărea să-i împingă într-un conflict distrugător cu autoritățile romane, şi asta îi îngrozea. Ideea unui conducător-învățător ale cărui concepte şi obiective erau exclusiv spirituale depăşea înțelegerea lor pământească.

Pe de altă parte, Isus se străduia întotdeauna să facă distincția între cer şi pământ. Pe el nu-l preocupau aranjamentele politice, nici măcar filosofia politică. Era conştient de faptul că în anul 6 d. Cr. Fusese o „răzmeriță" în Palestina şi Siria din pricina marelui recensământ şi că a curs mult sânge când forțele de ocupație romane au intervenit ca s-o înăbuşe. Recensământul se efectua pentru stabilirea impozitelor, sau a „tributului". Isus ştia că duşmanii lui bisericeşti, ierarhii din Templu, urmăreau să-l atragă în dispute politice referitoare la tribut. Aceasta a fost de fapt acuzația pentru care Isus a ajuns până la urmă la judecata lui Pilat: „Şi au început să-L pârască, zicând: Pe Acesta L-am găsit răzvrătind neamul nostru şi împiedicând să dăm dajdie Cezarului şi zicând că El este Cristos rege" (Luca 23, 2). Era o minciună intenționată. Străduințile lui Isus *nu* urmăreau interzicerea tributului. Fariseii şi susținătorii lui Irod Antipa încercaseră să-i întindă o cursă şi să-l prindă pe picior greşit. Au insinuat, după cum ne spune Matei, că Isus critica

înverşunat autoritățile existente, care nu spuneau decât adevărul: „... nu-Ți pasă de nimeni, pentru că nu cauți la fața oamenilor. Spune-ne deci nouă: Ce Ți se pare? Se cuvine să dăm dajdie Cezarului sau nu?” Dar Isus, „cunoscând viclenia lor, le-a răspuns: Ce Mă ispitiți, fățarnicilor?” Le-a cerut să scoată o monedă, şi când i-au arătat-o, a spus: „Al cui e chipul acesta şi inscripția de pe el?” Iar ei au răspuns: „Ale Cezarului.” Isus le-a spus: „Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu.” Iscusința acestei replici i-a lăsat muți. „... s-au minunat şi, lăsându-L, s-au dus” (Matei 22,16–22).

Metafora monedei este imaginea caracteristică a eforturilor lui Isus de a demonstra că învățăturile sale trăgeau o linie de demarcație absolută între domeniul material şi cel spiritual, între lumea de aici şi cea de dincolo. El nu venise ca să-i elibereze pe evrei de romani, ci să le arate tuturor oamenilor cum să se elibereze de păcat. Obiectivul lui nu era să pună bazele unei noi forme de guvernare, ci să le descrie oamenilor un nou fel de a-şi trăi viața. Era vorba de o revoluție cu totul interioară, o revoluție contra egoismului, a lăcomiei, a cruzimii şi prejudecăților, împotriva furiei şi desfrânării: o revoluție care să înlocuiască iubirea de sine cu iubirea pentru toți, cu o camaraderie generală. Omul renăscut avea să fie complet altfel, şi totul avea să se schimbe. Dar, în exterior, lumea îşi

continua drumul.

Aşa să fi fost? Cheia vieții lui Isus este un imens paradox: cel mai zguduitor şi cel mai important paradox din istorie. Isus voia să le arate oamenilor cum să se pregătească pentru lumea viitoare, ca să fie demni de ea. Dar prin felul său de a-i învăța, cu afecțiune şi pricepere, cu măiestrie psihologică şi emoțională, le oferea în acelaşi timp un model de urmat, ca să fie mai buni şi, astfel, mai fericiți, chiar în lumea de aici. Miezul creştinismului este imitarea lui Cristos. Evangheliile ne arată cum se comportă, cum gândeşte şi cum vorbeşte un om perfect. Toți cei care de peste două mii de ani l-au imitat pe Cristos, fiecare după posibilitățile lui, oricât de limitate, au făcut lumea mai bună, astfel că mulți dintre oamenii care o populează duc un trai mai împlinit, mai fericit.

Căutarea lumii viitoare a transformat lumea prezentă. Însă exemplul lui Isus, deşi cel mai puternic şi mai răspândit, n-a fost singura forță motrice. Umanitatea are predilecție şi pentru rău, şi pentru bine. Alte figuri impunătoare din istorie au dat exemple proaste, iar scrierile şi spusele lor i-au corupt pe mulți şi i-au condus pe căi greşite. Eu scriu în prima parte a secolului XXI şi, ca istoric, pot trece în revistă două milenii de schimbări de-a lungul cărora Isus s-a luptat pentru mințile oamenilor împotriva forțelor întunericului, aşa cum le-ar fi numit el. Oamenii civilizați au trecut prin epoci de mari transformări:

ascensiunea creştinismului în Europa, triumful şi decăderea lui; Renaşterea şi Reforma; prima revoluție științifică din secolul XVII; Iluminismul secolului XVIII; revoluția industrială şi instalarea rațiunii şi reformei; colosalele schimbări intelectuale şi sociale din secolul XX, care continuă şi în epoca noastră. Toate au fost o împletire a binelui cu răul, a dreptății cu sălbăticia, a cruzimii cu bunătatea, a progresului cu degenerarea. Dar dacă separăm aspectele salutare de cele deplorabile, dacă privim ceea ce e decent şi valoros în trăirile noastre moderne – acum, în al doilea deceniu al secolului XXI –, constatăm că toate îmbunătățirile autentice ale felului în care trăiesc şi se comportă oamenii îşi au izvorul în învățăturile şi, în primul rând, în exemplul lui Isus.

Isus ne-a dăruit de fapt prin viața sa un nou set de zece porunci. Ele reies din studiul amănunțit al Evangheliilor, aşa cum am încercat să-l prezint în această scurtă biografie. Prima este: fiecare dintre noi trebuie să-şi dezvolte o nouă personalitate. Isus spunea că fiecare om e unic şi că fiecare e înzestrat, pe lângă trup, cu suflet unde-i sălăşluieşte caracterul. Trupul este slab şi muritor; sufletul este indestructibil şi veşnic. Aceasta este cea mai importantă învățătură a lui Isus, implicată de toate celelalte observații pe care le face. Fiecare om are datoria să devină conştient de sine: nu în sens egoist, ci să devină conştient

de faptul că existența sa este un act al creației lui Dumnezeu. Fiecare îşi poate trăi viața într-o multitudine de colective: ca membru al unei familii, al unui trib, al unei națiuni, al unei rase, al unui grup religios sau al unei profesiuni. Însă personalitatea noastră, aşa cum o conturăm şi o manifestăm mereu, este singură în fața lui Dumnezeu. El ştie totul despre noi, vede tot, cântăreşte tot ce facem, tot ce spunem, tot ce gândim. A fi conştient de acest lucru este elementul-cheie al cunoaşterii de sine. Dar această conştiință de sine este însoțită de dreptul la autodeterminare. Fiecare om are o voință proprie şi, prin exercitarea acestei voințe, ne modelăm de-a lungul vieții personalitatea care ne-a fost dată la naştere. Indiferent cât de neînsemnați şi neputincioşi par a fi unii dintre noi, dispunem fiecare de liberul-arbitru, şi de aceea avem dreptul şi capacitatea de autodeterminare, care este absolută. Personalitatea are, sau poate avea, putere deplină asupra ei înseşi, şi e mereu neîncătuşată. Asta voia să spună Sfântul Petru când, la o generație după moartea lui Isus, a scris: „... unde este Duhul Domnului, acolo este libertate“ (II Corinteni 3, 17).

Implicațiile sociale şi politice ale personalității sunt infinite şi devin esența creştinismului. Ele au fost prelucrate timp de mai bine de două mii de ani, şi procesul acesta continuă şi în zilele noastre. Personalitatea, unicitatea umană, este gloria

speciei umane. Dar ea are implicații. Mai întâi, responsabilitatea: suntem singuri răspunzători pentru felul în care ne formăm, de-a lungul vieții, personalitatea. Şi în clipa morții, vom avea de dat socoteală. Judecata de Apoi, cu implicațiile ei pentru eternitate, reprezintă prețul pe care-l plătim pentru autodeterminare. În al doilea rând, deşi fiecare personalitate e unică, ea este în acelaşi timp şi incompletă. Sufletul ne este dat de Dumnezeu, dar e înzestrat cu un impuls ineluctabil de a se întoarce la Creatorul său. Sufletul nu se liniştește înainte de a se înfăptui această revenire la Creator, lucru care devine posibil datorită liberului-arbitru. Dacă personalitatea pe care o primim, şi pe care o modificăm, este până la urmă acceptabilă, intrăm în ceea ce Isus numeşte „Împărăție". Dacă nu, ne este refuzată intrarea. Isus a vorbit de multe ori despre acest lucru, folosindu-se de diverse metafore. A spus foarte limpede că sensul vieții noastre pe pământ este să ne formăm personalitatea în aşa fel încât ea să fie acceptabilă. Dacă nu este, ne aşteaptă pedeapsa: ceea ce Sfântul Toma d'Aquino numeşte „suferința pierderii", folosind comparația pierdere-găsire, atât de frecventă în învățătura lui Isus.

Prin urmare, personalitatea este cheia vieții, aşa cum arată şi Isus: „Căci cine va voi să-şi scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul Său pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela îl va

scăpa. Căci ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă, dacă-şi pierde sufletul?" (Marcu 8, 35–36).

A doua poruncă este: acceptă universalitatea şi Supune-te ei. Implicația consecventă, zilnică, neobosită a învățăturilor lui Isus este că specia umană trebuie văzută ca un întreg. Fiecare suflet este unic, dar este în acelaşi timp parte integrantă a umanității. Şi aici, ca de multe alte ori, Isus face distincție între aspectul material şi cel spiritual. Deosebirea dintre o personalitate şi alta, dintre un suflet şi altul, poate fi infinită. Deosebirea materială dintre un trup şi altul este nesemnificativă în comparație cu asemănările lor esențiale. În ochii lui Dumnezeu suntem cu toții vecini, şi tot aşa trebuie să ne percepem şi noi. Doctrina lui Isus despre „aproape", ilustrată cel mai bine de pilda Bunului Samaritean, este aparentă sau implicită în tot ce-a spus şi a făcut Isus. Politic şi social, este o doctrină foarte puternică. Isus n-a pretins că e pacifist, sau democrat, sau multirasial, sau umanitar, dar, în măsura în care aceste credințe sunt valabile, Isus le îmbrățişa pe toate. Pentru el, iubirea de Dumnezeu însemna să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți şi, odată ce acceptai acest principiu, punerea lui în practică – a „Marii Porunci", cum îi spunea el – includea toate aranjamentele fericite pe care le-a inventat ingenioasa minte omenească pentru a-i conduce

pe oameni la armonia universală. Buna vecinătate este o poruncă minunată. E un principiu pe înțelesul oricui, aplicabil în orice împrejurare. Şi în esență e uşor de urmat – chiar dacă în unele cazuri, sau cu unii dintre semenii noştri, pare a fi ceva mai greu.

A treia poruncă este: respectă faptul că suntem cu toții egali în ochii lui Dumnezeu. Lupta pentru primul loc i se părea dezgustătoare lui Isus. Ştia că oamenii aveau obiceiul să formeze ierarhii, dar nu-i plăcea să vadă rezultatul. Se întrista adânc când ucenicii, şi chiar apostolii, îşi disputau întâietatea. Se cutremura când îi vedea pe oameni dând din coate. Când arhierei proeminenți sau conducători de sinagogi se străduiau să ocupe „scaunele dintâi", întorcea spatele scârbit. Îi avertiza pe cei care ocupau locurile cele mai de vază la mese. Nu pierdea nicio ocazie să critice lipsa de compasiune a bogaților şi regilor lumii sau să-i laude pe cei smeriți şi săraci cu duhul. Evanghelia lui Isus avea refrenul: „Şi mulți dintâi vor fi pe urmă, şi cei de pe urmă vor fi întâi" (Matei 19, 30). Asta nu însemna că Isus disprețuia străduința şi vrednicia, sau că nu recunoştea valoarea iscusinței. O mare parte a învățăturii lui Isus şi multe din pildele sale aduceau laude celor care munceau bine şi din greu. „Slujitorul bun şi credincios" era o figură nobilă în ochii lui. Dar tot aşa era şi biata văduvă care şi-a jertfit ultimii doi bani. Pentru Isus, specia umană era o masă

enormă de oameni care muncea din greu ca să-şi croiască drum prin timp şi spațiu şi care-i trezea mila şi înțelegerea, nu numai din pricina nesfârşitelor suferințe, adesea pricinuite de oamenii înşişi, ci şi datorită eroismului ei – o masă în virtutea numărului imens, dar alcătuită de fapt din nenumărați indivizi, fiecare prețios în ochii lui Dumnezeu, fiecare demn, potrivit meritelor sale, de un tratament echitabil pe care-l primea din mâinile lui drepte, călăuzite de ochii lui atotvăzători. Lucrul cel mai bun pe care-l puteau face oamenii – şi aceasta se referea cu precădere la conducători şi persoane oficiale, adică la toți cei care căpătau putere prin naştere, dibăcie, bani sau noroc – era să se străduiască să urmeze exemplul lui Dumnezeu şi să le arate tuturor acelaşi respect. Aşadar, în concepția lui Isus şi a învățăturii lui, egalitatea nu era o doctrină abstractă, ci un mod concret de a-ți trăi viața.

El îi învăța pe oameni – şi aceasta e cea de-a patra poruncă – să dea dovadă de iubire în relațiile cu toți ceilalți oameni, oricând şi în orice situație. Cuvântul „iubire“ era adesea pe buzele lui Isus, fie că era vorba de iubirea de Dumnezeu sau iubirea față de alte persoane. Iubirea aceasta nu avea nimic de-a face cu senzualitatea, care este o formă a iubirii de sine, dar nici nu era exclusiv netrupească, sau spirituală. Era o iubire emoțională, deopotrivă trupească şi spirituală, şi se exprima în nenumărate feluri. Atât în viața lui

obişnuită, cât şi în preoție, Isus a încercat să-şi arate iubirea în acțiune: prin felul în care observa, asculta sau punea întrebări, prin felul în care aducea mângâiere şi dădea ajutor, prin tămăduiri, prin unirea şi reconcilierea oamenilor, prin toate activitățile de învățător activ, dar şi în convorbiri particulare sau în întrevederi secrete. Cele patru Evanghelii formează laolaltă un manual exemplar al iubirii, care culminează cu ceea ce Isus însuşi a calificat drept cel mai măreț act de iubire, şi anume sacrificarea propriei vieți de dragul celorlalți.

Nu se pot stabili legi ale iubirii. Singurul lucru pe care-l poți face este să dai exemplu. Isus asta a făcut. Din fericire, vorbele şi faptele sale au fost înregistrate de patru evanghelişti foarte diferiți din perspective la fel de diferite. Prin urmare, există un tipar. Studiindu-l şi imitându-l pe Isus, avem mijloacele optime de a urma a patra poruncă.

A cincea poruncă se referă la milă. Trebuie să fim îndurători cu ceilalți, aşa cum e Dumnezeu cu noi. Mila este o emoție, asemenea iubirii, de care e strâns legată. E greu de definit, dar uşor de recunoscut atunci când este exercitată. E ceva ce nu se poate face în exces şi expresia ei cea mai măruntă este la fel de însemnată. Mila înseamnă bunăvoință. E ceva nemeritat, pentru care ne rugăm şi pentru care mulțumim. Isus spune că, dacă ți se iveşte minunatul prilej de a-ți arăta mila, fă-o, nu sta pe gânduri, nici înainte, nici după, fii

milos fără să ai un motiv anume, fără logică, fără să aştepți mulțumiri, nici căință, şi fără să urmăreşti realizarea unei reforme sociale sau personale, ci pur şi simplu pentru actul în sine. Isus nu era omul care să compună coduri perfecte de legi, sau o Declarație Universală a Drepturilor Omului. Ideea Drepturilor Omului îi era străină lui Isus. Nu credea în Drepturi, nici măcar în drepturi. Mai curând înclina să creadă în îndatoriri, dar nu în Îndatoriri. Mila transcendea toate aceste categorii. Nimeni nu avea dreptul la ea. Şi, prin natura ei, mila era exercitată de bunăvoie, nu ca o îndatorire. Era ceva minunat: o formă de poezie morală. Când dăm dovadă de milă în mod spontan, cu bucurie, liber, instantaneu, nu necugetat, ci fără să stăm pe gânduri şi din toată inima, ne comportăm nu doar regeşte, ci ca Dumnezeu însuşi – e cea mai strălucită ocazie de a arăta că suntem făcuți după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Isus cunoştea foarte bine două texte din Ecclesiasticul (Înțelepciunea lui Isus Sirah): „îndurător şi milostiv este Domnul şi iartă păcatele" (2,12) şi „Să cădem în mâinile Domnului, şi nu în mâinile oamenilor: că precum este slava lui, aşa este şi mila lui" (2,19–20). Dar Isus voia ca Noul său Testament să aducă unele completări şi să înlocuiască ce era vechi: voia ca noile lui porunci să fie imediate şi relevante şi să suscite interesul. Aşadar, a căutat să-i facă pe oameni să-şi exercite mila aşa cum ar face-o un

rege, şi Dumnezeu însuşi. Procedând astfel, impactul pe care l-a avut în următoarele două milenii cu privire la felul cum sunt tratați cei care greşesc de semenii lor a fost superior oricărui cod, tratat sau jurisprudențe. În societățile care şi-au câştigat dreptul de a purta coroana modernității, mila este una dintre pietrele cele mai prețioase care împodobesc această coroană.

Isus punea mare accent pe milă şi alte virtuți, dar nu era extremist. Dimpotrivă, Evangheliile scot în evidență viața lui echilibrată, felul lui înțelept, impecabil, de a se orienta în situații ieşite din comun. Era un om retras, dar nicidecum un sihastru. Alegea singurătatea doar pentru perioade scurte de timp. Îi plăcea societatea, dar moderat. Vorbea – avea multe de spus –, dar succint, ştia foarte bine când să pună întrebări şi când să tacă. Era calm, stăpânit, dar îşi putea exprima indignarea dacă era cazul.

Plângea, dar nu se lăsa niciodată pradă disperării. Se întâmpla să şi râdă – cu toate că nu ni se spune explicit însă râdea împreună cu ceilalți, nu *de* ceva sau *de* cineva. Unii îl luau în râs, dar el nu lua în râs pe nimeni. Dacă era lovit, întorcea şi celălalt obraz. Într-o epocă a furiei şi aversiunii, dominată de extremismul religios, era greu să-ți displacă un om ca Isus, cu atât mai greu să-l urăşti. Iar dacă până la urmă nişte oameni dezechilibrați l-au urât atât de tare încât să-l omoare, tocmai calmul de care dădea dovadă i-a

aţâţat. O lectură atentă a Evangheliilor ne arată că Isus nu-şi pierdea nicicând capul (şi-a pierdut însă viaţa), în timp ce alţii şi-l pierdeau. Evangheliile ne învaţă răbdarea, stăpânirea de sine, autocontrolul, seninătatea, păstrarea calmului în vâltorile vieţii. E o lecţie ce s-a dovedit valabilă timp de peste două mii de ani pentru indivizii şi societăţile care au avut inteligenţa s-o înveţe.

Aşadar, echilibrul este a şasea poruncă. Şi este legată de a şaptea: cultivarea vederilor largi. Viaţa şi moartea lui Isus au fost o luptă contra minţilor încuiate. Îi displăcea bigotismul sub orice formă şi-l înfiera cu neobosită consecvenţă. Instituţia religioasă a vremii oferea multiple exemple: slujitorii Templului, conducătorii sectelor, ca fariseii şi saducheii. Bigotismul îşi avea sursa în legalism, în stricta respectare a literei legii şi în interpretarea ei îngustă. E semnificativ că aceia care-l ascultau pe Isus spuneau că vorbeşte exact invers decât cărturarii, înţelegând prin aceasta că-şi folosea permanent ochii, spiritul, imaginaţia şi inteligenţa ca să transmită noi cunoştinţe. Luca îl citează exclamând: „Vai vouă, învăţătorilor de Lege! Că aţi luat cheia cunoştinţei” (11, 52). Isus îşi ţinea tot timpul ochii deschişi ca să reţină ce vedea în viaţa de toate zilele, şi urechile deschise ca să audă ce spuneau oamenii de rând. Era o dovadă a lipsei lui de prejudecăţi, a unei minţi deschise la experienţele şi ideile noi. Cuvântul

„deschis”, ca şi „lumină”, era binecuvântat în discursul lui. Îi aducea elogii în fața umanității. În cele două milenii ce-au trecut de la Răstignirea lui Isus, lumea a devenit mai bună în măsura în care oamenii au reuşit să-şi deschidă mintea şi să aibă vederi largi. Toate ameliorările urmărite de Biserica timpurie pentru răsturnarea păgânismului, încercările creştinismului de a crea o societate cu adevărat religioasă, ale Renaşterii de a recuceri ce a fost mai bun în Antichitate, ale Reformei de a salva virtutea apostolică, ale revoluției ştiințifice de a adopta experimentul şi verificarea, ale Iluminismului de a dobândi cunoştințe exacte şi ale societăților reformiste moderne de a îmbunătăți soarta oamenilor săraci au fost încununate de succes când conducătorii au avut mintea deschisă şi au eşuat când au cedat dogmei şi „corectitudinii”.

Isus a subliniat permanent că bigotismul, credințele dogmatice, insistența că există un singur mod „corect” de a proceda, de a gândi şi de a te exprima – la fel de răspândite în societatea lui ca şi în societatea noastră de astăzi – reprezintă exact opusul adevărului. Căutarea adevărului, a adevărului integral, neprescurtat, simplu şi pur, neîmpodobit cu practici sectare, nepătat de patimă, este activitatea umană cea mai de preț. Reprezintă cea de-a opta poruncă. „Adevărul” este un alt cuvânt-cheie din vocabularul lui Isus: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viața. Nimeni nu vine la

Tatăl Meu decât prin Mine" (Ioan 14, 6). Aceste vorbe merită permanent citate, merită să fie permanent prezente în gândurile noastre. Prin adevăr se înțelege atât adevărul lui Dumnezeu, cât şi adevărul din natură. Adevărul se găseşte mergând pe calea lui Dumnezeu şi în armonie cu lumea naturală, nu împotriva ei. Isus îndrăgea natura. Această dragoste pentru natură explică în parte de ce atunci când simțea nevoia să gândească intens, să se roage profund, lua drumul deşertului sau urca la munte, unde găsea o natură dintre cele mai aspre şi mai primitive. Natura aceasta forma parametrii poeziei sale. Natura, globală sau locală, era metafora discursului său. Era creată, aşadar, într-un sens, sacră. Totul era catalogat în detaliu şi cu afecțiune în mila lui Dumnezeu: „Nu se vând oare cinci vrăbii cu doi bani? Şi niciuna dintre ele nu este uitată înaintea lui Dumnezeu" (Luca 12,6). Isus iubea natura fiindcă iubea adevărul; să te împotriveşti naturii însemna să sfidezi adevărul. Prin urmare, orice întreprinde omul trebuie să meargă în pas cu natura, nu împotriva naturii. Pentru Isus, natura era providențială, bine rânduită, prilej de satisfacție şi frumoasă, iar repetatele referințe la roadele pământului (Marcu 4, 18, 26–28, 31 şi urm.; 13, 28; Luca 13, 8, 21; Ioan 15, 2–4) şi obiceiurile animalelor (Matei 6, 26, 7, 15, 10, 16; Luca 13, 34; Ioan 10, 3–5, 10, 12) sunt mărturia plăcerii sale de a urmări regularitatea creativă a

lui Dumnezeu în lumea naturală. Daunele pe care oamenii nepăsători şi nesăbuiți le aduceau naturii – organice sau neorganice – erau acte criminale. Umanitatea trebuia să locuiască, să folosească, să întrețină şi să ocrotească lumea aşa cum a creat-o Dumnezeu conform planului său providențial. Iată ce se înțelegea prin practicarea adevărului față de natură, iar adoptarea acestui comportament era a opta poruncă.

A noua poruncă se referea la putere, exercitarea ei şi respectul datorat celor fără de putere. Isus avea la dispoziție puteri nelimitate şi, după cum se vede din comportamentul lui în timpul ispitelor, dar şi după aceea, de-a lungul preoției sale, avea mereu grijă să-şi exercite puterea cu reținere, moderație, compasiune, milă şi iubire. Viața lui Isus e un model de folosire judicioasă a puterii, iar moartea sa, prin contrast, un exemplu crud şi catastrofal al abuzului de putere. Viața şi moartea lui Isus sunt o repetiție a tot ce înseamnă putere, iar el însuşi, prin minunile pe care le-a făcut şi apoi prin suferințele pe care le-a îndurat, este deopotrivă prototip al atotputernicilor şi al celor lipsiți de putere. În miile de ani care au trecut de când a trăit şi a murit Isus, conducătorii pământului, precum şi cei care îndură abuzurile de putere au avut la îndemână Evangheliile drept îndrumare, pe de o parte, şi sursă de speranță, pe de altă parte. Răstignirea este instrumentul de răzbunare aflat la îndemâna puterii pământeşti,

iar Învierea, ridicarea din adâncuri a celor fără de putere. Niciun manual de teorie politică, niciun proiect privitor la distribuția şi exercitarea puterii, nicio analiză a abuzurilor şi niciun plan pentru evitarea sau corectarea lor nu poate adăuga ceva substanțial istoriei despre Isus şi putere, aşa cum ne este relatată de evanghelişti. În Evanghelii găsim tot ce trebuie ştiut şi evitat, şi orice aranjamente politice şi constituționale care nu aşază în centru pe cei lipsiți de putere sunt o insultă la adresa adevărului şi a iubirii.

A zecea şi ultima din noua serie de zece porunci, pe care de asemenea o găsim în spusele, faptele şi suferințele lui Isus, este: fii curajos. E vorba de acea formă deosebită de curaj de care dădea dovadă Isus şi pe care o cerea şi de la ucenicii săi, adică nu numai curajul de a pune stavilă răului, ci şi curajul de a-l îndura. Pe ucenici îi îndemna să-şi trăiască viața cu docilitate – adică să-şi stăpânească forța, să îndure cu mult curaj suferința şi persecuția, să reziste cu eroism în fața nedreptății şi să proclame adevărul cu insistență, cu dârzenie şi cu orice preț. Isus le spunea ucenicilor: „Prin răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre“ (Luca 21, 19) şi „Şi veți fi urâți de toți pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui“ (Matei 10, 22). Isus aştepta dovezi de curaj din partea ucenicilor, pentru care el însuşi era exemplul de urmat. Le arăta curajul deosebit al celui care ştie exact ce

suferință îl aşteaptă şi care, deşi se teme, o acceptă. Le spunea ucenicilor să-şi ia crucile, să şi le poarte, şi le arăta cum trebuie şi cum pot să procedeze. Isus era şi Dumnezeu, şi om, iar Răstignirea este povestea manifestării curajului divin într-un trup firav de om. Iată la ce trebuie să aspirăm, pentru că şi astăzi este la fel de necesar ca atunci să imităm curajul demonstrat de Isus. Este, aşadar, cu atât mai important să înțelegem limpede această din urmă poruncă şi s-o urmăm întocmai.

Noile porunci pe care Isus ni le-a lăsat moştenire au format cadrul moral şi social al creştinismului întemeiat de el şi căruia ucenicii i-au dat viață – evidențiindu-i superioritatea. Treptat, de-a lungul secolelor, virtuțile dominante ale mesajului pe care Isus l-a transmis poporului din țara lui au fost filtrate de societate, lăsând urme prețioase de iubire şi bună vecinătate, compasiune şi iertare, curaj în suferință şi încredere în bunătate. În epoca noastră, primele decenii ale secolului XXI, avem sentimentul că propria noastră societate, cel puțin în mod ideal, este liberă şi deschisă, democratică şi reprezentativă, ducându-şi existența guvernată de o lege progresistă şi iluminată.

De fapt, de cele mai multe ori, progresul uman s-a dovedit a fi o iluzie. Din multe puncte de vedere, societatea noastră nu e mai bine organizată şi nici mai bine condusă decât lumea

de acum două mii de ani, când au guvernat Irod şi Pilat. Dacă s-au înregistrat îmbunătăţiri – grija faţă de săraci, bolnavi, infirmi, oameni de rând; în comportamentul faţă de copii; în educaţia morală; în dreptul penal şi corectarea nedreptăţilor; în efortul de a răspândi bunăstarea materială, de a încuraja oamenii să fie buni unii cu alţii şi să-şi ajute semenii în momente vitrege –, ele s-au produs în măsura în care oamenii au avut inteligenţa, sensibilitatea şi tenacitatea să meargă pe urmele lui Isus. Dacă bunătatea ocupă un loc de seamă în secolul XXI e pentru că Isus, prin cuvintele şi faptele lui, ne-a arătat cum să-i conferim acest loc. Niciun alt om din istorie n-a avut o asemenea înrâurire timp atât de îndelungat, pe o parte atât de întinsă a globului şi în domenii atât de numeroase.

Dar, desigur, Isus a fost şi Dumnezeu, şi om. Acum ne vom opri asupra evenimentelor tragice, dar glorioase, care fac dovada calităţilor lui supraomeneşti şi îi justifică divinitatea.

VIII
Procesul Lui Isus Şi Răstignirea

Evenimentele care au dus la Răstignirea lui Isus, aşa cum sunt ele descrise în cele patru Evanghelii, au fost complicate, şi nu-i de mirare că există unele mici discrepanţe. Una dintre Evanghelii a fost scrisă de un martor ocular, iar celelalte trei au

fost scrise pe baza observațiilor unor martori oculari. Există unanimitate cu privire la punctele esențiale. E remarcabil dacă ne gândim că sursele de informații concordă mai mult cu privire la moartea lui Isus decât la asasinarea lui Iulius Caesar în senat, cu mai puțin de un secol înainte, şi asta în pofida celebrității mondiale a lui Caesar şi a senatului roman ca centru de guvernământ. Moartea lui Isus-omul este o poveste tragică, a cărei autenticitate e amplu documentată, şi prezentarea mea va fi un loc de confluență al tuturor celor patru descrieri, pentru a oferi cititorului o versiune cât mai completă şi mai fidelă adevărului.

Prin natura sa, Isus a fost cel mai important propovăduitor al Antichității. Înfățişarea, vocea, exprimarea lui, extraordinara lui combinație de autoritate şi blândețe au atras oameni de toate vârstele, din toate păturile sociale şi de toate rasele. Îi vindeca pe bolnavi, deşi cel mai adesea cu discreție şi la rugăminții lor insistente. Nu s-a folosit niciodată de darul tămăduirii în mod demonstrativ. Dar puterea o avea, şi se ştia că o are, astfel încât, din prima lui zi de preoție, a atras atenția autorităților, în special a celor religioase. Le era teamă de el. În ochii lor, Isus era un pericol potențial, care le amenința pozițiile şi chiar viețile. Marele preot Caiafa, manipulator viclean şi dibaci, care îşi prețuia enorm puterea de care se bucura în calitate de conducător spiritual al comunității

iudaice ortodoxe, era în termeni foarte buni cu Pilat din Pont, guvernatorul roman al Iudeii, şi cu Irod Antipa, neînsemnatul rege şi conducător laic al evreilor din regiune, şi dorea să-şi mențină relațiile aşa cum erau. Un propovăduitor evreu care se bucura de popularitate şi pe care nu-l putea controla îi amenința autoritatea şi, dacă se dovedea că învățătura lui era revoluționară, se putea crea agitație, iar vina ar fi căzut asupra lui. Pe măsură ce faima lui Isus s-a răspândit şi numărul celor atraşi de învățăturile lui a crescut, Caiafa s-a simțit tot mai amenințat. Vestea că Isus izbutise să convingă cinci mii de oameni să-l urmeze pe un munte ca să-i asculte predica, pentru ca apoi să-i hrănească pe toți, printr-un „miracol", cu peşti şi pâini, i-a umplut de groază pe preoții aflați la putere. Dacă făcea un lucru asemănător într-un oraş? N-ar fi putut mai apoi să-l ocupe cu forța? Dacă s-ar fi întâmplat chiar la Ierusalim? Atunci ar fi putut foarte bine să se proclame rege, noul rege David, şi să devină rege-preot. Romanii ar fi intrat în acțiune: mai întâi ar fi părăsit locul, cu excepția fortăreței Antonia, ar fi revenit cu întăriri masive din Siria, ar fi ocupat oraşul, i-ar fi masacrat pe toți locuitorii iudei, inclusiv, dar mai ales, pe preoți şi ar fi ras oraşul de pe fața pământului. Erau capabili de aşa ceva; făcuseră prăpăd şi în alte oraşe rebele din imperiul lor. Preoții tremurau de frică pentru viețile lor, pentru slujbele şi proprietățile lor. La drept

vorbind, aveau de ce se teme, fiindcă o astfel de catastrofă chiar s-a întâmplat în generația următoare, în jurul anului 70 d. Cr., când Ierusalimul a fost asediat; şi prin 132, după încă un val de agitație, a fost literalmente distrus. Nicio piatră n-a rămas în picioare. Cu toate acestea, autoritățile n-au făcut eforturi serioase ca să descopere ce anume îi învăța Isus pe oameni şi cum anume îşi plănuia el apogeul preoției. Trimiteau periodic spioni sau agenți provocatori care încercau să scoată de la el afirmații compromițătoare, pe care să le folosească mai târziu şi să-l condamne la moarte. Dar nu i-au dat niciodată crezare când îi asigura că Împărăția de care vorbea el era una spirituală, nu lumească. Nu puteau, prin natura lor, să conceapă un om sfânt lipsit de ambiții lumeşti. Erau corupți şi materialişti, incapabili să recunoască bunătatea spirituală când o aveau în fața ochilor. Nu negau deschis puterea lui Isus, dar pretindeau că e făcătura diavolului, aidoma potentaților spirituali din Iranul de astăzi, care-şi numesc adversarii Satana.

Desigur că Isus nu dorea să-i provoace pe marii preoți. Timp de trei ani s-a străduit să evite orice confruntare directă. Rareori a mers în centrele aglomerate din Iudeea, în special la Ierusalim, şi atunci cât mai discret. Îşi ascundea puterea sau şi-o folosea numai la insistențele oamenilor, dar îi ruga pe cei tămăduiți să nu se laude cu cele

întâmplate. Adesea, propovăduia în case particulare, sau pe câmpuri, la țară, în aer liber, sau pe țărmul Mării Galileii, ca să atragă cât mai puțin atenția autorităților. Nu vorbea niciodată împotriva stăpânirii romane – din contră –, iar critica adusă conducerii iudaice viza exclusiv chestiunile spirituale. Nu avea aspectul unui revoluționar, ci al unui individ prietenos, binevoitor, care le spunea oamenilor să fie blânzi, care prețuia smerenia, îi iubea pe săraci şi îi îndemna pe toți oamenii să întoarcă şi celălalt obraz. Ce rău putea să facă?

Dar într-o anume privință era revoluționar, pentru că urmărea o revoluție în inimile bărbaților şi femeilor – le cerea să întoarcă spatele treburilor lumeşti şi să meargă pe calea vieții spirituale. Şi n-a trebuit mai mult de atât pentru ca masele să între într-o efervescență care, la rândul ei, a declanşat criza. În afară de aceasta, deşi avea mereu grijă să nu-şi atragă dușmănia preoților, Isus ştia prea bine că destinul lui era să fie sacrificat şi că-şi va pierde viața din cauză că spunea adevărul. Spunea întotdeauna adevărul – „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viața“ (Ioan 14, 6) era preceptul lui, deviza, mottoul, manifestul lui – şi, în timpul preoției, a rostit aceste vorbe tot mai desluşit şi mai impetuos. Conducătorii religioşi au plănuit neîncetat să pună mâna pe el şi să-l elimine. Au încercat în mai multe rânduri, însă ori Isus dispărea înainte să fie prins, ori mulțimea din

jurul lui era atât de entuziastă, încât s-ar fi iscat o luptă înverşunată pe care preoții ar fi riscat s-o piardă. Aveau la dispoziție forța armată a gărzii Templului, dar nu se ştie dacă deținеau puterea, laică sau spirituală, de a pronunța – şi cu atât mai puțin de a pune în aplicare – o condamnare la moarte. În cazul lui Ioan Botezătorul, au fost scutiți datorită intrigilor Irodiadei şi mlădierilor iscusite ale fiicei ei, Salomeea. În cazul lui Isus, sperau să stârnească o masă de iudei revoltați care să-l ucidă prin lapidare. Dar astfel de ocazii nu s-au ivit. Isus era prea popular. Este adevărat că dacă pericolul ar fi escaladat preoțimea ar fi putut să mobilizeze un număr impresionant de slujitori din propriile locuințe – până la o mie de persoane – care să pornească o demonstrație publică. Până la urmă, asta au şi făcut. Pentru că ei controlau accesul limitat în curtea exterioară a palatului guvernatorului, demonstrația părea să aibă sorți de izbândă. Experiența timpurilor noastre ne învață cât de uşor pot fi înscenate de autorități asemenea proteste oficiale.

În cele din urmă, două au fost evenimentele care i-au determinat pe preoți să între în acțiune. La scurt timp după Paştele evreiesc din primăvară, Isus l-a sculat din morți pe Lazăr – fratele Martei şi Mariei –, o persoană foarte cunoscută şi iubită în comunitatea iudaică, atât în Betania, unde-şi avea casa, cât şi la Ierusalim. Textele ne sugerează o oarecare reținere din partea lui Isus, dar nu ne

spun limpede că Isus a întârziat. S-a dovedit în final că Lazăr murise de patru zile când Isus a sosit la mormântul lui şi i-a strigat să se ridice de acolo. Învierea lui Lazăr a fost fără îndoială un eveniment miraculos. Au existat mulți martori atât la moartea, cât şi la învierea lui. Orice înşelătorie era exclusă, nu putea fi nicio altă explicație decât că se întâmplase o minune. La Ierusalim, toată lumea vorbea despre acest eveniment, şi preoții erau alarmați. Şi, într-adevăr, atunci s-au decis să acționeze împotriva bărbatului care, după ei, ar fi fost capabil să-l cheme în ajutor pe Satana. Aveau în plan să-l ucidă şi pe Lazăr, ca să nu-i dea timp să vorbească despre ce i se întâmplase.

Al doilea eveniment a fost hotărârea luată de Isus însuşi că venise timpul jertfei pentru care fusese trimis pe pământ şi că trebuia să-şi facă intrarea în Ierusalim. Există în Luca, ceva mai devreme, o aluzie la această decizie: „Şi când s-au împlinit zilele înălțării Sale, El S-a hotărât să meargă la Ierusalim" (9, 51). Pentru Isus, era întotdeauna deosebit de periculos să pună piciorul acolo, dar mai ales după episodul cu Lazăr. În Evanghelia după Ioan – cea mai minuțioasă în privința cronologiei –, Isus îşi începe Săptămâna Patimilor sâmbătă, ziua Sabatului iudaic, cu o cină în casa lui Lazăr, alături de Marta, Maria şi alți prieteni. Maria, „luând o litră cu mir de nard curat, de mare preț, a uns picioarele lui Isus şi le-a şters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de

mirosul mirului". Această reproducere deliberată a actului milostiv făcut de păcătoasă în casa lui Simon fariseul l-a înfuriat tare pe Iuda Iscarioteanul, cel care ținea punga cu banii spre folosința ucenicilor. Şi când Iuda (hoțul, cum îl numeşte Ioan) a spus: „Pentru ce nu s-a vândut mirul acesta cu trei sute de dinari şi să-i fi dat săracilor?", Isus a răspuns: „Las-o, că pentru ziua îngropării Mele l-a păstrat. Că pe săraci totdeauna îi aveți cu voi, dar pe Mine nu Mă aveți totdeauna" (Ioan 12, 3–8).

Această aluzie la moartea lui apropiată n-a fost băgată în seamă, şi a doua zi Isus a pornit cu tot alaiul spre marele oraş. Toată lumea ştia. Se adunase o mulțime imensă. Isus şedea pe „un asin tânăr", şi oamenii „au luat ramuri de finic şi au ieşit întru întâmpinarea Lui şi strigau: Osana! Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel!" (Ioan 12, 13–14). Isus, ştiind că timpul lui se împlinise, n-a încercat să oprească aclamațiile, care, mai târziu, aveau să fie comemorate în bisericile creştine în Duminica Floriilor. Isus a aşteptat ca lucrurile să se liniştească de la sine şi, în loc să facă vreo minune, s-a suit pe Muntele Măslinilor, din afara oraşului, unde şi-a petrecut mare parte a următoarelor trei zile, luni, marți şi miercuri, în rugăciune. Între timp, Iuda Iscarioteanul, ispitit de Satana, s-a dus la preoți şi a întrebat: „Ce voiți să-mi dați şi eu Îl voi da în mâinile voastre? Iar ei i-au dat treizeci de

arginți. Şi de atunci căuta un prilej potrivit ca să-L dea în mâinile lor" (Matei 26, 13–16). Iuda s-a gândit că cel mai bun prilej era joi, după cină, când Isus urma să se suie pe munte să se roage. Avea să fie întuneric, nimeni împrejur, şi urma să arate preoților care e Isus sărutându-i în chip de salut. Preoții, cărora le era teamă de protestele mulțimii pe timp de zi, au fost de acord şi au spus că vor veni acolo noaptea, cu paznicii de la Templu.

Paştele evreiesc, festivitatea pâinii nedospite din calendarul evreilor, dura mai multe zile. Joia era sărbătoare, vinerea se postea, iar Paştele se celebra în ziua următoare, sâmbătă. Marți, apostolii l-au întrebat pe Isus unde voia să petreacă Paştele. Şi el a spus către doi ucenici: „Mergeți în cetate şi vă va întâmpina un om, ducând un urcior cu apă; mergeți după el. Şi unde va intra, spuneți stăpânului casei că Învățătorul zice: Unde este odaia în care să mănânc Paştile împreună cu ucenicii Mei? Iar el vă va arăta un foişor mare aşternut gata. Acolo să pregătiți pentru noi" (Marcu 14, 13–15). Şi ucenicii au făcut întocmai. Şi s-a întâmplat aşa cum le-a spus. Joi seara cei Doisprezece au stat împreună la masă.

Iuda Iscarioteanul era şi el printre ei, fiindcă trebuia să-l identifice pe Isus când veneau, mai târziu în acea seară, paznicii de la Templu, aşa cum fusese convenit. Ioan, care se autoidentifică în Evanghelie – „Iar la masă era rezemat la pieptul

lui Isus unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Isus" (13, 23) mărturiseşte că Isus „S-a tulburat cu duhul" şi a spus:" Adevărat, adevărat zic vouă că unul dintre voi Mă va vinde. Deci ucenicii se uitau unii la alții, nedumerindu-se despre cine vorbeşte" (Ioan 13, 21–22). Simon Petru i-a făcut semn acestuia şi i-a zis:

Întreabă cine este despre care vorbeşte. Şi căzând acela astfel la pieptul lui Isus, I-a zis: Doamne, cine este? Isus i-a răspuns: Acela este, căruia Eu, întingând bucățica de pâine, i-o voi da. Şi întingând bucățica, a luat-o şi a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul. Şi după îmbucătură a intrat satana în el. Iar Isus i-a zis: Ceea ce faci, fă mai curând. Dar nimeni din cei care şedeau la masă n-a înțeles pentru ce i-a zis aceasta. … Deci după ce a luat acela bucățica de pâine, a ieşit numaidecât. Şi era noapte (Ioan 13, 24–30).

Ni se pare curios că ceilalți unsprezece apostoli nu s-au alarmat auzind previziunile lui Isus că va fi trădat, deoarece şi viețile lor erau în pericol. N-au dat mare atenție nici repetatelor semnale că venise momentul supremului său sacrificiu. Poate că altfel ar fi decurs lucrurile dacă ar fi fost şi femei la Cina cea de Taină. Ele erau mai sensibile la aluzii, la semne şi vise, la suspine şi la manifestările de îngrijorare ale lui Isus. Dar mama lui, Maria, şi Maria Magdalena, Marta şi Maria din

Betania, Ioana şi Suzana (cu banii cărora fusese plătită această cină) nu au fost poftite. Era o sărbătoare exclusiv a bărbaților, aşa cum se întâmpla adesea cu ocazia praznicului pascal. Isus dorea să fie aşa. Potrivit lui Luca, Isus a început cina spunând: „Cu dor am dorit să mănânc cu voi acest Paşti, mai înainte de patima Mea“ (22, 15). Şi, potrivit lui Ioan (13, 4–12), dorea să împlinească o ultimă ceremonie de smerenie, spălând picioarele apostolilor. „… S-a dezbrăcat de haine şi, luând un ştergar, S-a încins cu el. După aceea a turnat apă în vasul de spălat şi a început să spele picioarele ucenicilor şi să le şteargă cu ştergarul cu care era încins.” Petru a protestat.

ISUS: Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine.

PETRU: Doamne, spală-mi nu numai picioarele mele, ci şi mâinile şi capul.

ISUS: Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci este curat tot. Şi voi sunteți curați, însă nu toți referindu-se la Iuda.

Conform celor trei Evanghelii sinoptice (Matei 26, 26–30; Marcu 14, 22–26; Luca 22, 14–20), Isus s-a folosit de cină ca să instituie o ceremonie simbolică, care punea pâinea şi vinul în legătură cu apropiata jertfa a trupului şi sângelui său. Cuvintele sunt importante şi sunt aproape identice în cele trei relatări, iar unele revin în Faptele Apostolilor (2, 42–46; 20, 7) şi în întâia

epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel (10, 16; 11, 24–25). Isus a spus că cina aceea va fi ultima masă înainte de jertfa lui şi că nu va mai bea vin „până ce nu va veni împărăția lui Dumnezeu” (Luca 22, 18). Apoi, Luca descrie ce-a urmat: „Şi luând pâinea, mulțumind, a frânt şi le-a dat lor, zicând: Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea Mea. Asemenea şi paharul, după ce au cinat, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sângele Meu, care se varsă pentru voi“ (Luca 22, 19–20). În epistola sa către corinteni, Pavel accentuează cerința lui Isus: „Aceasta să faceți spre pomenirea Mea.”

E curios că Ioan, care era prezent, n-a consemnat aceste cuvinte prin care Isus a stabilit Sfânta Taină a împărtăşaniei, aşezată ulterior în centrul ceremoniei pe care creştinii au săvârşit-o ori de câte ori s-au adunat în următoarele două decenii de la moartea lui Isus, ceremonie care a rămas neschimbată până astăzi. Dar Ioan notase deja că Isus a folosit cuvinte asemănătoare, numindu-se „pâinea vieții”, când a dat de mâncare la cinci mii de oameni: „Eu sunt pâinea cea vie. … Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu” (Luca 6, 51). În afară de aceasta, la Ioan găsim o lungă cuvântare escatologică despre moarte, judecată, iad şi cer, pe care Isus o plănuise drept ultim mesaj solemn către ucenicii lui şi care conținea unele din cele mai memorabile

vorbe rostite de el: „Rămâneți în Mine şi Eu în voi.” „Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele.” „Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, credeți şi în Mine.” „în casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt. ... Mă duc să vă gătesc loc.” „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine.” „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă.” „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi.” „Puțin şi nu Mă veți mai vedea, şi iarăşi puțin şi Mă veți vedea, şi că Mă duc la Tatăl?” (15, 4, 5; 14, 1, 2, 6, 27; 15, 13; 16, 17).

Cina cea de Taină s-a încheiat cu un imn pe care cei unsprezece apostoli l-au intonat sub conducerea lui Isus. Nu s-a dat suficientă atenție imnurilor din Evanghelii. Imnul Fecioarei Maria, *Magnificat* („Măreşte sufletul meu pe Domnul”; *Benedictus* (imnul Binecuvântării) lui Zaharia (Luca 1, 68–79), *Nunc dimittis* al lui Simeon (Luca 2, 29) şi *Gloria în excelsis,* cântat de îngeri (toate menționate în Luca), au fost completate de imnul *Osana,* sau strigătul de laudă din Duminica Floriilor. Şi poate că primele versete din Ioan sunt un imn către Logos (Cuvânt), care inițial avea trei versuri. Este regretabil că nu avem textul imnului intonat la Cina cea de Taină, care era fără îndoială un imn de mulțumire pentru instituirea Sfintei Împărtăşanii, deoarece în Faptele Apostolilor se fac referiri la începuturile creştinismului, care reflectă tradiția Cinei celei de Taină şi a

împărtăşaniei „întru bucurie şi întru curăția inimii“ şi”…Lăudând pe Dumnezeu” – într-un fel asemănător unui imn (2, 46–47). Este foarte potrivit ca ultimul imn consemnat în Evanghelii să fie expresia plină de bucurie a recunoştinței, înaintea ororilor ce aveau să urmeze.

Cu toate că încăperea de la etajul superior al clădirii prezentate azi la Ierusalim ca fiind odaia unde a avut loc Cina cea de Taină nu este poate autentică, locul e plauzibil. În schimb, Muntele Măslinilor şi Grădina Ghetsimani sunt cu siguranță locurile menționate în Biblie. Luca spune că Isus i-a prevenit încă o dată de apropiata suferință, şi când Petru a spus „Doamne, cu Tine sunt gata să merg şi în temniță, şi la moarte”, Isus a răspuns întristat: „Zic ție, Petre, nu va cânta astăzi cocoşul, până ce de trei ori te vei lepăda de Mine, că nu Mă cunoşti.” I-a prevenit de asemenea că în viitor vor avea nevoie de bani, aşa că vor trebui să vândă tot ce aveau ca să-şi cumpere săbii. Iar ei au răspuns: „Doamne, iată aici două săbii. Zis-a lor: Sunt de ajuns.” Şi apoi au mers în grădină – care aparținea probabil unuia dintre ucenicii mai înstăriți şi pe care aveau permisiunea s-o folosească. Isus le-a spus să se roage, „Şi El S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră, şi îngenunchind, Se ruga“ (Luca 22, 33–41).

Tradiția numeşte această lungă rugăciune Agonia din Grădină, fiindcă în ea Isus cere să i se ia „paharul“ şi se lasă în voia lui Dumnezeu: „Dar

nu voia Mea, ci voia Ta să se facă." Luca spune că „El, fiind în chin de moarte, mai stăruitor Se ruga. Şi sudoarea Lui s-a făcut ca picături de sânge care picurau pe pământ". A apărut atunci un înger „şi-L întărea", dar nu e clar de unde a ştiut Luca, deoarece, când Isus şi-a terminat rugăciunea, „a venit la ucenicii Lui şi i-a aflat adormiți de întristare" (22, 42–45). Rugăciunea lui Isus a durat mult (Matei spune că Isus a venit de trei ori la apostoli şi i-a găsit adormiți). Aceasta ilustrează cât de profundă era legătura sa cu Tatăl în momentele de rugăciune, cât de copleşitoare îi era teama, cât de mare groaza şi dezgustul la gândul Răstignirii, dar în acelaşi timp curajul şi hotărârea cu care lăsa deoparte spaima, pentru a se pregăti de moarte. Tihna cu care a îndurat mai apoi insultele şi suferințele se datorează pregătirii desăvârşite realizate prin rugăciune – una dintre lecțiile mărețe pe care le avem de învățat din Patimile lui Isus.

Matei consemnează faptul că Isus a venit de trei ori la apostoli (26, 40–49). A treia oară, a spus resemnat: „Dormiți de acum şi vă odihniți! Iată, s-a apropiat ceasul... " Apoi, au sosit soldații Templului şi garda personală a marelui preot – „mulțime multă, cu săbii şi cu ciomege". Iuda, care era cu ei, le-a spus: „Pe care-L voi săruta, Acela este: puneți mâna pe El." L-a sărutat pe Isus, spunând: „Bucură-te, Învățătorule!" Luca povesteşte că Isus a spus: „Iuda, cu sărutare vinzi

pe Fiul Omului?" (22, 48) Atunci, apostolii, înțelegând despre ce era vorba, i-au spus lui Isus: „Doamne, dacă vom lovi cu sabia?" (22, 49) Şi Luca adaugă: „Şi unul dintre ei a lovit pe sluga arhiereului şi i-a tăiat urechea dreaptă." Dar Isus nu le-a dat voie să opună rezistență: „Lăsați, până aici." I-a atins aceluia urechea „şi l-a vindecat". S-a întors apoi către preoți şi „căpeteniile templului" şi a zis: „Ca la un tâlhar ați ieşit, cu săbii şi cu toiege. În toate zilele fiind cu voi în templu, n-ați întins mâinile asupra Mea. Dar acesta este ceasul vostru şi stăpânirea întunericului" (22, 50–53).

După aceea l-au dus la casa marelui preot. Matei ne spune:" Atunci toți ucenicii, lăsându-L, au fugit" (Matei 26, 56). După cât se lăudaseră înainte, fuga lor era demnă de dispreț. Ne putem întreba ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost şi femeile printre ei. Nu ne-o putem imagina pe Fecioara Maria abandonându-şi fiul, nici pe Maria Magdalena, nici pe energica Marta. Ar fi avut loc o rezistență aprigă, ar fi curs sânge. În apărarea bărbaților, putem spune că de fapt Isus n-a făcut apel la ei, nu le-a cerut să se lupte, dimpotrivă. Iar ei nu i-au înțeles hotărârea de a se supune suferinței, cu toate că le vorbise de multe ori despre asta. Erau dezorientați, nu ştiau ce să creadă. Şi în clipele acelea le lipsea un îndrumător. Petru n-a făcut nimic, a fugit şi el. Mai târziu însă, s-a strecurat în curtea exterioară a palatului unde locuia marele preot şi a aşteptat

acolo, în timp ce Isus era reținut înăuntru. De trei ori a fost întrebat, de două ori de slujnice şi o dată de mulțime: „Şi tu erai cu Isus Galileianul” „căci şi graiul te vădeşte” – o aluzie la accentul din Galileea. Şi de fiecare dată a negat („Nu ştiu ce zici. … Nu cunosc pe omul acesta”), iar a treia oară, chiar cu blesteme şi înjurături.

Pe urmă a cântat cocoşul şi Petru şi-a amintit că Isus îi prevestise că-l va trăda: „Şi ieşind afară, a plâns cu amar“ (26, 69–75). Şi cu Iuda, adevăratul trădător, ce s-a întâmplat? Matei spune că, dându-şi seama de enormitatea faptelor sale, „s-a căit şi a adus înapoi arhiereilor şi bătrânilor cei treizeci de arginți, zicând: Am greşit vânzând sânge nevinovat. Ei i-au zis: Ce ne priveşte pe noi? Tu vei vedea. Şi el, aruncând argintii în templu, a plecat şi, ducându-se, s-a spânzurat”. Iuda, crima comisă şi jalnica lui soartă au dat naştere multor comentarii în primii ani ai Bisericii. Ceea ce ştim e că „arhiereii, luând banii, au zis: Nu se cuvine să-i punem în vistieria templului, deoarece sunt preț de sânge. Şi ținând ei sfat, au cumpărat cu ei Țarina Olarului, pentru îngroparea străinilor. Pentru aceea s-a numit țarina aceea Țarina Sângelui, până în ziua de astăzi” (27, 3–8). Se afla pe versantul sudic al Văii Hinom, lângă valea Kidron, şi e cunoscut sub numele aramaic, Akeldama. Presupusul amplasament al acestei țarini, precum şi a multe alte locuri pomenite în Evanghelii, este arătat vizitatorilor, şi cei care vin

să se roage pentru sufletul lui Iuda – pierdut sau nu, e imposibil de ştiut – pot să creadă, dacă doresc, că este vorba chiar de locul adevărat.

A urmat îndelungata procedură a judecăților lui Isus şi a condamnării, care a durat restul nopții de joi, până la cântatul cocoşului, şi aproape toată dimineața de vineri. Au fost, într-adevăr, trei judecăți: în fața marelui preot, în fața lui Irod Antipa şi în fața lui Pilat. Toți cei patru evanghelişti ne dau informații şi detalii. Dar în esență, şi poate intenționat, toate relatările constau în condamnarea plină de o ironie amară a justiției umane. Minciuna, sperjurul, prejudecata şi mărturia falsă, graba de a pune capăt unei vieți nevinovate, ferma hotărâre de a evita orice răspundere, lăsând pe un altul să decidă, laşitatea generală, cu o nuanță mârşavă de frivolitate – acestea au fost caracteristicile dominante ale judecăților lui Isus.

Marele preot Caiafa de abia aştepta să-l ştie mort pe Isus, dar era prea laş să pronunțe el însuşi condamnarea. I-a trecut răspunderea lui Pilat. Pilat era şi el laş şi nehotărât. Auzind că Isus era galileean, l-a trimis imediat la Irod Antipa, spunând că, dacă e guvernator al Galileii, are şi dreptul de jurisdicție. Dar Irod a înțeles că Isus nu voia să pledeze – fiindcă refuza să recunoască tribunalul unui om care, în depravarea lui nepăsătoare, îl decapitase pe vărul Ioan Botezătorul, pentru a satisface capriciul unei

dansatoare – şi l-a expediat înapoi la Pilat. Iar Pilat a pasat în cele din urmă răspunderea mulțimii adunate în fața ferestrelor lui: dar nu o gloată anonimă din Ierusalim, ci o masă de oameni bine antrenați de către preoți, stăpânii lor, să strige lozinci. Pilat l-a condamnat pe Isus nu pentru că era vinovat – el şi soția lui socoteau că e nevinovat –, ci pentru că îi era teamă că liderii religioşi ar fi putut face un raport la Roma, unde poziția îi era cam şubredă. Şi în timp ce se desfăşurau acele parodii judiciare, afară aştepta în permanență un puhoi de servitori şi soldați care să-l ia în primire pe Isus şi să-şi aducă brutala contribuție la ticăloşia iresponsabilă a superiorilor lor, scuipându-l în obraz, punându-i podoabe murdare şi o cunună de spini, rânjindu-i batjocoritor şi strigându-i vorbe obscene. E greu de spus cine s-a purtat mai rău: cei din posturile înalte sau subalternii care le cântau în strună stăpânilor. Isus a fost, ca întotdeauna, milostiv: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac."

Matei ne spune că Isus a fost dus la reşedința lui Caiafa, „unde erau adunați cărturarii şi bătrânii" (26, 57 şi urm.). După Ioan, ar fi fost mai întâi dus la marele preot Anna, socrul şi predecesorul lui Caiafa. Acolo, se adunaseră martori, şi Anna l-a întrebat pe Isus despre învățătura lui, iar Isus a răspuns: „Eu am vorbit pe față lumii; Eu am învățat întotdeauna în sinagogă şi în templu, unde se adună toți iudeii şi

nimic nu am vorbit în ascuns. De ce Mă întrebi pe Mine? Întreabă pe cei ce au auzit ce le-am vorbit. Iată aceştia ştiu ce am spus Eu." Pentru aceste vorbe, unul dintre soldații lui Anna i-a dat o palmă lui Isus, spunând „Aşa răspunzi Tu arhiereului?", la care Isus a zis: „Dacă am vorbit rău, dovedeşte ce este rău, iar dacă am vorbit bine, de ce Mă baţi?" (18, 20–23) Anna a decis ca Isus să fie escortat la Caiafa, cu mărturiile pe care reuşise să le culeagă. Ceea ce doreau şi Anna, şi Caiafa era să se găsească nişte iudei respectabili care să declare sub jurământ că Isus se proclamase Cristos, Rege al Israelului şi Fiu al lui Dumnezeu, astfel încât, aşa cum relatează Matei, să-l condamne la moarte (26, 59). S-au găsit „mulți" care să dea mărturie, dar nu cum ar fi vrut ei. Isus n-a dat explicații, ceea ce l-a făcut pe Caiafa să spună: „Nu răspunzi nimic la ceea ce mărturisesc aceştia împotriva Ta?" „Dar Isus tăcea." Atunci, Caiafa i-a strigat:

„Te jur pe Dumnezeul cel viu, să ne spui nouă de eşti Tu Cristosul, Fiul lui Dumnezeu." Isus a răspuns: „Tu ai zis. Şi vă spun încă: De acum veți vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului" (26, 62–64).

Era un răspuns enigmatic, nu ceea ce voia Caiafa să audă. Nu era o afirmație care să-i contrarieze pe iudeii ortodocşi sau care să-i

convingă pe romani că aveau de-a face cu un rebel periculos. Dar Caiafa a hotărât că era suficient. A declarat că Isus s-a făcut vinovat de blasfemie şi pe urmă, dezgustat, a trecut la ceremonia sfâşierii veşmântului. Legea iudaică prevedea acest ritual doar în foarte puține ocazii, de pildă moarte şi blasfemie. În cazul din urmă, ambele rânduri de veşminte trebuiau sfâşiate. Dar marele preot purta o bavetă specială dublă, de unică folosință şi uşor de rupt, pentru că legea, care avea treizeci şi nouă de reguli, spunea că, în caz de blasfemie, gaura trebuia să fie mare cât un pumn, să lase să se vadă pieptul şi să nu fie niciodată cusută la loc. Aşadar, Caiafa şi-a rupt ambele părți ale bavetei, arătându-şi o clipă pielea. Chiar şi această ceremonie a fost un fel de farsă (Matei 26, 65; Marcu 14, 63). Dar a făcut gestul fără şovăire, spunând: „Ce ne mai trebuie martori?

Iată acum ați auzit hula Lui."

Cei prezenți au spus: „Este vinovat de moarte." Apoi, spune Matei: „... au scuipat în obrazul Lui, bătându-L cu pumnii, iar unii îi dădeau palme, zicând: Prooroceşte-ne, Cristoase, cine este cel ce Te-a lovit" (26, 66–68). Când s-a făcut dimineață, l-au dus pe Isus, legat, la palatul lui Pilat din Pont, guvernatorul. Conform Evangheliei după Luca (23, 1 şi urm.), „toată mulțimea" a intrat în palat strigând că Isus „fusese găsit răzvrătind neamul nostru şi împiedicând să dăm dajdie Cezarului şi zicând că El este Cristos, rege". Pilat a urmărit

scena cu dezgust. Ştia că toate acuzațiile erau false, fiindcă avea propriile informații în legătură cu activitățile lui Isus. Se afla de câțiva ani în postul de guvernator şi nu-i plăcea deloc extremismul religios al iudeilor, cu care se confruntase deja de două ori. Încercând să între în grațiile superiorilor de la Roma, Pilat adusese la Ierusalim stindarde purtând chipul împăratului, dar preoții au protestat. Istoricul evreu Iosephus spune că un grup foarte numeros de fanatici au decis să postească în public şi că Pilat a reuşit să întrerupă manifestația cu ajutorul trupelor militare. A mai recurs o dată la ajutorul trupelor când preoții şi adepții lor s-au răzvrătit împotriva deciziei de a se folosi bani din vistieria Templului pentru construcția unui apeduct (de aproximativ 56 de kilometri) care să aprovizioneze cu apă Ierusalimul. Mulți evrei au fost omorâți. La Roma trăiau numeroşi evrei bine situați şi preoților le venea uşor să protesteze pe lângă autoritățile de acolo. Aşa se face că, la şase ani după Răstignire, un nou conflict între trupele lui Pilat şi o procesiune religioasă – de data aceasta organizată de samariteni –, urmat de încă un protest la Roma, s-a soldat cu demiterea lui Pilat (Iosephus, *Antichități iudaice,* 18.4:1–2).

Lui Pilat nu i-a plăcut că marele preot i-a adus la palat o mulțime de militanți gălăgioşi care scandau lozinci.

L-a impresionat şi tăcerea demnă a lui Isus.

Când s-a domolit zarva, Pilat l-a întrebat pe Isus: „Tu eşti regele iudeilor?” Isus a răspuns: „Tu zici” (Luca 23, 3). Când mai scotea câte o vorbă, atitudinea îi era invariabil aceeaşi: sunt acuzat de tot felul de lucruri, dar eu n-am pretins nimic din toate acestea. Şi era adevărat. Pilat s-a întors către Caiafa şi i-a spus: „Nu găsesc nicio vină în Omul acesta” (23, 4). Voia să spună că nu făcuse nimic față de care autoritățile romane să aibă vreo obiecție. La care a izbucnit un nou val de agitație. Şi Pilat, auzind ca Isus este din Galileea – „... aflând că este sub stăpânirea lui Irod” (23, 7) –, a profitat şi i-a trecut răspunderea guvernatorului Galileii, Irod Antipa. A dat ordin ca Isus să fie dus la curtea acestuia, care se afla într-o altă parte a imensului palat construit de Irod cel Mare.

Luca ne spune că Irod „s-a bucurat foarte” să-l vadă pe Isus. De mult voia să-l cunoască, fiindcă „auzise despre El” şi „nădăjduia să vadă vreo minune săvârşită de El”. Dar Isus a rămas tăcut. Nu voia să stea de vorbă cu depravatul care îl omorâse pe vărul lui, Ioan, la cererea soției şi a fiicei vitrege. În timp ce Isus aştepta în tăcere, Caiafa şi preoții lui strigau în cor insulte şi acuzații la adresa lui Isus. În cele din urmă, Irod s-a plictisit de acest joc şi l-a trimis pe Isus înapoi la Pilat. Dar, mai întâi, „Irod, împreună cu ostaşii săi, batjocorindu-L şi luându-L în râs, L-a îmbrăcat cu o haină strălucitoare”. Luca relatează că Pilat a acceptat decizia lui Irod şi chiar a apreciat-o: „Şi

în ziua aceea, Irod şi Pilat s-au făcut prieteni unul cu altul, căci mai înainte erau în duşmănie între ei" (23, 8–12).

Prin urmare, Pilat s-a văzut din nou în situația neplăcută de a decide asupra sorții lui Isus. A făcut a doua încercare să-i cruțe viața. Matei scrie că, la sărbătoarea Paştelui, dregătorul obişnuia să elibereze un deținut, la cererea poporului (27, 15 şi urm.). Cunoscând popularitatea lui Isus printre localnici, Pilat a spus că aşa va face. Presupunea că mulțimea va cere eliberarea lui Isus, fiindcă ştia că motivul arhiereilor era, după cum se exprimă Matei în 27, 18, „invidia", şi că puțini oameni erau de partea lor. Ceea ce însă Pilat nu ştia era că preoții organizaseră o demonstrație a lucrătorilor de la Templu, şi că aceştia, bine dresați, stăteau în fața palatului, aşteptând ceremonia de eliberare; din această pricină, când Pilat, îndemnat şi de soția lui, care ştia totul despre Isus şi voia să-l vadă eliberat (27, 19), s-a aşezat în scaunul lui de judecată şi a întrebat pe cine să elibereze, mulțimea a strigat: „Pe Baraba." Matei îl descrie ca fiind un „vinovat vestit", care fusese întemnițat pentru tâlhărie şi omor şi pentru bănuiala de a fi plănuit o insurecție. În alte împrejurări, ar fi fost normal ca preoții să-i dorească lui moartea. Dar acum li se părea că Isus reprezenta un pericol mai mare, aşa că instruiseră mulțimea în acest sens.

Baraba a fost pus în libertate, ceea ce l-a dezgustat pe Pilat. A întrebat mulțimea: „Dar ce voi face cu Isus, ce se cheamă Cristos?” Şi toți i-au răspuns: „Să fie răstignit!” Potrivit lui Matei, ei „... mai tare strigau şi ziceau: Să fie răstignit!” (27, 22–23).

Pilat a împlinit apoi ceremonia simbolică de exonerare a judecătorului care a acționat sub presiunea poporului.

„... luând apă şi-a spălat mâinile înaintea mulțimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veți vedea. Iar tot poporul a răspuns şi a zis: Sângele Lui, asupra noastră şi asupra copiilor noştri!” (Matei 27, 24–25) După aceea, Pilat şi-a pus ostaşii să-l biciuiască pe Isus cu înfiorătorul *flagellum,* un instrument format dintr-un mâner solid de lemn de care atârnau fâşii de piele, la capătul cărora erau fixate bucăți de plumb sau fier. Şi după ce l-au biciuit, ostaşii, „ducând ei pe Isus în pretoriu, au adunat în jurul Lui toată cohorta. Şi dezbrăcându-L de toate hainele Lui, I-au pus o hlamidă roşie. Şi împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap şi în mâna Lui cea dreaptă trestie; şi, îngenunchind înaintea Lui îşi băteau joc de El, zicând: Bucură-Te, regele iudeilor! Şi scuipând asupra Lui, au luat trestia şi-L băteau peste cap“ (27, 27–30).

Găsindu-l pe Isus într-o asemenea stare, Pilat a încercat pentru ultima oară să facă apel la mila conducătorilor iudei şi a mulțimii. Conform

Evangheliei după Ioan, Pilat a spus: „Iată, vi-L aduc pe El afară, ca să ştiți că nu găsesc în El nicio vină. Deci a ieşit Isus afară, purtând cununa de spini şi mantia purpurie. Şi le-a zis Pilat: Iată Omul!" Vorbele lui Pilat n-au inspirat nici remuşcări, nici înțelegere. În frunte cu Caiafa, arhiereii şi slujitorii lor „au strigat, zicând: Răstigneşte-L! Răstigneşte-L! Zis-a lor Pilat: Luați-L voi şi răstigniți-L, căci eu nu-l găsesc nicio vină" (Ioan 19, 4–6). Aşa s-a petrecut cea mai mare greşeală judiciară din istorie, prototipul de încălcare a legii, a procedurii legale, a regulilor privitoare la mărturii şi probe doveditoare, a întregului sistem procedural prin care se ajunge la un verdict. Toate defectele şi neajunsurile care viciază justiția au fost prezente acolo, de la laşitate şi sperjur până la manipularea mulțimii. Atât evreii, cât şi romanii îşi venerau legea, fiecare conform tradițiilor proprii. Erau cei mai mari creatori de legi din toate timpurile. Dar, în cazul lui Isus, au conlucrat şi au înscenat o parodie judiciară al cărei ecou răsună de-a lungul secolelor ca antiteza legii. E greu de spus cine e cel mai vinovat de acest imens rău: Caiafa acuzatorul, sau Pilat, care avea în mână puterea.

Într-adevăr, Evanghelia după Ioan ia în discuție problema puterii (19, 9–22). Ioan ne spune că Pilat „mult s-a temut" de acuzațiile lui Caiafa, şi iar l-a interogat pe Isus, biciuit, sângerând şi purtând pe cap cununa de spini. L-a întrebat: „De unde eşti

Tu?" Dar Isus n-a răspuns. Atunci Pilat a insistat: „Mie nu-mi vorbeşti? Nu ştii că am putere să Te eliberez şi putere am să Te răstignesc?" Şi Isus a zis: „N-ai avea nicio putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dat ție de sus. De aceea cel ce M-a predat ție mai mare păcat are." Iată, aşadar, verdictul lui Isus cu privire la vina relativă a lui Caiafa şi a lui Pilat, a preotului iudeu şi a guvernatorului roman. Atunci, Caiafa şi adepții lui au spus: „Dacă îl eliberezi pe Acesta, nu eşti prieten al Cezarului. Oricine se face pe sine împărat este împotriva Cezarului." Aceasta implica amenințarea de a trimite la Roma un raport contra lui Pilat, aşa că acesta a cedat. În consecință, Pilat a emis un ordin de la locul judecății, numit în ebraică Gabbata („loc pardosit cu pietre"), pentru ca Isus să fie răstignit fără întârziere. A scris şi un titlu care să fie trecut pe cruce: „ISUS NAZARINEANUL ÎMPĂRATUL IUDEILOR." La ordinul lui, titlul a fost scris „evreieşte, greceşte şi latineşte". Caiafa a protestat, „Nu scrie: Împăratul iudeilor, ci că Acela a zis: Eu sunt Împăratul iudeilor." Dar Pilat a refuzat: „Ce am scris, am scris."

Regulamentul penal l-a obligat pe Isus să-şi poarte crucea grea pe care urma să fie răstignit până la locul execuției, Golgota, care însemna „Căpățâna". Nu era departe: şi azi putem parcurge drumul pe străzile înguste ale vechiului Ierusalim. Dar Isus era slăbit din pricina şocului prin care

trecuse, a pierderii de sânge, a lipsei de somn şi a multiplelor cruzimi, lovituri şi ghionturi pe care le îndurase. S-a împiedicat de trei ori sub greutatea crucii, aşa că soldații care-l escortau au cerut unui trecător necunoscut, care era Simon din Cirine, să-l ajute să poarte crucea. Luca spune că lumea se adunase să privească. Nu gloata bine antrenată de la Templu, ci oameni de rând, „mulțime multă de popor şi de femei, care se băteau în piept şi îl plângeau". Isus s-a oprit pe *via dolorosa* să le vorbească: „Fiice ale Ierusalimului, nu Mă plângeți pe Mine, ci pe voi plângeți-vă şi pe copiii voştri. Căci iată, vin zile în care vor zice: Fericite sunt cele sterpe şi pântecele care n-au născut şi sânii care n-au alăptat! Atunci vor începe să spună munților: Căderi peste noi; şi dealurilor: Acoperiți-ne. Căci dacă fac acestea cu lemnul verde, cu cel uscat ce va fi?" (23, 27–31) Este remarcabil că Isus, în ciuda durerilor şi a slăbiciunii, a devenit din nou poet şi a rostit acest imn ca un semnal de alarmă, cu totul justificat, având în vedere grozăvia care s-a petrecut cu o generație mai târziu, când Ierusalimul a fost asediat. Multe dintre femeile care plângeau şi chiar mai mulți copii au fost măcelăriți.

Într-adevăr, în momentele din urmă, s-au remarcat femeile. Isus a fost bătut în cuie, şi Ioan, unul dintre martorii oculari, spune: „Şi stăteau, lângă crucea lui Isus, mama Lui şi sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, şi Maria Magdalena." Nu se

menționează nimic despre bărbați, ucenici sau apostoli, cu excepția unuia. Ioan însuşi se afla acolo şi Isus, de pe cruce, l-a prezentat mamei lui: „Femeie, iată fiul tău!” La fel i-a spus lui Ioan: „Iată mama ta! Şi din ceasul acela ucenicul a luat-o la sine“ (19, 25–27).

Mai erau şi alții de față. Luca afirmă (23, 35–43) că preoții au venit să-şi râdă de el, spunând: „Pe alții i-a mântuit; să se mântuiască şi pe Sine Însuşi, dacă El este Cristosul, alesul lui Dumnezeu.” Şi soldații îşi băteau joc de el, dându-i să bea oțet. Isus a fost răstignit între doi tâlhari. Luca spune că unul din ei Îl hulea zicând: Nu eşti Tu Cristosul? Mântuieşte-Te pe Tine Însuți şi pe noi. Şi celălalt, răspunzând, îl certa, zicând: Nu te temi tu de Dumnezeu, că eşti în aceeaşi osândă? Şi noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut niciun rău. Şi zicea lui Isus: Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta. Şi Isus i-a zis: Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai.

Isus a vorbit şi ca om, rugându-l pe Tatăl lui să-i privească suferința şi să-i dea putere s-o îndure. Cuvintele pe care le-a rostit în aramaică, consemnate de Marcu în 15, 34, au fost: „Eloi, Eloi, lama sabahtani?”, interpretate drept: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” Unii dintre cei prezenți au zis: „Iată, îl strigă pe Ilie“ (Marcu 15, 35). Isus a mai spus: „Mi-e sete” (Ioan 19, 28). I s-a dat oțet amestecat cu

apă. Ioan spune că în timpul după-amiezii a căzut întunericul. Isus se afla de trei ore pe cruce. Potrivit lui Luca, Isus a strigat „cu glas tare” şi a zis: „Părinte, în mâinile Tale încredinţez duhul Meu. Şi acestea zicând, Şi-a dat duhul” (23, 46). Se spune c-ar fi zis şi „Săvârşitu-s-a“ (Ioan 19, 30). Acestea i-au fost ultimele cuvinte, şi „Şi-a dat duhul” (Luca 23, 48 şi Ioan 19, 30). Moartea lui a fost edificatoare, chiar nobilă. Centurionul, comandantul gărzii, „a slăvit pe Dumnezeu, zicând: Cu adevărat, Omul Acesta drept a fost”. Şi alţii, spune Luca, „se întorceau bătându-şi pieptul” (Luca 23, 47–48).

Femeile au rămas cu el până la sfârşit şi l-au ajutat pe Iosif din Arimateea, căruia Pilat i-a îngăduit să dea jos trupul lui Isus de pe cruce – după ce un soldat a confirmat decesul împungându-i cu sulița trupul, din care a curs „sânge şi apă” –, şi pe Nicodim, care a adus miresme, să cureţe şi să ungă cadavrul, pentru ca apoi să-l aşeze într-un mormânt. A fost săpat în stâncă şi nu era încă folosit. Aşadar, trupul lui Isus, înfăşurat într-un giulgiu curat de in, a fost pus în mormânt, iar la uşa mormântului a fost prăvălită o „piatră mare”. Maria, Magdalena şi „cealaltă Marie“ au fost lăsate „şezând în faţa mormântului” (Matei 27, 60–61).

Cele trei ore pe care le-a trăit Isus pe cruce au fost punctate de câteva fraze cunoscute de foarte timpuriu drept „cele şapte cuvinte”, iar la

optsprezece secole după ce au fost rostite au fost puse pe muzica fără seamăn a lui Joseph Hayden. Una a fost consemnată de Matei şi Marcu, trei de Luca şi trei de Ioan. Toate erau o manifestare a iubirii: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac.” „Femeie, iată fiul tău. Fiule, iată mama ta.” „... astăzi vei fi cu mine în rai.” „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” „Mi-e sete.” „Săvârşitu-s-a.” „Părinte, în mâinile tale încredinţez duhul Meu.” Suferinţa lui, setea lui, triumful lui par să-i rezume viaţa pe care şi-a dăruit-o iubirii pentru umanitate. Crucea şi aceste din urmă cuvinte marchează încheierea misiunii sale de jertfa pe pământ.

IX
Învierea Şi Naşterea Creştinismului

Isus a fost răstignit şi a murit într-o vineri. În a treia zi, duminică, foarte de dimineaţă, „fiind încă întuneric”, Maria Magdalena a venit la mormânt. A văzut că piatra fusese dată la o parte. A alergat la Petru şi la Ioan (care relatează totul în capitolul 20 al Evangheliei sale) şi le-a spus: „Au luat pe Domnul din mormânt şi noi nu ştim unde L-au pus.” Cei doi apostoli s-au întors la mormânt, alergând, împreună cu Maria Magdalena. Ioan, mai tânăr, a alergat mai repede şi a ajuns primul. S-a aplecat, s-a uitat înăuntru prin deschizătura joasă a mormântului şi a văzut giulgiurile de in

puse pe jos. Dar n-a cutezat să între. A sosit apoi Petru, care a intrat. A găsit marama cu care fusese înfăşurat capul lui Isus împăturită cu grijă, „la o parte, într-un loc”. A intrat atunci şi Ioan. Dar niciunul din cei doi apostoli n-a priceput că Isus înviase din morți. Au plecat acasă, nedumeriți.

Dar Maria a rămas, plângând, lângă mormânt. Pe urmă, s-a aplecat, a privit înăuntru şi a văzut doi îngeri în veşminte albe, unul la capul şi celălalt la picioarele locului unde fusese aşezat Isus. Şi îngerii i-au vorbit: „Femeie, de ce plângi?” Şi ea a răspuns: „Că au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde L-au pus.” Maria s-a întors, s-a uitat în jur şi deodată l-a văzut pe Isus. Dar nu l-a recunoscut. A întrebat-o şi el: „Femeie, de ce plângi?” Crezând că e grădinarul, l-a întrebat: „Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus şi eu Îl voi ridica.” Isus i-a spus pe un ton pe care ea atunci l-a recunoscut: „Maria!” Şi-a dat seama că era Isus şi a zis: „Rabuni! (adică Învățătorule).”

Însă El i-a spus: „Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei şi le spune: Mă sui la Tatăl Meu şi Tatăl vostru şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru.” Aşadar, Maria Magdalena, fosta păcătoasă care credea în Isus şi-l venera ca pe Dumnezeul făcut om, a avut privilegiul să fie prima care l-a văzut pe Fiul lui Dumnezeu reînviat şi să anunțe învierea lumii întregi. A alergat într-un suflet să vestească ce a

văzut şi ce i-a spus Isus.

Celelalte trei Evanghelii nu au lucruri esențiale de adăugat. În Luca se confirmă prezența Mariei Magdalena, dar şi a Ioanei, a Mariei, mama lui Iacov, a altor femei. Când lui Petru şi celorlalți li s-a spus că trupul lui Isus a dispărut, ei n-au vrut să le creadă pe femei şi au zis că e „o aiurare" (24, 10). Petru a crezut numai după ce s-a dus la mormânt şi a văzut cu ochii lui că trupul nu mai era acolo. Matei spune că Maria Magdalena şi „cealaltă Marie" au fost salutate în fața mormântului gol de un înger. „Şi înfățişarea lui era ca fulgerul şi îmbrăcămintea lui albă ca zăpada." Matei adaugă: „Şi de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau şi s-au făcut ca morți." Potrivit acestei relatări, probabil că zăceau acolo nemişcați şi inconştienți când cele două Marii au sosit la mormânt.

Îngerul le-a spus Mariilor: „Nu vă temeți, că ştiu că pe Isus cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut. Şi degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți şi iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă" (28, 1–8). Marcu confirmă relatarea de mai sus, dar spune că venise şi Salomeea cu cele două Marii şi că îngerul, care arăta ca „un tânăr … îmbrăcat în veşmânt alb" (16, 5), le-a vorbit ca în Evanghelia după Matei, spunând că Isus plecase în Galileea şi că ele

trebuiau să-l anunțe pe Petru. Marcu confirmă şi cele spuse de Ioan privitor la faptul că Isus i s-a arătat mai întâi Mariei Magdalena şi că apostolii n-au vrut s-o creadă (16, 9–11).

Aşa a trecut dimineața de duminică. În timpul după-amiezii, doi ucenici – din care unul era Cleopa – mergeau către Emaus, la distanță de două ore de Ierusalim. Erau la curent cu ce se petrecuse în acea dimineață. Dar când „Isus Însuşi, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei“ nu l-au recunoscut. Numai Luca povesteşte despre această întâlnire, şi se prea poate s-o fi auzit de la mama lui Isus, fiindcă are tonul poetic caracteristic ei. Cei trei bărbați au făcut drumul împreună şi Isus i-a pus să-i povestească despre ce se mai întâmplase în timpul din urmă – procesul şi Răstignirea. I-au spus şi de faptul că trupul lui Isus dispăruse din mormânt. Isus le-a atras atenția că toate cele petrecute fuseseră proorocite şi „le-a tâlcuit lor, din toate Scripturile cele despre El”. Însă ei tot nu l-au recunoscut. Au ajuns la Emaus, „iar El se făcea că merge mai departe. Dar ei Îl rugau stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară şi s-a plecat ziua”. Aşa că Isus a rămas cu ei şi au stat împreună la cină. Şi „luând El pâinea, a binecuvântat şi, frângând, le-a dat lor”. Şi deodată, recunoscând aceste gesturi familiare, şi-au dat seama cine era. „Şi s-au deschis ochii lor”, spune Luca, „şi L-au cunoscut; şi El s-a făcut nevăzut de ei“ (24, 13–31). Cei doi

ucenici s-au întors imediat la Ierusalim „şi au găsit adunați pe cei unsprezece şi pe cei ce erau împreună cu ei”. Le-au povestit ce li s-a întâmplat şi cum l-au recunoscut pe Isus când a frânt pâinea. Luca povesteşte: „Şi pe când vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor şi le-a zis: Pace vouă.” Luca spune că ei, „înspăimântându-se … credeau că văd duh”. Dar el i-a asigurat că trupul lui era adevărat şi plin: „Vedeți mâinile Mele şi picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiți-Mă şi vedeți, că duhul nu are carne şi oase, precum Mă vedeți pe Mine că am.” Apoi le-a arătat urmele cuielor de la mâini şi picioare. Şi le-a mai spus că îi este foame, „iar ei i-au dat o bucată de peşte fript şi dintr-un fagure de miere. Şi luând, a mâncat înaintea lor“ (24, 33–43).

Ioan are o ultimă remarcă la acest episod, un detaliu dintre cele care dau viață istorisirilor din Evanghelii şi le fac atât de reale. Apostolul Toma nu a fost prezent când Isus a mâncat din peştele fript şi din fagurele de miere, şi n-a crezut ce i-au povestit ceilalți, spunând: „Dacă nu voi vedea, în mâinile Lui, semnul cuielor, şi dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede.” Ioan povesteşte că după opt zile, când ucenicii, de astă dată împreună cu Toma, se aflau într-o încăpere, Isus a apărut, intrând prin uşa închisă, „şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă!”. Şi i-a spus lui Toma: „Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi

adu mâna ta şi o pune în coasta Mea şi nu fi necredincios, ci credincios." Toma a zis: „Domnul meu şi Dumnezeul meu!" Isus i-a răspuns: „Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut şi au crezut!" (20, 24–29).

Ioan consemnează încă o apariție a lui Isus la Marea Galileii, în fața lui Petru, Toma, Natanael, fiii lui Zevedeu şi alți doi ucenici. Stătuseră toată noaptea la pescuit, dar nu prinseseră nimic. Când s-a crăpat de ziuă, l-au văzut pe Isus pe mal şi nu l-au recunoscut. El le-a spus: „Fiilor, nu cumva aveți ceva de mâncare?" Ei au răspuns: „Nu." El le-a zis: „Aruncați mreaja în partea dreaptă." Aşa au făcut, şi au prins 153 de peşti. Ioan i-a spus lui Petru: „Domnul este!" Isus a aprins un foc de cărbune şi a pus alături pâine. I-a poftit să mănânce: „Veniți de prânziți." A frânt pâinea şi le-a dat „de asemenea şi peştele". Şi Ioan spune: „Aceasta este, acum, a treia oară când Isus S-a arătat ucenicilor" (21, 1–14).

Luca povesteşte că cel din urmă lucru pe care l-a făcut Isus a fost să-i conducă pe ucenici spre Betania; apoi i-a binecuvântat „şi S-a înălțat la cer" (24, 50–51). Marcu consemnează ultima poruncă a lui Isus: „Mergeți în toată lumea şi propovăduiți Evanghelia la toată făptura" (16, 15). Matei adaugă un amănunt. Spune că Isus le-a poruncit celor unsprezece apostoli să se întâlnească cu el pe un munte din Galileea. Şi când s-au adunat, le-a spus: „Datu-Mi-s-a toată

puterea, în cer şi pe pământ. Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh." A fost prima oară când a fost enunțată doctrina Sfintei Treimi. Le-a spus că învățătura lor trebuia să cuprindă tot ce le-a poruncit el lor. Ultimele sale cuvinte înainte de a se înălța în cer au fost: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului" (28, 16–20).

Şi astfel ajungem la sfârşitul vieții pământeşti a lui Isus. Am urmat îndeaproape cele patru Evanghelii. Ele se întemeiază în primul rând pe amintirile mamei lui Isus, Maria; pe mărturiile lui Petru, socotit întotdeauna de Isus conducătorul apostolilor, în care avea multă încredere; pe amintirile personale ale apostolilor, dar şi pe memoria lor colectivă, baza învățăturii lor după ce Isus s-a înălțat la cer; şi, în fine, pe relatările lui Ioan, martor ocular a multe evenimente din timpul preoției lui Isus. El a fost singurul dintre apostolii lui Isus care a fost martirizat şi care, la bătrânețe, şi-a scris amintirile despre Isus.

Mai există o sursă importantă: Sfântul Pavel. Numele lui fusese Saul şi se născuse în Tarsus, un oraş mare din Cilicia, în sud-estul Asiei Mici. Cea mai probabilă dată a naşterii lui este 9 d.Cr., ceea ce înseamnă că era cu aproximativ doisprezece ani mai tânăr decât Isus. Se născuse cetățean roman, într-o familie elenizată, şi pesemne că vorbea curent greaca şi latina. Dar era evreu, circumcis,

ştia ebraica şi, probabil, aramaica, limba maternă a lui Isus. Era instruit, studiase sub îndrumarea vestitului cărturar evreu Gamaliel cel Bătrân în jurul anului 20 şi se remarca printre iudeii ortodocşi care îi persecutau pe adepții lui Isus în perioada imediat următoare înălțării. Conform Faptelor Apostolilor – un text creştin timpuriu compilat de acelaşi doctor grec care a pus pe hârtie şi Evanghelia după Luca –, tânărul Pavel a fost prezent când Ştefan, primul martir creştin, a fost ucis prin lapidare la un an după înălțarea lui Isus. A participat în continuare la persecutarea creştinilor până când, în urma unui eveniment miraculos petrecut la intrarea în Damasc, s-a convertit. După aceea s-a întâlnit cu toți prietenii lui Isus care mai erau în viață, i-a întrebat despre viața acestuia, despre învățătura şi spusele lui, şi a făcut multe călătorii cu Barnaba. Pavel şi-a propus să învețe tot ce se putea despre Isus şi să răspândească apoi tot ce aflase în rândul populațiilor neevreieşti de limbă greacă din afara Palestinei. Vorbea în public, dar scria şi epistole pe care le adresa primelor comunități creştine din Corint, Roma şi din alte părți. Unele dintre ele au supraviețuit şi sunt, prin urmare, primele documente ale creştinismului.

Mărturiile scrise de Pavel sunt importante din două puncte de vedere. În primul rând, Pavel ne povesteşte Învierea lui Isus – prima relatare scrisă care a supraviețuit. Pavel spune că Isus a fost

văzut mai întâi de Petru şi apoi de ceilalți apostoli. După aceea, „S-a arătat deodată la peste cinci sute de frați, dintre care cei mai mulți trăiesc până astăzi, iar unii au şi adormit”. Pe urmă, spune Pavel, Isus a fost văzut de Iacov, şi apoi de toți apostolii împreună. „Iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi S-a arătat şi mie“ (I Corinteni 15, 3–8). Mărturia lui Pavel este impresionantă, fiindcă celelalte referiri ale sale la Isus, la însuşirile şi comportamentul acestuia – adică la personalitatea lui – concordă în mod remarcabil cu figura lui Isus prezentată în cele patru Evanghelii, deşi Pavel n-a putut s-o vadă pe niciuna în formă scrisă. Mai mult decât atât, ne dă o descriere exactă a momentului când a fost instituită taina Sfintei Împărtăşanii la Cina cea de Taină, descriere care merită citată: „El … a luat pâine, Şi, mulțumind, a frânt şi a zis: Luați, mâncați; acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi. Aceasta să faceți spre pomenirea Mea. Asemenea şi paharul după Cină, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă întru sângele Meu. Aceasta să faceți ori de câte ori veți bea, spre pomenirea Mea“ (I Corinteni 11, 23–25).

Ultimul document doveditor, alcătuit de Luca (aflat adesea în compania lui Pavel), este reprezentat de Faptele Apostolilor. Isus le-a dat discipolilor misiunea să-i răspândească mesajul la toate popoarele pământului şi le-a spus că le va trimite Duhul Sfânt ca sprijin, mângâiere şi

inspirație, atât pe plan fizic, cât şi spiritual. Şi promisiunea a fost împlinită puțin mai târziu, în primăvara aceluiaşi an, de sărbătoarea Shavuot a evreilor (devenită Cincizecimea la creştini). Descrierea o găsim în capitolul 2 al Faptelor. Această sărbătoare era un eveniment care atrăgea la Ierusalim pelerini evrei din tot Imperiul Roman şi din afara lui. Luca povesteşte că erau „părți şi mezi şi elamiți şi cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea şi în Capadocia, în Pont şi în Asia, în Frigia şi în Pamfilia, în Egipt şi în părțile Libiei cea de lângă Cirene, şi romani în treacăt, iudei şi prozeliți, cretani şi arabi…" (2, 9–11).

Ucenicii lui Isus „erau toți împreună în acelaşi loc" (2, 1) şi nădăjduiau să-i facă pe mulți să se convertească.

Dar în ce limbă să le vorbească? Puțini erau vizitatorii care ştiau aramaica sau ebraica vorbită. Şi doar puțini discipoli vorbeau greaca sau latina. „Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei. Şi li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei. Şi s-au umplut toți de Duhul Sfânt" (2, 2–4).

Când ucenicii au ieşit în forfota mulțimii de „iudei … din toate neamurile", au constatat că dispăruse dificultatea comunicării. „Au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi" (2, 4). Oamenii se adunau tot mai numeroşi şi „fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba sa". Unii

îi luau în râs şi „ziceau că sunt plini de must”. Dar Petru „a ridicat glasul” şi a spus: „Aceştia nu sunt beți, cum vi se pare vouă, căci este al treilea ceas din zi.” Petru, care de regulă nu avea înclinație pentru poezie, a fost inspirat să se exprime într-un limbaj al cărui puternic accent ritmic îl redau aici în versuri:

…zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul:
şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci,
şi cei mai tineri ai voştri vor vedea vedenii,
şi bătrânii voştri vise vor visa.
Încă şi peste slugile Mele şi peste slujnicele Mele
voi turna în acele zile, din Duhul Meu;
şi vor prooroci;
Şi minuni voi face sus în cer,
şi jos pe pământ semne;
sânge, foc şi fumegare de fum […]
Să ştie deci toată casa lui Israel
că Dumnezeu, pe Acest Isus,
pe Care voi L-ați răstignit,
L-a făcut Domn şi Cristos (2, 17–19 şi 36).

Acest măreț imn al Cincizecimii, auzit în diferite limbi, a dat rezultate. Oamenii au fost „pătrunşi la inimă“ şi au întrebat: „Ce să facem?” Petru le-a răspuns: „Pocăiți-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Isus Cristos.” Şi au pornit la primul botez comun, „ca la trei mii de suflete”, şi

astfel s-a născut prima Biserică creştină (2, 37–41).

Am încercat să povestesc despre Isus din Nazaret, despre viața, moartea, învierea şi înălțarea lui la ceruri, cât mai simplu şi mai faptic posibil. Am folosit în principal relatările din cele patru Evanghelii care au circulat în formă scrisă nu mult după ce s-au petrecut întâmplările descrise, şi care sunt în esență amintiri ale unor martori oculari. Am folosit exclusiv traducerea engleză autorizată de la începutul secolului XVII, cunoscută drept King James Version, pentru că ea îmbină mai bine decât oricare alta înaltul grad de exactitate literară cu elemente verbale arhaice, care ne reamintesc că este vorba de evenimente petrecute acum două mii de ani. Este, în acelaşi timp, o operă de artă.

Acesta e un aspect foarte important, pentru că Evangheliile sunt atât documente literare, cât şi istorice şi spirituale. Concise, ferm orientate în sensul unui obiectiv bine gândit, într-un limbaj direct, ele formează una dintre cele mai minunate lucrări care ne-au rămas din Antichitate. Şi asta datorită faptului că ele sunt scurte biografii, ce se consolidează şi se corectează reciproc, ale unui bărbat, el însuşi poet, care folosea cuvintele cu talentul uimitor de a le sublinia semnificația, rezonanta şi splendoarea. Imagistica lui, metaforele folosite, felul în care îşi povestea

istoriile şi pildele, capacitatea de a spune lucrurile mereu altfel l-au făcut să fie nu numai un învățător eminent, ci şi un mare artist. Îi atrăgea pe oameni în discuții şi îi asculta, punându-le întrebări şi comentându-le răspunsurile. Evangheliile sunt în mare parte o redare textuală a celor spuse de vorbitori, adesea sub formă de dialog. Sunt pline de viață, îți dau senzația că auzi ce se spune. Aşa se explică şi faptul că multe fraze din Evanghelii se folosesc în limbajul obişnuit sau în literatură în toate limbile pământului. Şi acum, la începutul secolului XXI, folosim cu aceeaşi frecvență fraze din limbajul lui Isus şi al contemporanilor lui – vorbite în aramaică şi apoi traduse în greacă –, pentru că ele sunt parte integrantă – şi îndrăgită – a propriului nostru limbaj. Îl auzim pe Isus vorbind de parcă am sta la picioarele lui, sus pe munte. Acest sentiment este o prelungire a miracolului comunicării globale începute de sărbătoarea Cincizecimii.

Evangheliile sunt destinate a fi citite şi recitite. Cu cât le citim mai des, cu atât ne devin mai dragi şi le înțelegem mai în profunzime, cu atât mai limpede le pricepem realismul. Evangheliile reprezintă adevărul. Ceea ce ni se istoriseşte s-a întâmplat cu adevărat. Personajele sunt reale. Detaliile povestirii sunt, în mod straniu şi uneori misterios, convingătoare. Pe măsură ce parcurgem textul, secolele care ne despart de momentele povestirii dispar treptat şi ajungem să cunoaştem

o lume care nu se deosebeşte prea mult de cea în care trăim noi. Palestina primului secol d.Cr. Era o țară suprapopulată (exact cum e pământul nostru astăzi), cu o multitudine de rase şi religii. Locuitorii se considerau civilizați, aveau legi străvechi, viață spirituală, guvern. Dar liniştea lor era mereu tulburată de evenimente barbare şi acte pline de cruzime. Tot timpul plutea în aer amenințarea unei catastrofe iminente. Se vorbea despre viziuni fantastice ale unui viitor înspăimântător. Existau profeți de tot felul care preziceau fie un sfârşit tragic, fie diverse utopii.

Se considera că sistemul de guvernământ, atât spiritual, cât şi laic, era o binecuvântare, având la bază, pe de o parte, Legea lui Moise, şi, pe de altă parte, dreptul roman. Existau coduri, precedente, tribunale, pergamente – şi o mulțime de avocați. În practică era un guvern corupt, mincinos, extrem de ineficient şi uneori nemilos. Nu dreptatea, ci bunul-plac era linia directoare. Conducătorii erau pur şi simplu inadecvați, şi uneori, adevărați monştri. Irod cel Mare era un om hain, care a ucis copii nevinovați ca să-şi apere tronul. Fiul lui, Antipa, un hedonist risipitor, nu foarte deosebit de unii prinți arabi din zilele noastre, amesteca printre frivolitățile lui şi câte un omor. Caiafa, marele preot, era, ca şi Irod, un om rău, dar avea şi o doză de ipocrizie, orgoliu spiritual şi o deosebită malițiozitate față de oamenii buni. Pilat din Pont era prototipul omului

slab, cu care ne întâlnim zilnic în lumea politică de astăzi: pretinde că e partizan al adevărului şi al dreptății, că ia în seamă opinia publică, dar e laş, nehotărât şi, până la urmă, cedează presiunii unor grupări chiar şi atunci când ştie că n-au dreptate. Toate fațetele proastei guvernări din zilele noastre îşi au echivalentele în Palestina primului secol, şi nu în ultimul rând mediocritatea nonşalantă, care era caracteristica ei obişnuită.

Sub cârmuitori se afla lumea contrastantă a bogaților şi săracilor: unii petreceau nepăsători, în timp ce majoritatea trăia modest, iar alții mureau de foame. Evangheliile ne oferă panorama viu colorată a acestei stări de lucruri. Se organizau numeroase acțiuni de binefacere, fie oficiale, fie individuale. O bună parte dintre ele erau destul de ineficiente, altele total lipsite de rezultat. „Pe săraci îi veți avea mereu cu voi." Peste tot erau infirmi. Nevoiaşii cerşeau. Evlavioşii ocupau „locurile dintâi" în sinagogă sau stăteau pe străzi şi se rugau cu voce tare. Evangheliile ne vorbesc despre toate acestea. Ne descriu cum îşi petreceau viața cei buni în mijlocul indiferenței generale: bărbați aspri, ca Petru, gata să-şi lase munca şi să lucreze fără plată, limitându-se la strictul necesar, pentru a sluji o cauză comună. Şi apoi, femeile – Fecioara Maria, Maria Magdalena, Marta, Suzana, Ioana şi multe altele, care erau cumsecade şi generoase, ca văduva cu bănuții, sau încrezătoare şi îndelung-răbdătoare, ca bătrâna cu „o curgere

de sânge”. Cele mai multe erau sărace, câteva înstărite; despre unele, ca soția lui Pilat, superstițioase şi tânjind după sprijin spiritual, auzim numai din culise. Întâlnim femei în fiecare capitol din Evanghelii, pe aproape fiecare pagină. Ele reprezintă pulsul emoției omeneşti, conducta iubirii. Prezența femeilor compensează cruzimea, rânjetele batjocoritoare, insensibilitatea şi asprimea, care apar şi ele pe aproape fiecare pagină.

Şi în mijlocul acestui furnicar uman se află figura sociabilă, prietenoasă a lui Isus: mereu prezentă, învățându-i pe oameni, ascultându-i, uneori stând pur şi simplu de vorbă lângă o fântână, sau mâncând şi bând cu lume de tot felul. Din când în când era sumbru. O dată sau de două ori s-a arătat de-a dreptul furios. Dar în general vorbea cu blândețe, cu bunăvoință; avea mereu pe buze imagini de pe ogoare, câmpuri şi dumbrăvi, sau din viața animalelor. Era un personaj fascinant, irezistibil, care iradia iubire, era binevoitor, iertător, lăuda necontenit milostenia şi zâmbea adesea. Cu toate acestea, era serios, vorbea cu autoritate; era un om care-ți trezea respectul, de care ascultai şi pe care-l urmai; părea că emană lumină – unul dintre cuvintele lui preferate –, şi poate că uneori chiar asta făcea, risipind partea întunecată a vieții. Era fără îndoială un om care, în pofida blândeții sale, a contestat autoritatea oficială, mai ales autoritatea

celor care se ocupau cu probleme spirituale. Prin urmare, era pus sub observație. În preajma lui se aflau mereu agenți, spioni, informatori şi provocatori care-i înregistrau vorbele pentru a le răstălmăci şi a le folosi mai târziu la tribunal. Rareori îl întâlnim singur. Dar când era doar cu el însuşi, cădea în genunchi şi se ruga. Se ruga foarte des; chiar şi pe cruce s-a rugat: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac."

Isus a trăit într-o lume crudă, nesăbuită, iar viața şi moartea lui reprezintă un protest elocvent împotriva ei.

Isus oferea o alternativă: nu viața exterioară a revoluției şi reformei, ci viața interioară a smereniei şi iubirii, a generozității şi milosteniei, a iertării şi speranței. Şi noi trăim într-o lume crudă şi nesăbuită, deşi e plină de cunoaştere, universități, mijloace de comunicare, expertiză. Alternativa lui Isus e totuşi relevantă: „Eu sunt calea, adevărul şi viața." Dacă Isus ar fi să se arate astăzi, putem fi siguri nu numai că ar avea nenumărați discipoli, ci şi că ar fi persecutat şi omorât. Creştinismul pe care ni l-a lăsat moştenire nu a fost pus la încercare şi a eşuat. După cum a scris odată G.K. Chesterton, creştinismul a fost considerat dificil, şi n-a mai fost pus la încercare. Dar ne-a rămas la dispoziție. Pe scurt, mesajul creştinismului este: fă cum a făcut Isus. De aceea biografia lui, în înspăimântătorul nostru secol XXI, este atât de importantă. Trebuie s-o studiem

şi să învățăm.

Lecturi suplimentare

Referitor la istoricitatea lui Isus, cele mai valoroase cărți sunt E.P. Sanders, *The Historical Figure of Jesus* (Penguin, London, 1994); şi Robert Geis, *The Christ from Death Arisen* (University Press of America, Lanham, Md., 2008). Pentru Evanghelii, recomand Andrew Lincoln, *The Gospel According to St. John* (Baker Academic, London, 2005); Ulrich Luz, *Matthew,* 3 volume (Augsburg Fortress, Minneapolis, 1989–2005); John Nolland, *The Gospel of Matthew* (Eerdmans, Grand Rapids, 2005); Joel B. Green, *The Gospel of Luke* (Eerdmans, Grand Rapids, 1997); Joel Marcus, *Mark 1–8 and Mark 8–16* (Anchor Bible, New York, 1999); şi John R. Donahue şi Daniel J. Harrington, *The Gospel of Mark* (Liturgical Press, Collegeville, Minn., 2002). Printre cărțile recente bune, se află Richard Bauckham, *Jesus and the Eyewitnesses: The Gospels as Eyewitness Testimony* (Eerdmans, Grand Rapids, 2006); Gerald O'Collins, *Jesus: A Portrait* (Longman and Todd, London, 2008); şi Pope Benedict XVI, *Jesus of Nazareth* (trad., Bloomsbury, London, 2007). Pentru date referitoare la mediul socio-cultural am folosit Walter A. Elwell (ed.), *Encyclopaedia of the Bible,* 2 volume (Marshall Pickering, London, 1988); şi James Hastings *et al., A Dictionary of Christ and the Gospels,* 2 volume (Clark, Edinburgh, 1906),

care, în pofida vechimii, este complet şi folositor.